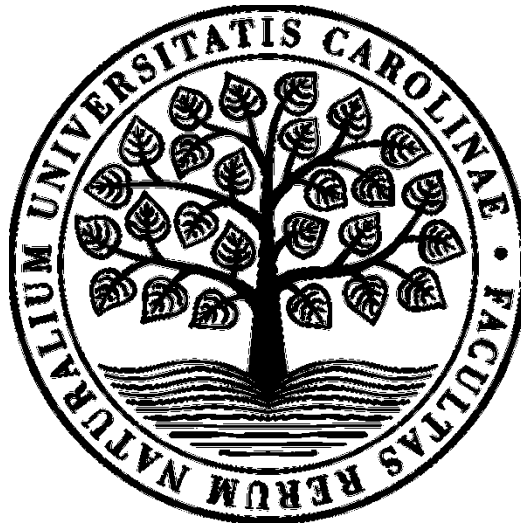

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

***VÝZNAM ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY PRO ZÁZEMÍ HLAVNÍHO MĚSTA
PRAHY***

***THE SIGNIFICANCE OF LANDSCAPE PLANNING STUDY FOR PRAGUE'S
HINTERLAND***

Diplomová práce

Bc. Jakub Šmída

Vedoucí práce:

RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Praha 2020

CHARLES UNIVERSITY

Faculty of Science

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 10.8. 2020

Bc. Jakub Šmída

PODĚKOVÁNÍ:

Rád bych velmi poděkoval vedoucímu práce RNDr. Radimu Perlínovi, Ph.D. za cenné připomínky a rady týkající se psaní této práce a také za čas, který mi věnoval. Velký dík patří také respondentům, kteří souhlasili s osobními rozhovory.

Obrovský dík patří hlavně mým rodičům Josefovi a Stanislavě Šmídovým, kteří mě podporují, drží mi palce a nepřestávají mi věřit celý můj život. Stejně obrovské díky patří i mé přítelkyni Julii Krejbichové za to, že se mnou má vždy trpělivost, nikdy neváhá s tím mě podpořit ve všem, co si usmyslím, a je zdaleka mým největším zdrojem inspirace.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá územní studií krajiny coby novým nástrojem českého územního plánování. Hlavním cílem této práci je popsat proces vzniku a vyhodnotit potenciál využití ÚSK veřejnou správou, což zahrnuje srozumitelnost studií, motivaci na straně veřejné správy k jeho pořízení, formu spolupráce zpracovatelů s pořizovateli, samosprávami, veřejností a případně dalšími subjekty. Dalším dílčím cílem je vyhodnotit soulad s Evropskou úmluvou o krajině, který je deklarován v metodickém pokynu zpracování územní studie krajiny. Ta je dokumentem, který má sloužit jako podklad pro rozhodování ve veřejném sektoru.

Jako modelové případy byly vybrány čtyři územní studie krajiny zpracované pro obvody obcí s rozšířenou působností nacházejících se v zázemí Prahy. Po sémantické analýze textu vybraných územních studií krajiny následovaly polostrukturované rozhovory s představiteli zpracovatelských týmů a zástupci pořizujících úřadů obcí s rozšířenou působností. Rozhovory byly následně vyhodnoceny pomocí kvalitativních metod.

Celkem byl zkoumán vliv osmi faktorů na celkový potenciál využití územní studie krajiny. Bylo zjištěno, že klíčové faktory jsou motivace na straně pořizovatele, míra zapojení obcí do zpracování studie a cena zaplacená pořizujícím městem za zpracování. Na základě provedeného výzkumu byl u každé územní studie krajiny určen potenciál jejího využití. V kontextu se zjištěními ohledně míry zapojení veřejnosti do přípravy studií je uvedeno tvrzení, že územní studie krajiny nebyly zpracovány zcela v souladu s Evropskou úmluvou o krajině.

V závěru práce je zařazena kapitola diskutující postavení územní studie krajiny v kontextu českého územního plánování a potenciál změny stavu volné krajiny k lepšímu ať už realizací návrhů nebo díky upozorněním na systémové chyby praktického přístupu ke krajině, které zpracovatelé do územních studií hojně zařadili.

Klíčová slova: krajina, územní studie krajiny, zázemí Prahy, územní plánování, územní rozvoj, krajinné plánování

ABSTRACT

The master's thesis deals with landscape planning study which is a new instrument of spatial planning in Czechia. Main goal of the thesis to analyse the document's creation process and to evaluate a potential of utilization of the study by public sector. The evaluation includes intelligibility of the study, motivation on the side of the public sector as a contracting authority and a form of cooperation of authors and contracting authorities, municipalities, the public or other entities. Another partial goal of the thesis is to assess an accordance with European Landscape Convention, which is declared in a methodological instruction of the landscape planning study. Which is a document that should serve as a basis for decision making in the public sector.

Four landscape planning studies made for districts of municipalities with extended powers which are in Prague's hinterland were chosen as model cases. After semantic analysis of the text of the chosen planning studies of landscape semi-structured interviews with representatives of author teams and contracting municipal offices followed. Interviews were then evaluated using qualitative research methods.

The effect of total of eight factors on the potential of utilization of the study was examined. Main findings are that key factors are motivation of contacting authority, extent of municipality involvement in the making of the study and price payed by contracting town office for the study. In the context with findings about public participation during making of the study a claim is presented that landscape planning studies were not made wholly in accordance with European Landscape Convention.

Near the end of the thesis a chapter discussing a position of landscape planning study in a context of Czech spatial planning is included. Its potential to positively change the state of open landscape either by implementation of proposed measures or by pointing out the system faults of practical attitude towards landscape which authors widely included in the studies is also discussed.

Keywords: landscape, landscape planning study, Prague's hinterland, spatial planning, spatial development, landscape planning

OBSAH

Seznam zkratk:	8
Seznam tabulek:	8
Seznam obrázků:	8
1. Úvod	9
2. Teoretická část	13
2.1. Krajinný ráz a ochrana krajiny	14
2.2. Krajinné plánování a klíčové koncepty ovlivňující jeho praxi ve vybraných zemích	16
2.3. Evropská úmluva o krajině	20
2.4. Územní plánování a krajina v Česku	21
2.5. Nástroje krajinného plánování	22
2.5.1. Územní systém ekologické stability (ÚSES)	22
2.5.2. Komplexní pozemkové úpravy (KPÚ)	24
2.5.3. Územní studie krajiny (ÚSK)	25
2.6. Výzkumné cíle práce	29
3. Metodika	30
3.1. Výběr ÚSK	30
3.2. Analýza ÚSK	32
3.3. Rozhovory	34
3.4. Vyhodnocení potenciálu využití ÚSK a soulad s Evropskou úmluvou o krajině	37
4. ÚSK v zázemí Prahy	39
4.1. Analýza vybraných ÚSK	41
4.1.1. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav	41
4.1.2. Černošice	44
4.1.3. Kralupy nad Vltavou	47
4.1.4. Říčany	50
4.1.5. Vyhodnocení sémantické analýzy	53
4.2. Analýza rozhovorů se zpracovateli a pořizovateli ÚSK	55
4.2.1. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav	55
4.2.2. Černošice	57
4.2.3. Kralupy nad Vltavou	59
4.2.4. Říčany	60
4.2.5. Vyhodnocení poznatků z rozhovorů	62
4.3. Celkový potenciál využití ÚSK	65
4.4. Soulad ÚSK s Evropskou úmluvou o krajině	68
5. Diskuze	70

6. Závěr	74
Seznam použité literatury.....	78
Seznam použitých zdrojů dat a další internetové zdroje	81
Přílohy.....	83

SEZNAM ZKRATEK:

- DPH – Daň z přidané hodnoty
EU – Evropská unie
KPÚ – Komplexní pozemkové úpravy
ORP – Obec s rozšířenou působností
OSN – Organizace spojených národů
PSZ – Plán společných zařízení
PÚR – Politika územního rozvoje
SFŽP – Státní fond životního prostředí
ÚAP – Územně analytické podklady
ÚSES – Územní systém ekologické stability
ÚSK – Územní studie krajiny
ZÚR – Zásady územního rozvoje

SEZNAM TABULEK:

Tabulka 1: Zjednodušená struktura ÚSK	32
Tabulka 2: Přehled respondentů provedených rozhovorů	35
Tabulka 3: Vliv faktorů hodnocených při analýze textů ÚSK na celkový potenciál využití ÚSK	53
Tabulka 4: Vliv faktorů hodnocených při rozhovorech se zpracovateli a pořizovateli ÚSK na celkový potenciál jejího využití	63
Tabulka 5: Vliv hodnocených faktorů na celkový potenciál využití ÚSK.....	65

SEZNAM OBRÁZKŮ:

Obrázek 1: Zkoumané ORP	39
Obrázek 2: ORP Brandýs nad Labem–Stará Boleslav	41
Obrázek 3: ORP Černošice	45
Obrázek 4: ORP Kralupy nad Vltavou.....	48
Obrázek 5: ORP Říčany	51

1. ÚVOD

Výzkum týkající se krajiny je v současnosti dobře zavedenou vědeckou disciplínou, jenž má širokou škálu podob. Uplatňovány jsou při něm poznatky jak z geologie, ekologie, hydrologie, fyzické geografie, geomorfologie atd., tedy z oborů studujících jednotlivé přírodní složky krajiny, tak z architektury, sociální geografie, historie, ekonomie atd., tedy z oborů zkoumajících interakce člověka s prostředím. Vedle odborného pohledu na krajinu existuje i pohled laický. V každém z nás vyvolává krajina určité emoce a pocity, které se individuálně liší. Zároveň platí, že každý z nás nějakým způsobem interaguje s krajinou. Běžně se jedná o rekreaci mimo městské prostředí, ale např. doprava z místa na místo nebo úprava zahrady je v zásadě také interakcí v tomto slova smyslu. Vnímání krajiny je tedy vysoce subjektivní záležitostí. V neposlední řadě na správném fungování krajiny závisí zajištění základních potřeb člověka, zejména potravy formou zemědělství a využívání vodních zdrojů (Sklenička 2003).

Z uvedeného vyplývá, že na krajinu je třeba nahlížet jako na komplexní systém, k jehož úplnému pochopení je nutný multioborový přístup. Je tedy nezbytné zkoumat vazby, procesy a principy v širších souvislostech (Sklenička 2003). Otázkou však je, zda tento přístup v praxi nevede k podrobnému popisu jednotlivých krajinných složek, kdy se syntéza poznatků poněkud vytrácí. Teprve od nedávna jsou prosazovány koncepční přístupy v péči o krajinu (viz např. Healey 2009, Selman 2009 nebo Primdahl, Kristensen 2016), které pomalu pronikají i do územního plánování.

Územní plánování v Česku se širším vazbám krajině doposud věnovalo jen okrajově a do závazných dokumentů jako jsou územní plány a zásady územního rozvoje (ZÚR) se environmentální záležitosti promítají jen v omezené míře. Jediným nástrojem, který se zaměřuje na problematiku spojenou výhradně s přírodou, je územní systém ekologické stability¹ (ÚSES), který je zakreslen ve zmíněných závazných dokumentech. ÚSES má však celou řadu problémů pramenících z neznalosti a nedůslednosti lidí, kteří mají zodpovědnost za tvorbu a uplatňování územně plánovací dokumentace. Prvky ÚSES tak na sebe na hranicích obcí často nenasazují nebo jsou vymezeny nelogicky či přímo nesprávně. Velkým problémem pak je nízká míra realizace nově navržených lokálních biokoridorů a biocenter, které jsou v dokumentaci zakresleny. Uživatelé a majitelé pozemků tyto prvky nebudují (Dujka, Dujka, Dujka 2019). I když územní plánování za úkol řešit krajinu (viz zákon č. 183/2006, §18 odst. 4 a 5), důraz územních plánů je kladen na zastavěné území.

---

¹ Podrobněji o ÚSES i KPÚ dále v teoretické části.

Pokud ve volné krajině územní plán navrhuje konkrétní regulativy jsou jen velmi obtížně naplňovány, protože orgány státní správy, které usměřují využití krajiny (např. odbory životního prostředí v ORP, pozemkové úřady atd.) nerozhodují podle územního plánu, ale podle svých resortních pravidel. Územní plán jako oporu pro rozhodování využívají dominantně pouze stavební úřady při rozhodování ve stavebním řízení, tedy při rozhodování o povolení stavby. Řešení krajiny tím pádem nemá regulatorní význam. Výjimku, kdy se územní plány zabývají nezastavěným územím, tvoří infrastrukturní stavby, které však z krajinářského hlediska nepřinášejí příliš pozitiv, spíše naopak. Trochu mimo stojícím nástrojem, který je zaměřen na funkčnost krajiny, jsou komplexní pozemkové úpravy² (KPÚ). Jejich velkým nedostatkem je však fakt, že fungují na dobrovolné bázi (Sklenička 2003). Proto když s provedením pozemkové úpravy nesouhlasí jeden z aktérů (vlastník půdy, obec atd.), není možné ji provést. Dále se krajinná opatření navržená v KPÚ jak z finančních, tak i dalších důvodů realizují jen velmi málo. To je další nevýhoda tohoto nástroje.

Vzhledem k desagregaci veřejné správy v Česku jsou obce jak z hlediska populace, tak rozlohy správního území velmi malé. Proto územní plán jedné obce nemůže řešit krajinné souvislosti v širším a potřebném záběru. Územní plány sousedních obcí jsou zpracovávány v různém období, různými autory, s důrazem na rozdílné cíle a nemohou tak efektivně usměřňovat využití volného nezastavitelného prostoru.

Mimo jiné v reakci na tyto nedostatky představilo Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí v roce 2015 nový nástroj, který by měl krajinu řešit koncepčně a v širších souvislostech. Tím nástrojem je územní studie krajiny (ÚSK), která je zpracována za území obce s rozšířenou působností (ORP). Jedná se o nezávazný dokument, který má sloužit podobně jako jiné územní studie coby podklad pro tvorbu územních plánů a jejich změn. Vedle tohoto účelu má sloužit i jako podklad při rozhodování orgánů veřejné správy v otázkách péče o krajinu. ÚSK má být zpracována v souladu s Evropskou úmluvou o krajině (2000), která mimo jiné zmiňuje účast veřejnosti, lokálních a regionálních orgánů a dalších subjektů při přípravě dokumentů jako je ÚSK (MMR, MŽP 2016).

Tato práce se zaměřuje na analýzu přístupů ke zpracování ÚSK v metropolitním zázemí Prahy a chce upozornit na možné problémy, souvislosti nebo možnosti využití tohoto dokumentu právě ve vysoce exponovaném území. Pro účely této práce byly

---

² Viz poznámka na předchozí straně.

k analýze vybrány čtyři ÚSK zabývající se územím v zázemí hlavního města Prahy, konkrétně ORP Brandýs n. Labem–Stará Boleslav, Černošice, Kralupy n. Vltavou a Říčany. Metropolitní region je dlouhodobě jedním z nejdynamičtěji se rozvíjejících v Česku (Bičík, Kupková 2006). V pražském zázemí se střetávají zájmy rozšiřovat zastavěná území jednotlivých sídel o rezidenční plochy, dále se v území nacházejí stavby dopravní a technické infrastruktury sloužící primárně účelům hlavního města a na kapacitní dopravní tahy se vážou komerční stavby maloobchodních, výrobních a logistických areálů. V neposlední řadě se ve zvoleném území uplatňuje zájem ochrany zemědělského půdního fondu, neboť sem z velké části zasahuje úrodná Polabská nížina. Blízkost Prahy tak vytváří v celém území tlak, který se projevuje výraznými změnami v krajině (Bičík, Kupková 2006).

Hlavním cílem této práce je popsat proces vzniku a vyhodnotit potenciál využití ÚSK veřejnou správou. Dalším dílčím cílem je vyhodnotit soulad Evropskou úmluvou o krajině (2000). Práce by tak měla odpovídat na výzkumné otázky (1) jak vysoký je potenciál využití jednotlivých zkoumaných studií a co jej ovlivňuje a (2) jaká je konkrétní podoba souladu ÚSK s Evropskou úmluvou o krajině (2000), zejména co se týká zapojení veřejnosti.

Předpokládané odpovědi na výzkumné otázky jsou následující:

Ad. 1: Celkovým potenciálem využití ÚSK je myšlena pravděpodobnost, s jakou bude studie využita v rozsahu popsaném v metodickém pokynu zpracování (MMR, MŽP 2016) a tím pádem i pravděpodobnost realizace opatření navrhovaných v ÚSK. Předpokladem je, že tento potenciál úzce souvisí s *motivací k pořízení* studie a charakterem *spolupráce* během jejího zpracování. *Motivace k pořízení* a očekávání od ÚSK úzce souvisí se zmíněnou dynamickou suburbanizací a tlakem, který na území vytváří přítomnost Prahy (Sýkora 1996, Bičík, Kupková 2006 nebo Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013). Tento předpoklad je založen na úvaze, že obce suburbanizaci a některé její následky vnímají jako problém a chtějí pomocí ÚSK usměrnit rozvoj na svém území. Míra motivace pořídit ÚSK se tak promítne do potenciálu využití studií. Dalším předpokladem pak je, že *spolupráce* během zpracování měla rozdílnou podobu a záleželo na jednotlivých projektantech a úřednících, jak ji pojali. Tato úvaha je založena na Birklenově (2018) textu, který zmiňuje, že metodika ÚSK (MMR, MŽP 2016) neurčuje přesně, jak dojít k požadovaným výstupům. Těžko odhadovat, zda ve zkoumaných územích probíhala

spolupráce více či méně formální, od její konkrétní podoby se však bude odvíjet potenciál realizace opatření navrhovaných v ÚSK.

Ad. 2: Předpokladem je, že ORP a zpracovatelé usilovali o zapojení veřejnosti, která však aktivně příliš nespolupracovala. Bursíková (2019) totiž uvádí řadu problémů spojených s participací u nás, mezi nimi je i postřeh, že česká společnost obecně nemá v povaze se velkou měrou zapojovat do veřejného dění.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Vzhledem k zaměření práce je nejprve nutné definovat pojem krajina a jak je vnímána napříč obory. Rychle však narazíme jednak na mezioborovou nejednotnost a jednak na obsáhlost vymezení. Z toho lze vyvodit první jasné specifikum výzkumu týkajícího se krajiny, a to že krajina samotná a její vnímání ať už jedinci či zájmovou skupinou je poměrně subjektivní.

Nejobecnější definice jsou v tomto případě ty právní. V českém zákoně o ochraně přírody a krajiny je uvedeno, že „*krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky*“ (Zákon č. 114/1992 Sb., §3, odst. 1). Podobně obecná je i Evropská úmluva o krajině (2000, čl. 1, písm. a): „*krajina znamená část území tak, jak je vnímána lidmi, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů*“. V textu Úmluvy je na rozdíl od zákona explicitně vyjádřena subjektivita pojmu, která je v souvislosti s krajinou zdůrazňována především v sociálně vědních oborech. Demografové a sociální geografové se spíše zaměřují na populační znaky lidí obývajících krajinu (viz např. Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013). Ve vědách historických je zájem věnován především vývoji krajiny v závislosti na přírodních, kulturních, geopolitických a hospodářských podmínkách (viz např. Moseley 2006, Etter, McAlpine, Possingham 2008). Funkční architektonické pojetí krajiny vystihuje Žák (1947 in Sklenička 2003, s. 10), a to tak, že o ní mluví jako o „*oblasti nebo obytném místě, které znamená přírodní prostor přímo úmyslně určený nebo utvářený k přírodnímu obývání*“.

Naproti tomu definice krajiny podle přírodních vědců odráží její fyzický vzhled. Krajinu jako pododdělení povrchu, případně „*vývojově více či méně stejnorodou část zemského povrchu, vyznačující se určitou strukturou jednotlivých složek této části země a jejich vzájemnými přirozenými vztahy*“ (Mezera et al. 1979 in Sklenička 2003, s. 9), vnímají geomorfologové. Zcela opačné je pojetí krajiny v ekologii, kde je definována jako „*heterogenní část zemského povrchu, skládající se ze souboru vzájemně se ovlivňujících ekosystémů, který se v dané části povrchu v podobných formách opakuje*“ (Forman, Gordon 1986 in Sklenička 2003, s. 10). Lze tvrdit, že fyzicko-geografické pojetí se snaží propojit geomorfologický a ekologický přístup, kdy Troll (1939 in Sklenička 2003, s. 9) píše o krajině jako o „*části zemského povrchu, která podle svého vnějšího obrazu a vzájemného působení svých jevů, tak jako vnitřních a vnějších vztahů polohy, tvoří prostorovou jednotku určitého charakteru a na geografických přirozených hranicích přechází v krajiny jiného charakteru*“.

Krajina je výsledkem integrace a kombinace přírodního prostředí a kultury (Sklenička 2003). Přírodní prostředí je souborem živé a neživé přírody, které podmiňují faktory ovlivňující přežití, vývoj a evoluci organismů a jejich společenstev (Kemp 1998). Člověk ovlivňuje přírodní prostředí a přetváří jej tak, aby odpovídalo jeho potřebám. Tak vzniká kulturní krajina, kterou lze dělit podle intenzity vlivu člověka na harmonickou, narušenou a devastovanou, avšak proces přeměny krajiny od přírodní po urbanizovanou je plynulý, proto lze každé dělení, které nalezneme v literatuře, považovat za hrubé a spíše názorné (Sklenička 2003). V této souvislosti je nutné zmínit, že ryze přírodní krajina neovlivněná člověkem se dnes v Česku ani v Evropě téměř nevyskytuje.

Krajina se stejnými vnějšími znaky přírodního prostředí nebo znaky vytvořenými lidmi je velmi často zcela rozdílně vnímána rozdílnými skupinami obyvatel. Zatímco místními obyvateli a rodáky mohou být krajiny nížin a údolních niv vnímány velmi pozitivně, obyvateli dalších regionů mohou být stejné krajiny pocíťovány jako fádňi, monotónní roviny. Proto Evropská úmluva o krajině (2000) zavádí a velmi přesně definuje krajinu jako subjektivně vnímanou³.

Přínos krajiny pro společnost lze sledovat z mnoha pohledů. Přístupy ke krajině se liší v různých ekonomických odvětvích. Zemědělcům například poskytuje obživu a jsou závislí na produkčních schopnostech území, na kterém hospodaří, proto by měla mezi jejich prioritami být udržitelnost produkce a zachování hodnot krajiny důležitých pro zemědělství. Naproti tomu v případě hutního průmyslu, zejména pak při těžbě nerostných surovin, se udržitelnosti krajiny nedosahuje snadno. Zdroje tohoto průmyslu se nachází v krajině a jejich využití je spojeno s razantními a často velmi těžko zvrátitelnými změnami krajinného rázu.

2.1. KRAJINNÝ RÁZ A OCHRANA KRAJINY

Definovat krajinný ráz jednoznačně je poměrně obtížné. Zákon o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.) jej vymezuje následovně: „*Krajinný ráz (...) je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu.*“ (Zákon č. 114/1992 Sb., §12, odst. 1). Zejména sousloví kulturní charakteristika a estetická hodnota odkazují na již výše zmíněnou subjektivitu vnímání krajiny jednotlivci. V rámci hledání objektivitu při posuzování krajinného rázu ho Parris (2004 in Selman 2009) dělí na tři hlavní složky: (1) *struktury* (přírodní nebo člověkem vytvořené rysy a pravidelnosti ve využití území), (2) *funkce* (předpoklady

---

³ Definici viz na předchozí straně.

pro fungování ekosystému, samočistící schopnosti vody i její celkové zásoby v podzemí, podmínky pro provozování zemědělství atd.) a konečně (3) *hodnoty* (historické, rekreační, existenční, duchovní, kulturní, zemědělské...). Toto uvedené dělení je pouze hrubé a při posuzování krajinného rázu se jednotlivé složky překrývají a doplňují se. Stejně tak lze potom krajinný ráz dále dělit podrobněji. Například Brandt a Vejre (2004) rozlišují čtyři typy funkcí krajiny: (1) *regulační* ve smyslu regulace klimatu a např. recyklace živin, *produkční* ve smyslu vytváření podmínek pro zemědělství (2), ale i tvorby nerostných surovin (3), a nakonec (4) *informační* funkce s odkazem na estetické a hodnoty a hodnoty spojené s poznáním.

Při porovnání dvou uvedených typologií vychází najevo, že jde pouze o relativně málo odlišné výsledky přístupů jednotlivých výzkumníků k problematice krajiny. To je pro výzkum v tomto oboru poměrně typické, a i tento fakt odráží subjektivitu vnímání krajiny stejně tak, jak se uvádí v definicích. Tato práce se bude držet jednoduššího Parrisova dělení.

Ochrana přírody, jejíž součástí je ochrana krajiny a krajinného rázu a se kterou je spojováno znepokojení z vlivu moderních ekonomických aktivit na přírodní a životní prostředí, má své kořeny v 18. a 19. století (Grove 1992). První koordinovaná snažení na zachování či obnovu původní podoby území se objevila během koloniální doby. Západní Evropané využívali svá nově nabytá území a jejich nerostná i přírodní bohatství především jako možnost snadného zisku. Nejlépe to bylo patrné na malých tropických ostrovech od Karibiku po Indický oceán, které byly poměrně rychle odlesňovány kvůli cennému dřevu. Jejich krajina se tak zásadně změnila a ztráty přírodní hodnoty krajiny pak přilákaly pozornost vědců, jejichž tehdejší snahy se postupem času vyvinuly v současný zájem společnosti o otázky životního prostředí. Ochrana přírody na vyšší než komunitní úrovni souvisí s uvědoměním si, jaké jsou ekologické dopady lidské činnosti. Tato změna vnímání prostředí souvisí s kulturním i ekonomickým rozvojem společnosti (Grove 1992).

V úsilí společnosti chránit krajinu, která je vnímána jako hodnotná, se odráží veřejné i soukromé zájmy. Tuto snahu lze vysledovat prakticky na všech hierarchických úrovních společnosti (Grove 1992). V případě obecních komunit mohou být příkladem aktivity místních myslivců či rybářů. Obce zároveň mají ze zákona možnost chránit přírodní hodnoty na svém území pomocí nástrojů územního plánování (Zákon č. 183/2006 Sb. – zejména §18 odst. 4 a 5). Stejně tak i regionální samosprávy (u nás kraje) mohou využít nabízených zákonných možností. Státy pak vcelku běžně vyhláší chráněná území různých kategorií zaměřená na ochranu přírody. Na evropské úrovni funguje již řadu let síť chráněných území Natura 2000. A konečně na globální úrovni funguje několik

mezinárodních organizací např. IUCN (Mezinárodní svaz ochrany přírody), WWF (Světový fond na ochranu přírody), UNEP (Program OSN pro životní prostředí), ale i nevládní Greenpeace.

2.2. KRAJINNÉ PLÁNOVÁNÍ A KLÍČOVÉ KONCEPTY OVLIVŇUJÍCÍ JEHO PRAXI VE VYBRANÝCH ZEMÍCH

Krajinné plánování představuje multidisciplinární obor, jehož úkolem je vědecky promyšlené a prakticky ověřené usměrňování lidské činnosti. Respektuje zásady rozvoje přírodních i antropogenních faktorů působících vzájemně v čase i v prostoru. Činnost krajinného plánování zpravidla vykonává tým specialistů, kteří rozumí jednotlivým přírodním složkám (geologie, hydrosféra, pedosféra, biosféra atd.) (Vaníček 1973).

Tato podkapitola představuje klíčové koncepty, které se objevují v odborné literatuře a jsou implementovány v plánovacím procesu nebo alespoň existuje snaha o jejich širší praktické využití. Jsou zde zmíněny příklady dobré praxe z Velké Británie, Dánska a Německa. Jde o země, kde se krajinné plánování rozvíjí velmi dynamicky a zároveň může mít jejich praxe pozitivní vliv na praxi českou. Ve Velké Británii totiž působí nebo působili významní vědci, kteří se zabývají krajinným plánováním (např. Paul Selman nebo Patsy Healey). Německý plánovací systém má velmi blízko českému a celkem často dochází k tomu, že česká legislativa je inspirována tou německou. V dánském systému prostorového plánování je zase kladen velký důraz na participativní bottom-up přístupy, které mohou sloužit jako vzor pro českou praxi a zlepšit tak stav naší krajiny. Evropské země dále také stejně jako Česko ratifikovaly Evropskou úmluvu o krajině (2000), proto by měly být tamní systémy krajinného plánování v souladu s ní.

Prvním ze stěžejních konceptů je *multifunkčnost*. Podobně jako v současném urbanismu (viz např. Hruza 2014), i v případě krajiny panuje snaha o multifunkční využití prostoru. To je v krajině charakterizováno vysokou úrovní komplexity, což se projevuje tím, že procesy probíhají zároveň a dochází k jejich interakci. Efektivní multifunkčnost však vyžaduje pečlivý plánovací proces. Může se stát, že procesy sice probíhají zároveň a krajina slouží více funkcím, není však zaručeno, že dojde k jejich interakci a tím pádem k obohacení lokálního i regionálního rozvoje. Dobře fungující krajina může totiž pozitivně stimulovat ekonomické, sociální a enviromentální aktivity (Selman 2009). Tuto terminologii přejímají vlády některých států. Například v britském pětadvacetiletém plánu týkajícím se životního prostředí (DEFRA 2018) najdeme dvě priority, které vyžadují výše zmíněné pečlivé multifunkční krajinné plánování. Konkrétně jde o efektivnější a udržitelné

využívání přírodních zdrojů a snížení ohrožení riziky enviromentálního charakteru (DEFRA 2018). Británie však nastavení těchto celostátních priorit potřebuje, protože krajina v tamním plánovacím systému není dostatečně dobře zachycena (Fairclough 2010). Naproti tomu v Německu jsou vytvářeny krajinné plány, které se zabývají především krajinou a tím, jak skloubit její různé funkce v daném území (Mell 2010). V Dánsku je problematika krajiny integrována do jednotného systému prostorového plánování, proto tamní územní plány řeší jak krajinu urbanizovanou, tak venkovskou mimo jiné také v duchu multifunkčnosti (Danish Ministry of the Environment 2012)

Kritici konceptu multifunkčnosti namítají, že jde jen o módní pojem, který nepřináší nic nového. Starší termíny jako „green belt“ (zelený pás) nebo „urban open space“ (otevřený městský prostor) totiž také operují se stimulací a vzájemnou interakcí výše zmíněných ekonomických, sociálních a enviromentálních aktivit (Selman 2009).

Dalším moderním termínem charakterizujícím současný přístup ke krajině je sousloví, které by se dalo přeložit jako *tvorba krajinné strategie* (Landscape strategy making). Jde o snahu přinést do procesu krajinného plánování prvky spolupráce různých aktérů, participaci veřejnosti nebo další související bottom-up prvky a integrovat tak přístup k řešení této problematiky. Tyto procesní inovace se začaly rozvíjet v reakci na předchozí fragmentované, sektorové přístupy ke krajinnému plánování. Jde prakticky o velmi podobný obrat, který zaznamenal také urbanismus na západě v sedmdesátých a osmdesátých letech. Ne náhodou se začalo využití těchto přístupů zkoumat na pomezí města a venkova v tzv. „rural-urban fringe“ (Primdahl, Kristensen 2016). Participativní přístupy v prostorovém plánování jsou rozvinuty zejména v Dánsku. Tamní legislativa podobně jako u nás nastavuje základní požadavky na účast obyvatel v plánovacím procesu, zároveň ale nechává obcím volnou ruku pro diskuzi s místními před a během pořizování plánu. Toto obce hojně využívají a výsledkem tak jsou dokumenty, které jsou o dost koncepčnější než např. výstupy českého územního plánování. Oblibu a úspěchy participativních přístupů v plánování krajiny dokazuje řada dánských případových studií (např. Tress, Tress 2003, Caspersen 2013, Primdahl, Kristensen 2016)

Potřeba přistupovat ke krajině koncepčně souvisí s její výše popisovanou multifunkčností. Aby totiž bylo zaručeně docíleno pozitivních vzájemných interakcí mezi jednotlivými složkami, funkcemi a aktéry v krajině a také žádoucího udržitelného rozvoje, je nutné ke krajině přistupovat strategicky (Healey 2009, Primdahl, Kristensen 2016).

S tím souvisejí dvě dánské případové studie, které ve svém textu popisují Primdahl a Kristensen (2016). Chtěli demonstrovat, že napětí mezi zastánci třech různých úhlů

pohledu na to, jak by krajina měla být využívána, lze zmírnit kolaborativním plánovacím procesem, při kterém se různí aktéři dohodnou na společném koncepčním postupu. Úhly pohledu vymezili jako: (1) krajinu coby *veřejné zboží*, které zahrnuje zejména hodnoty krajiny obtížně definovatelné pomocí tradičních ekonomických i enviromentálních metod, dále pak (2) *práva vlastníků a uživatelů*, v jejichž případě jde často, ale zdaleka ne vždy o ekonomický zisk, uživatelé totiž mohou být například myslivci, vodohospodáři atp. a konečně do plánovacího procesu vstupují (3) *zájmy veřejné správy* ať už státu nebo samospráv, které mohou mít široký záběr jak tematický, od různých infrastrukturních projektů, přes využití nerostného bohatství až po ochranu přírody, tak hierarchický, kdy se může jednat o vybudování obecní čističky odpadních vod až např. po stavbu dálnice.

V Primdahlově a Kristensenině studii se jednalo o dva nezávislé projekty v blízkosti vesnic na dánském venkově. V prvním případě projekt zahrnoval stezky pro pěší, vysazení nového lesa, ale i obnovu některých komunikací. V druhém případě šlo o vytvoření nového krajinného parku a celkovou obnovu některých krajinných prvků v okolí vesnice.

Důležité závěry, ke kterým autoři dospěli, jsou následující: Participující skupiny občanů dospěly alespoň k určité míře vzájemného porozumění a pochopily, co a proč různé strany hájí a jaké jsou jejich argumenty. Podle autorů byl tento kladný výsledek způsoben tím, že se na začátku procesu aktéři dohodli na tom, které krajinné prvky v zájmovém území považují za důležité a které stojí za to, aby o ně bylo pečováno a zacházelo se s nimi citlivě (Primdahl, Kristensen 2016). Přesně toto vymezení důležitých krajinných prvků a zejména dohoda o tom, jak k nim chce daná komunita přistupovat, je zásadní. A nemusí nutně jít o prvky, které jsou vnímány pozitivně. Naopak lidé se mohou dohodnout, že chtějí zkulturnovat nebo odstranit negativní prvky z krajiny, kterou jinak vnímají jako hodnotnou kvůli tomu, že se v ní pohybují. Tato studie je názorným příkladem tzv. *bottom-up* přístupu, kdy motivace ke změně pramení „zdola“ tedy od obyvatel a postupuje hierarchií veřejné správy výš.

Dále jsou v současnosti v praxi prosazovány přístupy pojící se s konceptem tzv. *zelené infrastruktury*. Termín jako takový se začal používat ve Spojených státech v průběhu devadesátých let (Mell 2010). V materiálech Evropské komise (2013) je zelená infrastruktura definována jako prostorová struktura, která je přínosem přírody lidem a která má za cíl zkvalitnit využití přírodních hodnot a produktů, konkrétně např. čistý vzduch a vodu. Za předpokladu správné implementace zelená infrastruktura vylepší kvalitu životního prostředí a tím pádem bude mít pozitivní vliv i na kvalitu života. Dále si pak od ní Evropská komise slibuje zvýšení biodiverzity, ochranu před přírodními katastrofami a

integrovaný přístup k řešení enviromentálních otázek zejména tam, kde existují prostorové limitace (Evropská komise 2013). Je zjevné, že implementace zelené infrastruktury vede k cíli, jehož podstatnou součástí je multifunkční krajina. Podle Mella (2010) jsou základními principy konceptu zelené infrastruktury výše zmíněná multifunkčnost, návaznost a tvorba integrujících sítí. Jako příklad z českého prostředí může být uveden ÚSES, ale za zelenou infrastrukturu lze označit vše od chráněných území, přes městské parky a zeleň až po upravená koryta vodních toků. Důležité však je, že se jedná o prvky, které jsou určitým způsobem plánované (Mell 2010).

Podle Mejiové, Shirotové a de Almeidy (2015) je velmi patrná paralela mezi krajinným plánováním v Německu a konceptem zelené infrastruktury. Tam je krajinné plánování na rozdíl od Česka považováno za samostatný obor. Jsou tak vytvářeny krajinné plány, které se zaměřují především na volnou krajinu a nejsou integrovány do jednoho celku s městskými plány, jak je tomu u nás. Existuje zjevný důraz na integrovanost a multifunkčnost v navržených opatřeních. Právě díky tomu má tento způsob plánování blízko k zelené infrastruktuře (Mejia, Shirotova, de Almeida 2015).

Dalším důvodem, proč zde zmínit německý způsob krajinného plánování, je ten, že územní studie krajiny byly zjevně inspirovány tamními krajinnými plány. Územní rozsah i měřítko zpracování obou dokumentů je shodně 1:10 000. V obou dokumentech je kladen důraz na důkladnou prvotní analýzu, jejímž hlavním smyslem je identifikace a posuzování funkcí krajiny a nalezení konfliktů mezi stávajícím či očekávaným využitím a identifikovanými funkcemi. Takto získané informace jsou následně využívány při tvorbě doporučení a návrhů, které se týkají udržitelného využití krajiny a ochrany živé i neživé přírody a estetických hodnot v krajině (Federal Agency for Nature Conservation 2008, MMR, MŽP 2016). Za podobný rys lze také pokládat i byrokracii spojenou s přípravou obou dokumentů, které limitují pole působnosti jeho tvůrcům (Birklen 2018, von Haaren, Vollheyde 2019). Německé krajinné plánování je však podstatně rozvinutější než to české. Jednak se do současné podoby vyvíjelo podstatně delší dobu od roku 1976, kdy bylo zařazeno do Federálního zákona o ochraně přírody. A jednak jsou v Německu výstupy krajinného plánování závazné na rozdíl od územních studií krajiny (MMR, MŽP 2016, von Haaren, Vollheyde 2019) Svou roli má tak tamní krajinné plánování i při rozhodování o dopravních stavbách, zemědělství či lesnictví (Heiland 2010 in Mejia, Shirotova, de Almeida 2015). Konkrétní formální podobu krajinnému plánování v Německu dává současný Federální zákon o ochraně přírody (2009).

2.3. EVROPSKÁ ÚMLUVA O KRAJINĚ

Evropská úmluva o krajině je dokument, který je zaměřený výhradně správě, ochraně a plánování krajiny. Byla připravena z iniciativy orgánů Rady Evropy a podepsána v roce 2000 a nabyla platnosti v roce 2004. Do doby psaní této práce ji podepsalo 40 členských států Rady Evropy (Rada Evropy 2020). Pro Česko se stala závazná po vstupu do Evropské Unie.

Hlavní ideou Úmluvy je komplexní přístup ke krajině, který vychází z principů udržitelného rozvoje. Státy, které Úmluvu podepsaly, uznávají, že krajina má nezastupitelnou roli ve všech třech pilířích odvozených z konceptu udržitelného rozvoje, tedy v *environmentálním, sociálním a ekonomickém*. To je myšleno především tak, že jednak je stav krajiny silně provázán se stavem životního prostředí, jednak je krajina místem lidských aktivit a interakcí a jednak představuje zdroj pro hospodářství. K tomu navíc Úmluva přidává ještě roli krajiny v oblasti kultury a vytváření identit jedinců, skupin i regionů. Krajina je totiž součástí přírodního a kulturního dědictví a tím přispívá k vytváření lokálních a regionálních kultur (EÚoK 2000, Weber 2007).

Cílem Úmluvy je podpořit ochranu, udržitelné plánování, dobrou správu a odpovědný přístup ke krajině a v této oblasti organizovat evropskou spolupráci. Z toho plyne především to, že státy mají za úkol harmonizovat svoji legislativu a politiky týkající se krajiny nebo případně iniciovat vytváření takových politik (EÚoK 2000, Weber 2007). Krajinou politiku definuje Úmluva jako „*vyjádření všeobecných zásad, strategií a pokynů kompetentními veřejnými orgány, které umožňuje přijetí specifických opatření, zaměřených na ochranu, správu a plánování krajiny*“ (EÚoK 2000, čl. 1). Zároveň Úmluva po smluvních stranách požaduje zavedení postupů pro účast veřejnosti, lokálních nebo regionálních orgánů případně dalších aktérů, kteří mají relevantní zájmy na vytváření a provádění krajinných politik (EÚoK 2000, čl. 5). Orgány jsou v českém kontextu myšleny samosprávy obcí a krajů a mezi další aktéry lze řadit zemědělce, ochranáře, lesní hospodáře a další. Je tedy zřejmé, že Úmluva má vést státy k zavádění koncepčních bottom-up přístupů v oblastech, kterými se zabývá.

Weber (2007) uvádí několik možností implementace Úmluvy, z nichž nejrelevantnější při výzkumu územních studií krajiny je následující: „*Na všech úrovních rozhodování vytvářet koncepce, plány a projekty v oblasti ochrany, správy a plánování krajiny, soustavně je aktualizovat a zvyšovat jejich účinnost, jako významného preventivního nástroje k eliminování škod na majetku, přírodních a kulturních hodnotách krajiny a organizačního a motivačního nástroje k zachování a rozvoji těchto*

hodnot.“ (Weber 2007, s. 44). Za jeden z těchto plánů lze považovat i územní studii krajiny zároveň ji lze považovat za krajinnou politiku podle výše uvedené definice. Závazek, že územní studie krajiny budou pořizovány v souladu s Evropskou úmluvou o krajině je ostatně vyjádřen v metodickém pokynu zpracování územní studie krajiny (MMR, MŽP 2016). Jedním z cílů této práce je posoudit tento soulad.

2.4. ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ A KRAJINA V ČESKU

Územní plánování má jeden hlavní cíl, a tím je zajistit udržitelný rozvoj území. Z něj se odvozují tři pilíře: *environmentální*, *sociální* a *ekonomický*. Každý odpovídá jinému úhlu pohledu na využitelnost území, tím pádem bývají vztahy mezi jednotlivými pilíři konfliktní, přičemž udržitelný rozvoj spočívá ve vyváženosti všech tří. Problematika krajiny je nejčastěji v územním plánu zajišťována skrze nástroje ochrany přírodního prostředí a je implementována jako limity využití území (Maier 2010). Z toho lze vyvodit, že se jedná o poměrně omezený pohled. Ten se však v poslední době mění, důkazem toho je například územní studie krajiny.

Krajina je v naší zemi vnímána jak z pohledu ochrany přírody a ekologie, ale i jako prostředí, ve kterém žijeme a se kterým přicházíme velmi často do styku. Nejenže využíváme zdroje, které otevřená krajina poskytuje, ale často nám slouží k oddychu a rekreaci. Krajina je tedy velmi subjektivní záležitostí (Durdík 2018). České územní plánování se v době psaní této práce nachází ve specifické pozici, kdy sice existuje řada formálních nástrojů, které mají za úkol věnovat se systematizaci, ochraně či rozvoji krajiny, avšak v územním plánu jako takovém, tedy v hlavním závazném dokumentu, který má prakticky největší vliv na rozvoj území, se krajina řeší pouze okrajově a nepříliš koncepčně. Mezi odbornou veřejností, která se územnímu plánování věnuje, však začíná platit konsenzus o tom, že je toto potřeba změnit (Durdík 2018).

Zohlednit krajinu v územně plánovací dokumentaci má bezesporu ještě jeden důležitý aspekt a tím je fakt, že územní plán je jedním z nástrojů v boji se současnou klimatickou změnou, která se v Česku nejvíce projevuje suchem (Kučera 2018). Při vhodném uchopení legislativy a poznatků ekologie mohou mít dokumenty klíčový vliv např. na obnovu půdní úrodnosti, biofondu, obnovu a ochranu vodních toků povrchových i pozemních. Naopak při nevhodném nastavení regulačních mechanismů se mohou projevat i negativní fenomény jako je např. půdní eroze, nadměrný povrchový odtok, znečišťující průmyslová výroba atd. (Kučera 2018). Z toho jednoznačně vyplývá, že přímý vliv na krajinu, pokud vezmeme v potaz její uživatele, mají nejčastěji lokální subjekty.

Formální nástroje veřejné správy jsou tímto limitované nicméně zdaleka ne zbytečné a bezmocné.

2.5. NÁSTROJE KRAJINNÉHO PLÁNOVÁNÍ

Legislativa týkající se krajiny a jejího vztahu k územnímu plánování je popsána ve více právních předpisech. Ty nejdůležitější jsou zákon o ochraně přírody a krajiny (Zákon č. 114/1992 Sb.) a stavební zákon (Zákon č. 183/2006 Sb.), vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj (např. vyhlášky č. 500/2006 Sb. a 501/2006 Sb.). Součástí zákona o ochraně přírody jsou nařízení týkající se zvláště chráněných území, pro něž se zpracovávají tzv. *plány péče*. Jde o koncepční odborné dokumenty, které na základě analýzy stavu a vývoje chráněného území navrhuji opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany a na zabezpečení chráněného území před nepříznivými vlivy. Nejsou tedy závazné a slouží jako podklad pro územně plánovací činnost a rozhodování veřejné správy (Zákon č. 114/1992 Sb.). V těchto ohledech jsou velmi podobné územním studiím krajiny. Vedle zvláště chráněných území s tématem této práce souvisí ÚSES, o něm je podrobněji uvedeno dále.

Určitou nevýhodou je, že v současnosti jsou prakticky veškeré formální výstupy krajinného plánování součástí tzv. územně analytických podkladů (ÚAP). Ty slouží jako podklad pro tvorbu územních plánů a obecně se jedná prakticky o veškerá zjistitelná data vztahující se k území. Jejich pořizování není ve většině případů projednáváno zastupitelstvy obcí a může se stát, že i sofistikované dokumenty jako je např. i územní studie krajiny (hlavní předmět zkoumání této práce) nejsou závazné (Zákon č. 183/2006 Sb.), což je jejich velkou nevýhodou. Je tedy úkolem územního plánu coby závazného dokumentu, respektive všech, kteří se podílí na jeho vzniku a implementaci, aby v něm byla obsažena řešení týkající se regulace a rozvoje krajiny. To se však, jak již bylo uvedeno, ne vždy dobře daří.

Na následujících řádcích budou stručně popsány nejdůležitější nástroje týkající se krajiny a územního plánu.

2.5.1. ÚZEMNÍ SYSTÉM EKOLOGICKÉ STABILITY (ÚSES)

ÚSES je definován jako „*vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu*“ (Zákon č. 114/1992 Sb., §3, odst. 1, písm. a). Podle stejného zákona je vytváření ÚSES veřejným zájmem, na kterém mají podíl vlastníci pozemků, obce i stát.

Hlavním smyslem vymezování ÚSES je vytvoření podmínek v území pro dlouhodobé udržení a posílení ekologické stability, což je jedna ze základních přirozených

funkcí krajiny. Konkrétně jde o schopnost ekosystému uchovat a zároveň reprodukovat své podstatné charakteristiky, čehož je dosaženo autoregulačními procesy. Také je to schopnost vyrovnat se se změnami způsobené vnitřními nebo vnějšími činiteli a zachovat tak své přirozené vlastnosti a funkce. Podle zdroje destabilizačních vlivů se stabilita ekosystémů dělí na *vnitřní* a *vnější* (MŽP 2017). *Vnitřní* ekologická stabilita se vyznačuje schopností ekosystému sám se udržovat a odolávat běžné intenzitě působení faktorů prostředí, a to včetně extrémů, které jsou v daném území běžné. Předpokladem vysoké stability je velké množství vazeb a jejich kvalita či přesněji pevnost. Proto jsou vnitřně stabilní ty ekosystémy, které mají vysokou míru biodiverzity, jsou sukcesně zralé, tedy se poměrně dlouhou dobu spontánně vyvíjely v bezprostřední závislosti na ekologických podmínkách prostředí. U nás jde o člověkem málo využívané ekosystémy jako staré lesy s přirozenou skladbou porostu, skalní společenstva, společenstva rašelinišť atd., tedy často o systémy, které jsou v dnešní době nějakým formálním způsobem chráněny (MŽP 2017).

Vnější stabilita je schopnost ekosystému odolávat mimořádným vnějším faktorům, na které není přímo adaptován. Důsledky tohoto působení bývají často katastrofální, jelikož výskyt těchto faktorů je z hlediska spontánního vývoje prakticky nepředvídatelný. Mezi tyto mimořádné události ve Střední Evropě mohou patřit např. extrémní výkyvy teplot, rozsáhlé požáry nebo záplavy, invaze cizích druhů ať už živočišných nebo rostlinných, ale také některá lidská činnost, zejména pak znečišťování vod, půdy a ovzduší. Z logiky věci vyplývá, že nemůže existovat žádný ekosystém, který by měl schopnost absolutní vnější stability, jelikož žádný takový nemůže být připraven čelit všem vlivům. Je však možné stabilitu posilovat. Stejně tak platí, že vnější stabilita je podmíněna vnitřní stabilitou. Neplatí sice automaticky, že vnitřně stabilní ekosystém bude disponovat i vysokou vnější stabilitou, vnitřní stabilita je však nutnou podmínkou (MŽP 2017).

V praxi se ÚSES skládá ze dvou základních složek, biocenter a biokoridorů. V zásadě jde o plochy v případě prvním a o liniové prvky v případě druhém. ÚSES jsou vymezovány na třech hierarchických úrovních, a to nadregionální, regionální a místní, s tím, že největší vliv na stabilizaci krajiny mají místní ÚSES (MŽP 2017). Každá úroveň by se tak měla promítnout do odpovídající úrovně územně plánovací dokumentace, tedy do Politiky územního rozvoje, ZÚR jednotlivých krajů a jednotlivých územních plánů obcí.

Obecný koncept se však nikdy neobejde úplně bez problémů při praktické implementaci a ani v případě ÚSES tomu není jinak. Jednotlivé hierarchické složky spolu často nekorespondují a podle Dujky, Dujky a Dujky (2019) je častým jevem mechanické zpracování dříve vymezených nadregionálních prvků ÚSES a jejich následné vložení do

územního plánu, aniž by navazovaly na prvky místní. Dalším poměrně častým jevem je chápání ÚSES jako ploch překryvných nikoli ploch se samostatným režimem využití území a Dujkové (2019) poukazují na územní plány, kde ÚSES překrývají již zastavěné území nebo území určené územním plánem jako zastavitelné, což jde proti smyslu a cíli vymezení ÚSES. Současná legislativa však neumožňuje vymezení v územním plánu plochy se zvláštním režimem ÚSES, což zlehčuje jejich skutečný význam pro krajinu. Dalším negativem je, že plochy ÚSES vymezené v územním plánu, který prošel svým schvalovacím procesem a je tudíž závazný, se vůbec nemusí promítnout do lesních hospodářských plánů. Tudíž jsou tyto plochy vedeny i nadále jako hospodářský les ačkoli by mohly být plochami lesa zvláštního určení s upraveným režimem hospodaření dle příslušného zákona (Zákon č. 289/1995 Sb.). Pokud se má něco změnit v ohledu implementace ÚSES do územních plánů, je nutné, aby byl nejprve odborníkem vypracován plán ÚSES a teprve potom došlo k jeho zapracování nikoli pouze převzetí do územního plánu (Dujka, Dujka, Dujka 2019).

2.5.2. KOMPLEXNÍ POZEMKOVÉ ÚPRAVY (KPÚ)

Pozemkové úpravy jsou dalším nástrojem, který má přímý vliv na krajinu a její fungování. Ve své moderní podobě se v Česku začaly provádět po pádu komunismu v roce 1991 a legislativně se řídí zákonem č. 139/2002 Sb. o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech. Jejich hlavním smyslem je uspořádání vlastnických vztahů ke konkrétním pozemkům. To dává prostor pro zabezpečení racionálního využívání a ochrany krajiny pomocí právních, organizačních a biotechnických a opatření. Právě komplexní pozemkové úpravy řeší i environmentální opatření, ve kterých jde hlavně o protierozní ochranu a opatření vedoucí k zadržení vody v krajině. Dalšími součástmi KPÚ, které přímo ovlivňují fyzickou podobu krajiny, jsou řešení přístupu k pozemkům. Zde jde především o polní nebo lesní cesty, mostky, propustky, brody, železniční přejezdy apod., a také návrhy místních ÚSES. KPÚ jsou totiž často zpracovávány pro nezastavěné části celých katastrálních území, proto má smysl řešit ÚSES právě při pozemkových úpravách (Sklenička 2003, SPÚ 2014).

V procesu pozemkových úprav jako účastníci vystupují vlastníci, pozemkový úřad, obec, projektant a další orgány veřejné správy. Klíčové jsou role vlastníků a obce, ta často vystupuje kromě orgánu samosprávy i jako vlastník. Pozemkový úřad celý proces organizuje a jeho důležitým úkolem je získat nejen důvěru vlastníků, ale i podnítit zájem obce a jejich občanů, kteří nevlastní půdu v řešeném území. U vlastníků a dalších aktérů

totiž přetrvává nedůvěra i přesto, že jsou pozemkové úpravy hrazeny plně ze státního rozpočtu (Sklenička 2003).

Určitým problémem KPÚ může být fakt, že agendu pozemkových úprav v současnosti zajišťuje Státní pozemkový úřad, který spadá pod Ministerstvo zemědělství, tedy další resort po Ministerstvu pro místní rozvoj a Ministerstvu životního prostředí, který má svůj nesporný podíl na formování krajiny. V informačním materiálu Státního pozemkového úřadu se píše: „*Plán společných zařízení (PSZ)* (pozn.: stěžejní dokument celé pozemkové úpravy) *musí být v souladu s územně plánovací dokumentací. Není-li návrh PSZ v souladu s územně plánovací dokumentací, je návrhem na její aktualizaci nebo změnu.*“ (SPÚ 2017, s. 2). Vzhledem k tomu, o jak stručný a základní materiál se jedná (dvoustránkový leták), je důvodné se domnívat, že nesrovnalosti mezi návrhy KPÚ a územními plány se vyskytují poměrně často.

2.5.3. ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY (ÚSK)

ÚSK je poměrně nový nástroj, který by v ideálním případě měl řešit krajinu koncepčně a v širších souvislostech. Jde o celkem rozsáhlý dokument, který je územní studií ve smyslu stavebního zákona (č. 183/2006 Sb.) a je proto územně plánovacím podkladem. (MMR, MŽP 2016). ÚSK je zpracovávána v souladu s Evropskou úmluvou o krajině, reaguje na Strategii EU pro přizpůsobení se změně klimatu a Strategii přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (tzv. Adaptační strategie EU, respektive ČR). Pořizuje se pro správní obvod obce s rozšířenou působností (ORP), čímž má být zajištěna vyšší územní návaznost opatření, která jsou v ÚSK navrhována. Dále je ÚSK podkladem pro rozhodování orgánů územního plánování, ochrany přírody a dalších orgánů podílejících se na rozhodování o krajině, zejména však stavebních úřadů. Jedná se o nástroj, který řeší především opatření v nezastavěném území, kde do doby před zavedením ÚSK nebyly využity zákonné možnosti uplatnění nástrojů územního plánování (MMR, MŽP 2016).

Hlavním cílem pořizování ÚSK je vytvoření koordinačního dokumentu, který slouží jako podklad pro rozhodování orgánů veřejné správy, s tím, že je do určité míry univerzální, tedy neměl by sloužit pouze jednomu úřadu. Dále pak má sloužit jako podklad pro tvorbu často závazné územně plánovací dokumentace, zejména pro stanovení koncepce krajiny v územních a následně regulačních plánech, a zároveň je možností na základě ÚSK zpřesnit typy a cílové charakteristiky krajin v ZÚR (MMR, MŽP 2016).

Možná nejdůležitější princip, který se při zpracování ale i zadání ÚSK uplatňuje, je víceborový přístup. Ve společném metodickém pokynu MMR a MŽP (2016) se doslova

píše: „Kvalitní řešení se neobejde bez multidisciplinárního přístupu k návrhu ÚSK a bez spolupráce všech, kteří mají v krajině své legitimní zájmy.“ (MMR, MŽP 2016, s. 4). Z toho důvodu musí být členy zpracovatelského týmu autorizovaní architekti pro obor územní plánování a pro obor krajinné plánování, přičemž žádoucí je i spolupráce dalších odborníků např. projektantů ÚSES, specialistů na protipovodňovou a protierozní ochranu apod. (MMR, MŽP 2016). Dalším aspektem, který by měl při zadání ÚSK figurovat, je účast veřejnosti. Ta je do procesu zpracování přivedena díky tomu, že ÚSK staví na principech Evropské úmluvy o krajině. Jak již bylo naznačeno výše, právě lidé, kteří krajinu vnímají a interpretují, jsou ti, kteří ji také tvoří (Birklen 2018).

V ÚSK jsou konkrétně obsaženy popis a analýza stávajícího stavu krajiny s ohledem vazby a hodnoty území, využití území, krajinný potenciál a rizika a problémy území. Na základě těchto rozborů je pak v návrhové části povinně obsaženo stanovení cílové vize krajiny (pro východiska viz Evropská úmluva o krajině) a členění na krajinné okrsky, které jsou definovány následovně: „Krajinný okrsek je základní skladebná relativně homogenní část krajiny, která se od sousedních krajinných okrsků odlišuje svými přírodními, popř. jinými charakteristikami a způsobem využití.“ (MMR, MŽP 2016 s. 11). Dalšími povinnými částmi jsou *rámcové podmínky využití* a *rámcová doporučení opatření*. Podmínky jsou podklady pro podrobnější zpracování řešení krajiny především v územních plánech a doporučení jsou podkladem pro činnost orgánů veřejné správy a případně dalších subjektů. Rámcové podmínky a doporučení jsou vydávány pro každý krajinný okrsek zvlášť a měly by zohledňovat charakter a podmínky území, nemělo by se tedy jednat o univerzální poučky, jež postrádají smysl (MMR, MŽP 2016).

Jak již bylo napsáno výše, ÚSK je novým nástrojem, který byl zaveden v roce 2015. Nějakou dobu však trvalo, než obce s rozšířenou působností začaly realizovat přípravy zadání ÚSK a než proběhla výběrová řízení na zpracovatele studií (Wirth 2018). Zároveň zpočátku chyběl i metodický pokyn od ministerstev pro místní rozvoj a životního prostředí, který vyšel až v únoru 2016. Ministerstvo pro místní rozvoj však vypsalo dotační titul na zpracování ÚSK a obce, které do července 2017 stihly podat žádost, měly nárok na finanční podporu. Tímto způsobem bylo podpořeno 47 obcí. Další finanční pomoc obcím skrze dotace poskytovaly opět Ministerstvo pro místní rozvoj a dále Státní fond životního prostředí (SFŽP), u kterých mohly obce žádat do konce roku 2019 (Wirth 2018).

Nejaktuálnější dostupná data (Wirth 2019) ukazují, že v září 2019 bylo dokončeno 28 z podpořených ÚSK, zbylé ze 47 podpořených však byly pořizující obce povinny dle pravidel dotační výzvy zařadit do evidence územně plánovací činnosti do konce roku 2019

(Wirth 2019). Lze tedy uvažovat, že v době psaní této práce většinu z asi 200 ORP ještě čeká pořízení ÚSK. Avšak je docela těžko představitelné, že ty budou pořizování ÚSK iniciovat samy bez státní podpory. Jedná se totiž o nákladnou činnost, na kterou nejsou v obecních rozpočtech prostředky. Budoucnost pořizování ÚSK je tedy v tuto chvíli nejistá (Birklen 2018).

Hlavní problémy, které vyvstaly už při zpracovávání ÚSK, jsou spojené s neurčitostí zadání. Ve společném metodickém pokynu (MMR, MŽP 2016) je sice napsáno, čím vším se má ÚSK zabývat, není však nikde popsáno, jak se k jednotlivým výstupům konkrétně dostat. Birklen (2018) však připouští, že by to nebyl tak velký problém, dokonce je v mnoha ohledech žádoucí určitý kreativní přístup k řešení zejména krajinných specifik, kterých je v Česku nemálo. ÚSK coby výstup podporovaný dotací z výzvev Integrovaného regionálního operačního programu a SFŽP však musí odpovídat svojí strukturou té, jaká já popsána v metodice, jinak hrozí problémy s uznáním oprávněnosti nákladů z finanční podpory. Jen málo zadavatelů (tedy obcí, pro něž byly dotace určené) tak promítlo do struktury zadání to, co bylo skutečně třeba na území ORP řešit a místo toho měli tendenci se striktně držet zmíněné metodiky (Birklen 2018).

Další zajímavý popisovaný poznatek, který někdy vedl k problémům, se také týkal zadání ÚSK. Šlo o to, že tam, kde zadavatel (obec) vycházel z úzkého okruhu problémů specifických pro ORP, jako např. eroze, problémy spojené s těžbou apod., a kde panovala shoda napříč orgány veřejné správy, mělo zadání daleko jasnější charakter než tam, kde byl záměr vypracovat ÚSK obecněji zdůvodněn (Birklen 2018).

Podle Birklena (2018) měla nevyjasněnost či neznalost účelu ÚSK na straně některých orgánů veřejné správy za důsledek ještě další dílčí problémy. Zaprvé docházelo ve fázi zadání k nízké míře spolupráce ze strany odborů životního prostředí. To je samo o sobě velmi závažné, jelikož podstatná část ÚSK řeší právě témata, která přímo spadají do jejich kompetence. Zadruhé docházelo v rámci připomínkování zadání ÚSK orgány veřejné správy k vznášení požadavků na doplnění informací o území daleko přesahující podrobnost ÚSK jako např. zmapování hydrologické sítě či výskyt invazivních druhů, podobně tomu bylo i při zpracovávání návrhové část (Birklen 2018). Přílišná podrobnost popisu však není v tomto případě a priori špatná, nicméně je určitě zcela zbytečná v těch případech, kdy není nutná k vysvětlení celku.

Existuje jeden aspekt týkající se ÚSK, který není v literatuře příliš zmiňován, a tím je, že ÚSK je zpracovávána za obvodu ORP. Jedná se totiž o ryze správní jednotku, která nebyla vůbec vymezována na základě přírodních kritérií. Člověk navíc nemusí být odborník,

aby při pohledu na mapu s vymezením správních obvodů ORP zjistil, o jak různorodé jednotky se jedná jak co do rozlohy, tak do počtu obcí. Různorodé jsou především typy krajiny, které jednotlivé obvody tvoří. V souvislosti s ÚSK to vytváří problém územní návaznosti, se kterým se zpracovatelé vypořádávají (MMR, MŽP 2016, Mejsnarová, Tunka 2018, Birklen 2018). Nakonec by bylo bláhové si myslet, že by se mezi zpracovateli, odborníky, našel tým, který by k ORP přistupoval jako k ostrovu, kolem kterého nic není. O něco představitelnějším aspektem konkrétní zpracovatelské praxe, který souvisí s různorodostí ORP, je počet obcí v nich. Rozhodně je rozdíl pracovat se zástupci tří obcí (ÚSK ORP Orlová) než se zástupci 111 obcí (ÚSK ORP Znojmo), přičemž zpracovatelé vyvíjí snahu kontaktovat, vyslechnout a v ideálním případě zapojit obce do procesu zpracování ÚSK (Birklen 2018, Mejsnarová, Tunka 2018, Šindlerová, Novotný 2019).

Z hlediska naplňování cílů územního plánování (viz např. Maier 2010) ÚSK navazuje především na environmentální pilíř. Znamená to, že v ideálním případě by měly závěry a opatření, ale i informace o stavu krajiny obsažené v ÚSK vést k ekologické stabilizaci území, přispět k udržitelnému rozvoji zejména na environmentálním poli a přispět tím k celkovému udržitelnému rozvoji. Problémem však je, že v naší legislativě je sice tato teorie popsána ve stavebním zákoně, avšak jediným právně závazným dokumentem, podle kterého je rozhodováno jediným (stavebním) úřadem, je územní plán. ÚSK obsahuje opatření a doporučení, která by měla hrát v budoucnu roli při rozhodování veřejné správy a tvorbě územních plánů obcí, ale žádný zákon ani vyhláška neklade zmíněným orgánům za povinnost v souladu s ÚSK skutečně rozhodovat. V současnosti jde asi jen těžko předpovídat, jak s novým nástrojem, kterým ÚSK je, bude veřejná správa nakládat či zda vůbec vzniknou studie pro všechna ORP. Mým předpokladem je, že její zamýšlené využívání bude souviset s kvalitou veřejné správy v regionech a zejména v konkrétních ORP.

Na závěr podkapitoly o ÚSK je uveden souhrn jejich hlavních (1) předností a (2) problémů uplatnění ÚSK v rozhodovací praxi.

(1) V prvé řadě je to koncepční nástroj, který využívá multidisciplinární přístup ke krajině, tzn. neomezuje se na pouze úzký úhel pohledu jako např. ÚSES. Územní rozsah je větší než u územních plánů, tím je zajištěna vyšší míra územní návaznosti. Určitá volnost metodiky vypracovávání ÚSK dává možnost zadavatelům (obcím) a zpracovatelům adresně definovat environmentální problémy specifické pro dané území. A nakonec možná největším přínosem ÚSK jsou rámcová doporučení a opatření, která mají být v ideálním případě využity při rozhodování orgánů veřejné správy.

(2) Asi nejméně závažný problém ÚSK souvisí územní návazností. Ta je sice, jak již bylo zmíněno, mnohem lepší než u územních plánů, dokud však nebudou v ÚSK zpracovány všechny nebo alespoň většina ORP, nebude v tomto ohledu dosaženo ideálního stavu. S tímto je spojen vážnější problém, a to ten, že v současnosti není jisté, jak bude zpracovávání ÚSK pokračovat, zejména kvůli tomu, že je to pro obce drahé. Do konce roku 2019 bylo zpracovávání podporováno díky státním a evropským dotacím, od roku 2020 není zajištěna žádná forma podpory. Tím pádem reálně hrozí, že další ÚSK již nebudou vznikat a budou tak zpracovány pro méně než čtvrtinu ze zhruba 200 ORP. Další problémy jsou spojené se zapojením veřejnosti, respektive zastupitelstev jednotlivých obcí ORP coby zástupců veřejnosti, které mnohdy nemusí být ochotné se na ÚSK podílet. Podobně tomu bylo i v případě odborů životního prostředí (Birklen 2018). Problematická však zřejmě bude implementace rámcových doporučení a opatření ÚSK, která nejsou nijak závazná, tudíž je orgány veřejné správy můžou ale i nemusí z různých důvodů brát v potaz.

2.6. VÝZKUMNÉ CÍLE PRÁCE

Praktická část této diplomové práce se věnuje ÚSK coby novému nástroji českého územního plánování. Hlavním cílem je analyzovat proces vzniku a vyhodnotit potenciál využití ÚSK veřejnou správou a s tím související potenciál realizace navržených opatření. To zahrnuje motivaci na straně veřejné správy k pořízení ÚSK. ORP ji totiž nemusely pořizovat povinně, v době psaní této práce záleželo pouze na jejich zájmu. Logicky to znamená, že musí existovat konkrétní důvody, proč na daném úřadě územního plánování došlo k rozhodnutí ÚSK pořídít. Další součástí procesu vzniku ÚSK je forma spolupráce zpracovatelů s pořizovateli, samosprávami, veřejností a případně dalšími subjekty. Ta mohla být zpracovateli do určité míry pojata způsobem dle jejich uvážení, rozdíly tak mohly být v intenzitě jednání s pořizovateli, míře a konkrétní podobě zapojení obcí a veřejnosti atd. (MMR, MŽP 2016, Birklen 2018, Mejsnarová, Tunka 2018). S tím souvisí posouzení souladu s Evropskou úmluvou o krajině (2000). V článku 5 (EÚoK 2000) je totiž definován požadavek na zavedení postupů pro účast veřejnosti a samospráv při tvorbě krajinné politiky⁴, za kterou lze ÚSK považovat. Soulad s Evropskou úmluvou o krajině (2000) je deklarován v metodickém pokynu zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016). Konkrétní předpoklady výsledků práce jsou uvedeny v úvodní kapitole.

---

⁴ Definici krajinné politiky viz na straně 20.

3. METODIKA

K naplnění cílů práce bylo využito případových studií, které se zaměřují na vybraná ORP, respektive ÚSK, ty jsou následně mezi sebou srovnávány z hlediska důležitých zjištění. Dle Ženky a Kofroně (2012) takový případ spadá do kategorie ateoretických případových studií. Ateoretické se nazývají proto, že jejich cílem není testovat ani vytvářet vědecké teorie, nýbrž zachytit významné aspekty sledovaného jevu a poskytnout relativně objektivní empirický materiál pro další potenciální výzkumy. Jejich využití je relevantní zejména v případech, kdy je předmět výzkumu poměrně novým fenoménem nebo případem. Ženka a Kofroň (2012) jako hypotetické příklady užití takovýchto studií uvádí „*komplexní popis německých ozbrojených sil po roce 2001, či popis nového průmyslového klastru poblíž Moskvy*“ (Ženka, Kofroň 2012, s. 60). V případě této práce jde o analytickou ateoretickou studii hodnotící vhodnost uplatnění ÚSK.

3.1. VÝBĚR ÚSK

Jak je patrné z vymezení ÚSK, jsou tyto studie vždy zpracovány za celé správní území ORP, proto i vymezené řešené území případové studie muselo obsahovat celé území ORP kde, tyto studie již byly zpracovány a schváleny.

Prvním krokem byl výběr ORP, na které se zaměřit. Fakt, že zdaleka ne všechny ORP mají zpracované ÚSK, byl zřejmě nejvíce limitujícím faktorem. Dalším problematickým aspektem bylo dilema výběru podobných nebo odlišných území. Z tohoto hlediska byl nakonec vytvořen výběr skupiny typologicky podobných ORP, kde lze očekávat vysoký impakt sociálně ekonomického prostředí do krajiny a kde je vysoká míry investiční činnosti v území, a to jak formou suburbánní výstavby, tak i formou investic do liniových a dalších staveb. Jako modelové území bylo zvoleno metropolitní zázemí hlavního města Prahy, kde byly vybrány konkrétně ORP Černošice, Brandýs nad Labem–Stará Boleslav, Říčany a Kralupy nad Vltavou. Jejich spojujícím rysem je na jedné straně poloha definovaná umístěním v metropolitním zázemí hlavního města, tedy podobná horizontální i vertikální geografická poloha, a jednak do jisté míry i územní propojenost. Je možné předpokládat, že ve všech vymezených modelových území budou zpracovatelé ÚSK ale i další aktéři v území konfrontováni se stejnými nebo podobnými sociálními, ekonomickými i environmentálními problémy. Další podobnou charakteristikou vybraných ORP jsou zastoupené krajinné typy (viz Atlas krajiny ČR 2009, s. 194-195). Převážně urbanizovaná krajina překračuje administrativní hranice hlavního města prakticky ve všech směrech, a to zejména podél dálnic, železnic a vodních toků. Z hlediska pokryvu převládá

ve všech vybraných ORP polní krajina. Správní obvody Kralup nad Vltavou a Brandýsa nad Labem-Staré Boleslavi leží prakticky celé ve velmi úrodné zemědělské oblasti, která zasahuje i do severních částí obvodů Černošic a Říčan. Převážně lesní krajina se nachází pouze severovýchodně od Staré Boleslavi a východně od Říčan. Krajinný pokryv (viz Atlas krajiny ČR 2009, s. 190-191) ve sledovaném území logicky odpovídá uvedeným krajinným typům a většina území je pokryta zemědělskou půdou, lesy se nachází dále směrem od Prahy, zastavěné plochy reprezentují jednak sídla a jednak průmyslové a skladové areály v blízkosti dálnic. Rychlý rozvoj skladových areálů i rezidenční zástavby v těsné blízkosti Prahy je ostatně v českém kontextu specifický fenomén bouřlivé suburbanizace, kterého si čeští odborníci všímají již dlouho (Sýkora 1996, Bičík, Kupková 2006, Němec 2011).

Krajinu vybraných ORP charakterizuje vysoká intenzita změn struktury ploch a z tohoto hlediska se dokonce jedná o regiony v Česku nejvýznamnější (Bičík, Kupková 2006). Zaprvé zde dochází k suburbanizaci, jejíž vývoj byl nejdynamičtější v devadesátých letech a na začátku tisíciletí, nicméně tento trend stále trvá. Zadruhé roste význam Prahy coby celostátního i mezinárodního centra. V souvislosti s tím dochází k výstavbě významných staveb dopravní infrastruktury a díky výhodné dopravní poloze vzrostla a stále roste poptávka po výstavbě již zmíněných skladových a logistických parků. Suburbanizace, dopravní stavby nadregionálního významu i extenzivní výstavba logistických, průmyslových a komerčních areálů má ve vztahu ke krajině za následek zejména úbytek zemědělského půdního fondu (Bičík, Kupková 2006, Atlas krajiny ČR 2009). Dalším problémem spojeným s rostoucí plochou urbanizovaného území a liniiovými stavbami je parcelace krajiny a zhoršená prostupnost pro živočichy v jejím důsledku.

Intenzivní rozvoj sídel a dopravní a technické infrastruktury byl dalším faktorem, který podporoval výběr právě čtyř ORP v okolí hlavního města, a navíc vývoj v těchto ohledech zde není zdaleka ukončen. I přes relativně striktní územní plánování, které se opírá především o regulační nástroje, se v metropolitním zázemí Prahy na mnoha místech nedaří efektivně organizovat a propojovat jednotlivé záměry a koordinovat výstavbu jak pro bydlení, tak pro další funkce. Především v 90. letech vznikaly nové projekty a nové rozvojové plochy, které sice byly v souladu s platnými územními plány, ale tyto dokumenty svoji koordinační a regulační roli neplnily. Maier např. v rozhovoru pro Právo (2015) příkře nazývá toto období selháním územního plánování. Proto je právě v tomto exponovaném území důležité usměrnit územně plánovací činnost a rozhodování veřejné správy ve vztahu ke krajině pomocí nástrojů jako je ÚSK. Ta má právě zde vysoký potenciál přispět k rozvoji nejen venkovské krajiny.

Vybrané ORP (Brandýs n. L., Černošice, Kralupy n. Vlt. a Říčany) tvoří mezi všemi ORP specifickou skupinu díky výše zmíněným charakteristikám. Zajímavé by v budoucnu jistě bylo srovnání např. s okolím Brna, z tamějších ORP je však ÚSK v době psaní této práce zpracována pouze v Blansku.

3.2. ANALÝZA ÚSK

Významným krokem postupu zpracování byla sémantická analýza zveřejněných ÚSK pro všechny čtyři ORP, Podkladem pro tuto analýzu byly texty a grafické přílohy ÚSK, které byly staženy z internetových stránek jednotlivých městských úřadů. Ve dvou případech nebyly na stránkách zveřejněny analytické části ÚSK, po zaslání oficiální žádosti však oba úřady potřebné dokumenty bez problémů poskytly. Při hodnocení zpracovaných dokumentů bylo nutné se zaměřit na hodnocení jejich podobnosti a rozdílnosti, a to zejména podle formální a logické struktury dokumentu a jejich věcného obsahu.

Tabulka 1: Zjednodušená struktura ÚSK (zdroj: MMR, MŽP 2016)

Analytická část	Návrhová část
<i>Textová část</i>	<i>Textová část</i>
1. Popis stavu území	1. Stanovení cílové vize krajiny
2. Dílčí rozbor vazeb, využití, ohrožení, požadavky na změny v území (celkem 6 daných rozborů)	2. Dílčí návrhy rozvoje a ochrany hodnot krajiny, řešení potřeb člověka a problémů a ohrožení v krajině
3. Souhrnné vyhodnocení	3. Členění na krajinné okrsky, pro něž se stanoví: <ul style="list-style-type: none"> a. Rámcové podmínky využití b. Rámcová doporučení pro opatření
	4. Závěr
<i>Grafická část</i>	<i>Grafická část</i>
1. Výkres současného stavu	1. Hlavní výkres, jež obsahuje: <ul style="list-style-type: none"> a. Vymezení typů krajin b. Členění na krajinné okrsky c. Grafická znázornění návrhů uvedené v textové části d. Grafická znázornění doporučení
2. Výkres rámcového vymezení hodnot a krajinných potenciálů	2. Navržené změny ve využití ploch
3. Problémový výkres	3. Návrhy na doplnění ÚAP

Sémantická analýza se zaměřila především na hodnocení formální stránky zpracování dokumentů, míru podrobnosti dílčích kapitol na podobnosti a rozdíly v přístupu autorů ke zpracování dokumentu a celkově logickou strukturu textu. Věcná analýza se zaměřila na hodnocení obsahu podle přiložené struktury, která je stanovena metodickým pokynem MMR a MŽP (2016) pro zpracování ÚSK. Formu tento pokyn určuje poměrně striktně, proto lze předpokládat, že se v tomto ohledu ÚSK vybrané pro tuto práci nebudou příliš lišit. Každá studie musí obsahovat analytickou a návrhovou část, obě se dále dělí na textovou a grafickou, navíc je požadováno v jednotlivých částech tematické dělení. Struktura je podrobněji znázorněna v tabulce 1.

Sémantické hodnocení mělo především určit, jak forma, kterou jednotliví zpracovatelé vybraných ÚSK zvolili, přispívá k naplnění cílů určených metodickým pokynem (MMR, MŽP 2016). *Prvním* cílem je podle zmíněné metodiky vytvoření koncepce krajiny sloužící jako podklad pro pořizování územních plánů případně dalších závazných dokumentů. *Druhým* cílem je koordinační role ÚSK v případě důležitých záměrů v krajině.

Vlastní věcné hodnocení se zaměřilo především na čtyři klíčové části dokumentu. Jelikož základem koncepčních a strategických dokumentů je především jasná a (1) *srozumitelná vize*, která určuje směr dílčích opatření, byla pozornost věnována právě jí. S tímto souvisí i srozumitelnost celé ÚSK. Zejména pak pro orgány veřejné správy a další aktéry, kteří s ní mají dále pracovat. Druhým aspektem analyzovaným v této části výzkumu byla (2) *míra podrobnosti* opatření navrhovaných ÚSK. Tím se rozumí zejména to, zda se zpracovatelé zaměřovali více na jednotlivé krajinné prvky nebo je více zajímala opatření ovlivňující celé řešené území nebo alespoň jeho podstatnou část. Třetím zkoumaným aspektem byla (3) *vazba na další dokumenty* územního rozvoje případně některé další. To souvisí jednak se zmíněnou koordinační rolí ÚSK a jednak s koncepcí přístupu k ovlivňování krajiny. Je zcela zřejmé, že pokud koncepční dokument, kterým má ÚSK být, existuje bez vazby na další používané dokumenty územního rozvoje, snižuje se tak potenciál jejího využití. Zejména to může mít vliv na srozumitelnost a na možnosti realizace navrhovaných opatření. Posledním čtvrtým zkoumaným aspektem byla analýza zapojení veřejnosti a (4) *zapojení relevantních aktérů* během zpracování. Cílem této části bylo zhodnotit, jak se v textu zpracovatelé dokumentu vypořádali s požadavkem veřejného projednávání a participace významných aktérů během zpracování dokumentu a jak se tato diskuze promítá do finální podoby jednotlivých ÚSK. Míra participace kromě sémantické analýzy textu byla následně ověřována i formou rozhovorů (viz dále).

Pokud má být ÚSK kvalitním koncepčním dokumentem, musí být její výstupy srozumitelné, zejména pak její návrhová část. Neměla by se zabývat zbytečně detailními opatřeními a místo toho se zaměřit na věci, které mají velký potenciál zlepšit stav krajiny. Dále by měla být provázána se stávajícími dokumenty územního rozvoje a při zpracování by měli být zapojeni relevantní aktéři se zájmem o krajinu v daném území, jak to požaduje Evropská úmluva o krajině.

Sémantická analýza, jak zde byla popsána, má přímou vazbu na dílčí výzkumný cíl této práce vyhodnotit potenciál využití ÚSK a jejího možného reálného pozitivního dopadu na stav krajiny v modelovém území. Výsledky analýzy čtyř zmíněných dílčích témat byly sumarizovány a následně byl posouzen jejich vliv právě na potenciál využití ÚSK. V případě faktorů srozumitelnosti, míry podrobnosti a vazby na další dokumenty výsledná míra vlivu odpovídá tomu, jak kvalitně byly ve zkoumaných studiích tyto oblasti zpracovány. Tedy vysoká srozumitelnost, míra podrobnosti, která odpovídá účelu studie a nenavozuje dojem přílišné detailnosti ani obecnosti, a velká míra provázání s dalšími dokumenty měla za následek kladné hodnocení. To samé platilo naopak. Tyto výstupy znázorňují tabulky 3 a 5, které slouží jako zobecnění podobné analýzy uvedené v kapitole 4.1.

V menší míře pak byla do analýzy zahrnuta formální struktura celé studie, tedy hodnocení logické struktury a propojenosti, a dále využití současných konceptů uváděných v kapitole 2.2. jako je zelená infrastruktura, multifunkčnost a tvorba krajinné strategie pomocí bottom-up prvků. Vlastní odborné posouzení návrhů z jejich přírodovědného nebo obecně krajinářského hlediska ovšem není předmětem hodnocení.

Jelikož se ÚSK musí držet metodiky vydané MMR a MŽP, je na místě očekávat, že základní struktura bude mezi porovnávanými studii velmi podobná. Odlišnosti se do nich mohou promítnout díky odlišným přístupům projektantů. Každý z nich může k dosažení cílů daných metodikou přistupovat odlišným způsobem. Konkrétně se může jednat o míru projednání s veřejností, obcemi, spolky a jinými aktéry, míru spolupráce s pořizovatelem nebo jinými orgány veřejné správy.

3.3. ROZHOVORY

Kromě sémantické analýzy textu zpracovaných studií byly některé výsledky ověřovány i prostřednictvím rozhovorů s představiteli veřejné správy a s představiteli týmů zpracovatelů ÚSK. Realizován byl polostrukturovaný rozhovor hlavními aktéry zpracování a projednání ÚSK. Otázky v rozhovoru vycházely z cílů práce a měly pomoci zjistit

konkrétní podobu spolupráce s dalšími orgány veřejné správy a s veřejností. Dále umožnily získat pohled a názor respondentů na roli, význam a na možnosti uplatnění ÚSK v jejich regionu, případně obecně v Česku. Dále měly rozhovory za cíl zjistit, jak konkrétně byl zajištěn soulad s Evropskou úmluvou o krajině, jejíž ustanovení mimo jiné vyzývají ke spolupráci s veřejností a přímo nebo nepřímo tak podporují bottom-up přístupy ve veřejné správě. V neposlední řadě se otázky v rozhovorech zaměřily na některá dílčí zjištění, která nelze vyčíst z textů ÚSK.

Pro dvě skupiny respondentů (zpracovatelé a pořizovatelé) byly připraveny dvě sady otázek, které se zaměřovaly v zásadě na stejné výše vyjmenované aspekty tvorby ÚSK, tudíž se otázky většinou lišily jen dílčími formulacemi. Přesné znění otázek je uvedeno v příloze 1.

Osobním dopisem bylo osloveno celkem osm potenciálních respondentů, čtyři odpovědní projektanti jednotlivých ÚSK a čtyři vedoucí odborů územního plánování jednotlivých úřadů ORP, kteří dále odkázali na pracovníky, jejichž úkolem bylo právě pořizování ÚSK. V sedmi případech byla domluvena osobní schůzka a v jednom případě požádal respondent o zaslání otázek k zodpovězení na e-mail – šlo o firmu, která zpracovávala ÚSK ORP Říčany. Schůzky následně proběhly během února 2020 a to se zodpovědnými projektanty jednotlivých ÚSK a se zástupci pořizujících úřadů ORP. Výzkumné události trvaly mezi 25 a 45 minutami. Přehled všech respondentů je uveden v tabulce 2.

Během osobních rozhovorů byly kladeny hlavní otázky, které jsou uvedeny v příloze práce. Hlavní otázky byly v souladu s metodikou polostrukturovaného rozhovoru a byly doplňovány dalšími dílčími dotazy, jež reagovaly na průběh rozhovoru. Z rozhovorů byl se svolením respondentů pořízen audio záznam, ze kterého byl vytvořen doslovný transkript sloužící jako hlavní zdroj dat v této části. Ten byl následně vyhodnocen pomocí kódování a redukce dat dle Hendla (2005). Výpovědi byly kódovány podle předem vybraných okruhů vážících se k cílům této práce. Těmi byly (1) *motivace úřadu ORP*

Tabulka 2: Přehled respondentů provedených rozhovorů

ÚSK	Zpracovatel	Pořizovatel
<i>Brandýs n. L.-Stará Boleslav</i>	Ing. arch. Ladislav Komrská	Ing. Renata Perglerová
<i>Černošice</i>	Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.	Ing. arch. Klára Zvěřevová
<i>Kralupy n. Vlt.</i>	RNDr. Milan Svoboda	Ing. Milena Jakeschová, Bc. Kristýna Štemberová
<i>Říčany</i>	Ing. David Kubáň (e-mail)	Mgr. Daniel Pešta

k pořízení ÚSK, (2) forma spolupráce zpracovatelů a pořizovatelů a (3) účast relevantních aktérů a veřejnosti. Konkrétně šlo o zjišťování, kdo inicioval pořízení ÚSK, zda úředníci, samospráva, veřejnost či někdo jiný. Dále jak konkrétně spolupracovali úřad a zpracovatelé, jestli měla spolupráce spíše formální charakter nebo naopak, jak byla intenzivní, jaké odbory úřadu byly k jednáním přizvány atd. A v neposlední řadě, zda vůbec a případně jací aktéři byly přizváni k účasti na zpracování ÚSK. Jinými slovy jde o míru využití bottom-up prvků při zpracování studií tak, jak uvádí např. Primdahl a Kristensen (2016) (viz kapitola 2.2.). Dále byly kódovány oblasti, které byly vybrány ex-post, protože během výzkumu vyšlo najevo, že existuje několik aspektů, které mají vliv na kvalitu ÚSK a tím pádem na její reálné využití. Především je zmiňovali všichni respondenti, ačkoli na ně otázky nebyly přímo směřovány. Těmi tématy byly (4) *spolupráce se obcemi a přijetí ÚSK z jejich strany* a (5) *cena za zpracování*. Zdrojem údajů o ceně, pokud ji respondenti nevedli, byl Registr smluv. V něm byly vyhledávány konkrétní smlouvy, které uzavřela města a zpracovatelé. V těchto smlouvách je vždy uvedena smluvní cena za zpracování. Jako klíčová slova pro vyhledání byl použit název města a „územní studie krajiny“.

Interpretace nasbíraných dat byla usnadněna tím, že rozhovory měly shodnou strukturu a ze strany výzkumníka se lišily pouze doplňujícími otázkami reagujícími na aktuální vývoj rozhovoru. Sady otázek určených zpracovatelům a pořizovatelům se od sebe lišily většinou jen dílčími formulacemi, jádro problematiky, na kterou dotazy směřovaly bylo u obou skupin stejné. Tím byla docílena objektivnější porovnatelnost odpovědí zpracovatelů a pořizovatelů. Vyhodnocování dat tak mělo dvě dimenze, jednak srovnání čtyř vybraných ÚSK a jednak porovnání pohledu zpracovatele a pořizovatele jedné studie. V druhém ohledu se však výpovědi zásadně nelišily. Zřejmě za to mohla intenzita a délka spolupráce obou stran, během které se navzájem ovlivňovaly. Za účelem interpretace dat byla vytvořena kategorizace výpovědí respondentů (viz Hendl 2005) a jejím základem byl vytvořen profil každé zkoumané ÚSK, jehož základem bylo pět okruhů, na které se zaměřovaly rozhovory. Tyto profily pak byly využity k porovnání jednotlivých ÚSK.

Dílčím výstupem analýzy transkriptů rozhovorů byla stejně jako v případě předchozí sémantické analýzy sumarizace pěti hodnocených témat. I v tomto případě byl na základě provedeného výzkumu posouzen vliv jednotlivých faktorů na celkový potenciál využití každé ÚSK. V případě faktorů hodnocených primárně na základě dat získaných z rozhovorů bylo toto posouzení složitější než v případě sémantické analýzy. Výstupy uvedené v tabulkách 4 a 5 jsou výsledkem postupného průběžného vyhodnocování

kódovaných výpovědí respondentů a jedná se o vzájemné porovnání zkoumaných studií. Tyto tabulky jsou v zásadě zobecněním podrobnější analýzy uvedené v kapitole 4.2.

Z rozhovorů však vyloučily i poznatky, které se netýkaly pouze dané ÚSK. Respondenti nebyli při svých výpovědích přerušováni ani korigováni a díky tomu sdělovali i záležitosti týkající se vztahu územního plánování a krajiny v obecnější rovině. Takto získaných poznatků bylo využito zejména při zpracování páté kapitoly této práce.

3.4. VYHODNOCENÍ POTENCIÁLU VYUŽITÍ ÚSK A SOULAD S EVROPSKOU ÚMLUVOU O KRAJINĚ

Hlavní část výzkumu se zaměřila na vyhodnocení potenciálu využití ÚSK. Celkovým potenciálem využití ÚSK je myšlena pravděpodobnost, s jakou bude studie využita v rozsahu popsaném v metodickém pokynu zpracování (MMR, MŽP 2016) a tím pádem i pravděpodobnost realizace opatření navrhovaných ve studiích. Byl zkoumán vliv celkem osmi faktorů, které mají vliv na tento potenciál. Jsou jimi (1) *srozumitelnost studií*, (2) *míra jejich podrobnosti*, (3) *vazba na další dokumenty*, (4) *motivace úřadu ORP k pořízení ÚSK*, (5) *forma spolupráce zpracovatelů a pořizovatelů*, (6) *účast relevantních aktérů*, (7) *spolupráce se obcemi a přijetí ÚSK z jejich strany* a (8) *cena za zpracování*. Všechny vychází z provedené sémantické analýzy a rozhovorů. Těmto faktorům byly přiřazeny míry ovlivnění celkového potenciálu využití pro každou zkoumanou ÚSK zvlášť. Tyto míry jsou znázorněny v tabulkách 3, 4 a 5 pomocí vlastní vytvořené škály, která vychází z porovnání jednotlivých zkoumaných aspektů napříč zkoumanými ÚSK.

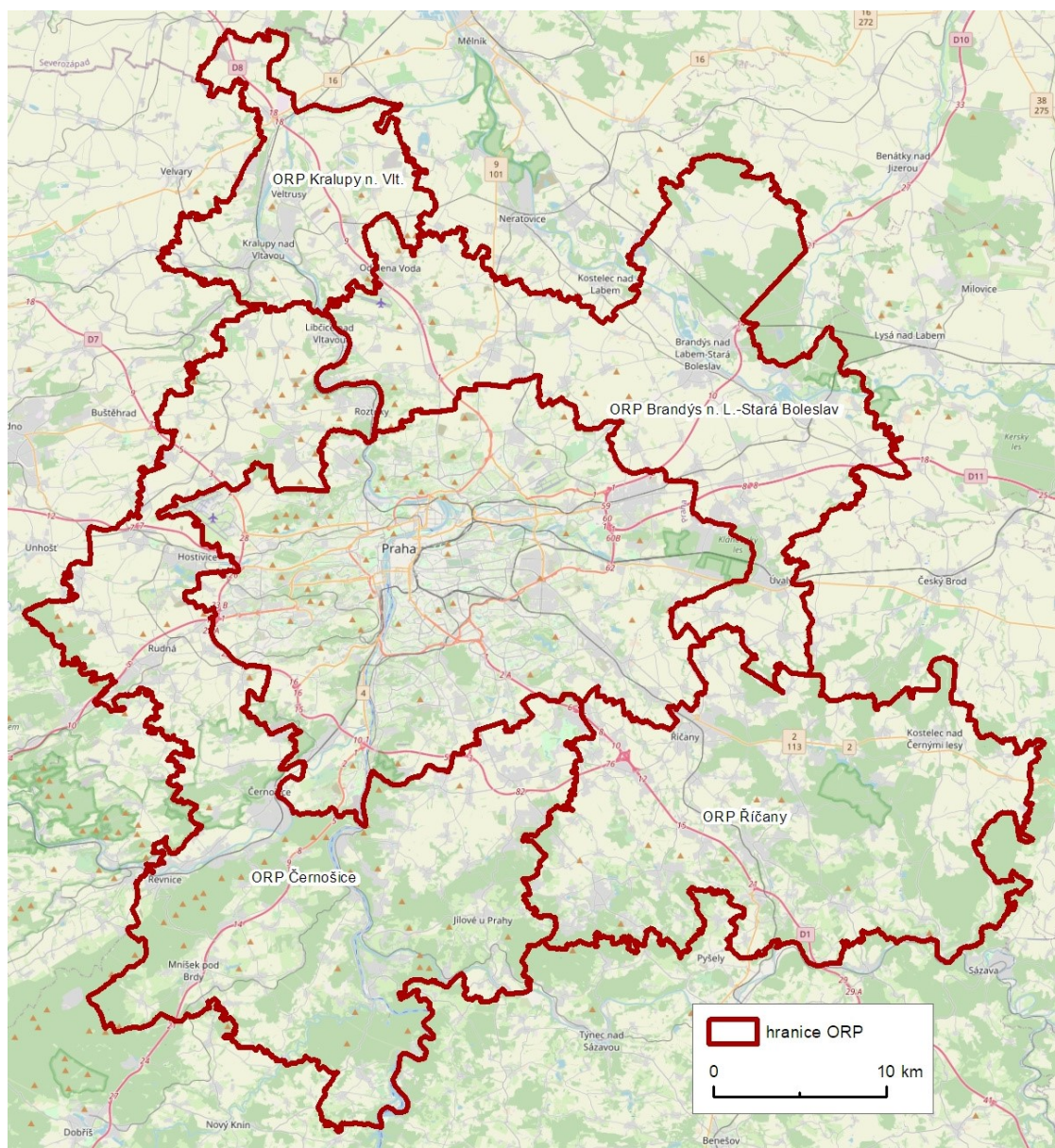
Ke každému z těchto faktorů byla dále na základě provedeného výzkumu přiřazena síla vlivu. Statistickou terminologií lze hovořit o váze faktoru. Tyto „váhy“ jsou výsledkem zobecnění provedené sémantické analýzy a vyhodnocení rozhovorů, která je podrobně uvedena v celé kapitole 4. Například vyšlo najevo, že i hůře srozumitelná studie může být široce využívána, pokud ji orgány, které s ní mají pracovat, přijmou za svou. Naopak kvalitně zpracovaná studie nebude mít žádný vliv na stav krajiny, pokud s ní nikdo nebude pracovat. Podobně byly „váhy“ přiřazeny všem zkoumaným faktorům. Opět došlo k tomu, že jejich finální podoba uvedená v tabulce 5 je výsledkem průběžného porovnávání jednak samotných ÚSK a jednak kódovaných výpovědí respondentů. Konkrétní vliv jednotlivých studovaných faktorů je popsán dále v praktické části této práce.

Poslední část výzkumného projektu byla zaměřena soulad nebo naopak rozdíly mezi obecnější Evropskou úmluvou o krajině a konkrétními dokumenty. Cílem této části projektu je tedy prověřit naplnění obecných cílů Úmluvy v konkrétním řešení dokumentu

a zhodnotit soulad konkrétního dokumentu s Úmluvou. Zvláštní pozornost byla věnována zejména míře užití participativních přístupů při zpracování ÚSK. Jak již bylo uvedeno výše, ÚSK lze považovat za krajinnou politiku tak, jak je definovaná právě v Úmluvě. Při přípravě krajinné politiky požaduje Úmluva účast veřejnosti a relevantních aktérů, jinými slovy veřejnou diskuzi (EÚoK 2000). Soulad s Úmluvou je také deklarován v metodickém pokynu zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016). Proto je v této práci kriticky posouzeno, zda jsou zkoumané studie skutečně takto zpracovány.

4. ÚSK V ZÁZEMÍ PRAHY

V této části budou stručně popsána čtyři zkoumaná území z hlediska relevantního k ÚSK a k cílům práce. Vybraná území tvoří správní obvody ORP Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Černošice, Kralupy nad Vltavou a Říčany (viz obrázek 1). Pro uvedení do problematiky je nutné zmínit hlavní charakteristiky týkající se krajiny a rozvoje území v těchto ORP. Poté budou shrnuty a vyhodnoceny poznatky získané sémantickou analýzou jednotlivých studií. Dále budou interpretovány rozhovory provedené se zpracovateli a pořizovateli ÚSK, kteří byli ochotni sdělit svoje zkušenosti, poznatky i názory, které mnohdy souvisí i s obecnými aspekty územního plánování a ochrany přírody a krajiny v Česku. Tyto dvě části budou následně shrnuty a využity z formulování závěrů.

Obrázek 1: Zkoumané ORP (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

Je nutné poznamenat, že závěry této práce nelze zobecnit a vztáhnout na všechny dosud zpracované ÚSK. Z provedených rozhovorů i dostupné literatury totiž vyplývá, že každý projektant ÚSK pojal přístup k jejímu zpracování po svém. Pokud pomineme rozdíly mezi ORP vyplývající z rozdílné rozlohy, počtu obcí a odlišných přírodních podmínek, zpracování se nejvíce lišilo při spolupráci zpracovatelů a pořizovatelů a v zapojení obcí, jiných orgánů veřejné správy a veřejnosti. S tím souvisí další působící lidský faktor, ochota představitelů obcí zapojit se do procesu zpracování, která je v různých oblastech z různých důvodů odlišná. Názorně to dokládají případy čtyř zkoumaných ORP, kdy v každém z nich byla při zpracování ÚSK situace v tomto ohledu výrazně odlišná. V neposlední řadě možnosti zobecnění snižuje i fakt, že se jedná o nový nástroj, se kterým žádné ORP nemají praktické zkušenosti a v současné době je dokončena ÚSK jen pro necelou čtvrtinu ORP s tím, že není jasné, kdy a zda vůbec budou vznikat další.

Území tvořící pás kolem hlavního města, které zahrnuje podstatnou část Středočeského kraje a jehož součástí jsou všechny zkoumané ORP, patří k nejdynamičtější se rozvíjejícím územím během posledních 30 let v zemi s tím, že s rostoucí vzdáleností od Prahy se tato dynamika snižuje. Nejen Praha, ale obecně každé velké město svým fungováním z různých důvodů vytváří nároky na zastavování území. Typicky se jedná o rezidenční zástavbu různého charakteru, stavby dopravní a technické infrastruktury nebo komerční zástavbu, která sama tvoří široké spektrum od obchodních center přes výrobní zařízení po skladové a logistické areály zajišťující zásobování regionu. V neposlední řadě pak městská populace realizuje svoji potřebu rekreace nejčastěji právě v zázemí města, a to jak každodenní krátkodobou rekreaci v podobě procházek či projížděk na kole tak i střednědobou, typicky víkendovou, která se v případě řady lidí v Česku vyznačuje pobytem na chatě nebo chalupě. V případě Prahy, potažmo Polabí, tedy území severně až severovýchodně od hlavního města, se všechny tyto uvedené fenomény navíc střetávají se zájmem ochrany půd, které jsou jedny z nejurodnějších v zemi. Tento mix zájmů veřejných i soukromých koncentrovaných do relativně malého území vytváří tlak na intenzivní využívání krajiny, který nemá v Česku obdoby. V současnosti vychází najevo, že dynamika změn vztahujících se ke krajině nevede k rozvoji a udržitelnosti jejích funkcí, naopak vede k jejich ztrátě.

ÚSK je nástroj územního plánování, který některé obce a města v exponovaném pražském zázemí vidí jako možnost, jak plošně chránit krajinu ve svém správním území, a to především z hlediska funkčního. Na rozdíl od estetické složky krajiny (viz Parris 2004 in Selman 2009), která má oporu v zákoně (č. 114/1992 Sb.) a v územních

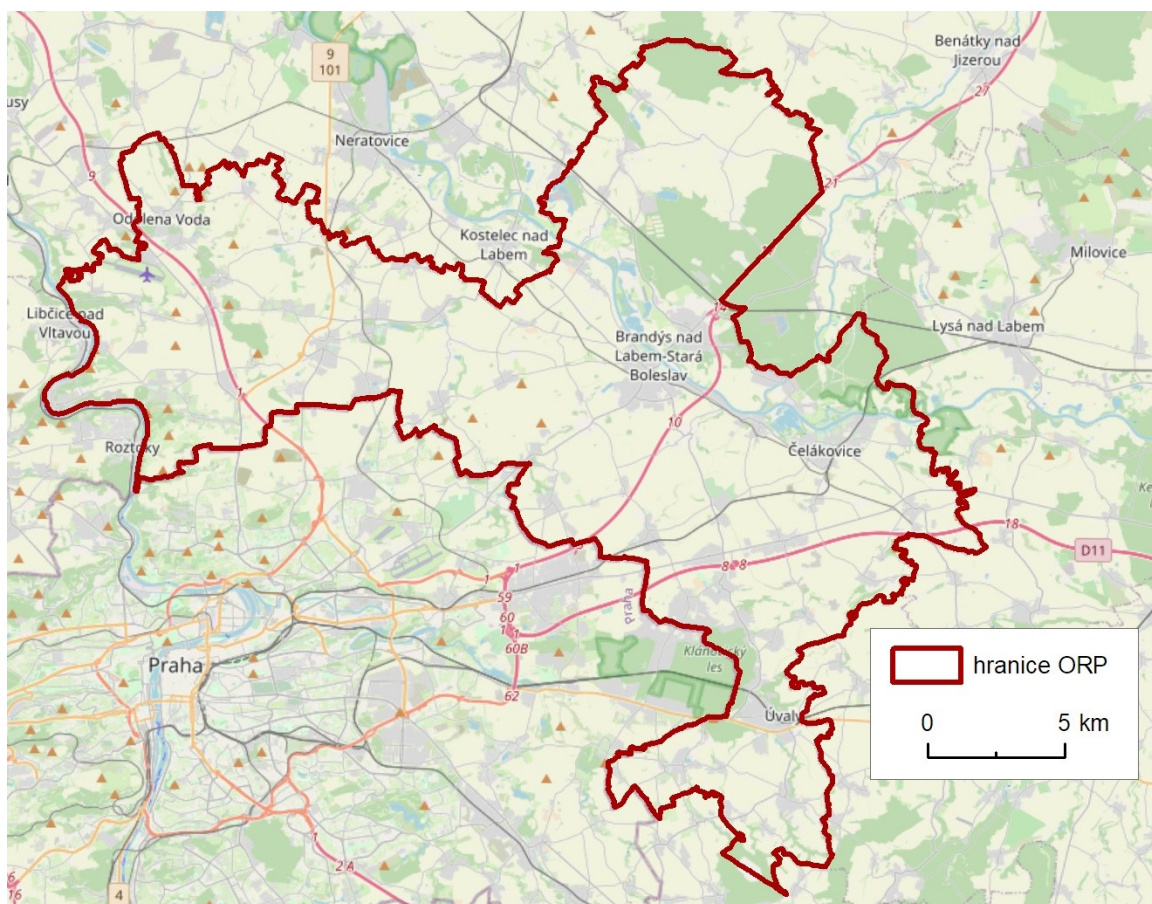

plánech a se kterou obce a úředníci relativně umí pracovat, vyžaduje zajištění správné funkčnosti krajiny určitou odbornost, kterou úředníci ani projektanti územních plánů nemusí disponovat.

4.1. ANALÝZA VYBRANÝCH ÚSK

4.1.1. BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV

ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav leží severovýchodně od Prahy a na většině území se rozprostírá Polabská nížina (viz obrázek 2). Nejedná se o příliš členitou krajinu a nejsou zde výrazné elevace až na jednu výjimku, kterou je kaňon Vltavy, pár kilometrů dlouhý úsek jejího pravého břehu se nachází na území ORP. Hlavní přírodní dominantu tvoří zejména říční niva Labe. I díky němu jsou zdejší půdy jedny z neúrodnějších v Česku a velmi vhodné k obhospodařování. Především díky tomu je Polabí jedním z nejdéle osídlených regionů v Česku, což se projevuje vysokou hustotou sídel, která byla původně tvořena několika málo zemědělskými usedlostmi přímo napojenými na pole, jež byla obdělávána. Velká část Polabské nížiny byla v minulosti odlesněna za účelem hospodaření na úrodné půdě a tento stav přetrvává v ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav dodnes.

Obrázek 2: ORP Brandýs nad Labem–Stará Boleslav (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

Výjimkou je území severovýchodně od Staré Boleslavi. Tamní lesnatá krajina v minulosti sloužila jako lovecký revír císaři Rudolfovi II. a právě tam zůstal les do nynějška zachován.

SROZUMITELNOST VIZE A STUDIE

Samotná ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav je obsahově vyrovnaná. Analytická a návrhová část tvoří zhruba stejnou část celé studie a fakt, že na obě části byla soustředěna zhruba stejná pozornost, dokládají i výpovědi respondentů. Na druhou stranu srozumitelnost studie je v některých místech horší. Příčinou toho je nejspíš nejasně stanovená vize, která zabírá bezmála dvě strany textu a je až na výjimky velmi obecná. Velkou část z ní tvoří tvrzení o tom, jakým typem dokumentu ÚSK je a jak je v ní nakládáno se stavbami s významným vlivem na krajinu případně dalšími aktivitami člověka v krajině. Např. že se ÚSK vymezuje vůči stavbám individuální rekreace, nebo že akceptuje stávající podobu sídel atd. Na dalším místě pak odkazuje na zlepšování životního prostředí ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992). To však v žádném případě neznamena, že těmito tvrzeními nelze souhlasit, naopak jsou to důležité body, kterým by měl uživatel ÚSK rozumět. Vize by ale v koncepčním dokumentu měla vypadat jinak. Měla by být více konkrétní, vycházet z provedené analýzy, a hlavně by z ní měly být jasně vyvoditelná další opatření.

Srozumitelnost studie alespoň pro její uživatele však zlepšuje fakt, že zpracovatelé se rozhodli využít tzv. karty obcí. Jedná se o přílohu studie, ve které jsou přehledně uvedeny, která navrhovaná opatření se týkají jednotlivých obcí včetně toho, jaké identifikované krajinné problémy se nachází na území dané obce. Pro orgány veřejné správy je tento přístup přehlednější než užití karet krajinných okrsků, které jsou v ÚSK povinně vymezovány. Krajinné okrsky sice reflektují přirozený stav krajiny, ale často zasahují na území několika obcí. Úředníci nebo projektanti, kteří mají s ÚSK pracovat, tak, pokud nejsou zařazeny karty obcí, teoreticky musí trávit více času nastudováním ÚSK.

MÍRA PODROBNOSTI

Při hodnocení míry podrobnosti ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav je nutné brát v potaz, že všechny studie mají dvě části, analytickou a návrhovou. Analytická část postupuje od obecného ke konkrétnímu, jak je zvykem, a to podle jednotlivých okruhů tak, jak to vyžaduje metodika ÚSK. Analýza na mnoha místech konstatuje tlak hlavního města na krajinu ORP, např. negativní vlivy kapacitních dopravních tahů, které území nepřináší většinou žádnou výhodu. Pomocí rozdělení území podle míry urbanizace je v ÚSK tento

tlak alespoň rámcově kvantifikován. Ve všech částech pak zpracovatelé popisují konkrétní prvky ovlivňující krajinu ať už funkčně nebo esteticky. Těmi jsou říční nivy, areály těžby nerostů, skládky, vodní plochy, ale i věžové vodojemy nebo jednotlivá sportoviště. V některých místech tak analytická část vytváří dojem přílišné podrobnosti, která se ale nepromítá do návrhové části. Analýza v těchto typech dokumentů musí samozřejmě být dostatečně podrobná, aby možné vyvodit relevantní závěry a na nich stavět návrhy projektů a opatření. ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav však v některých místech navozuje dojem, že analýza byla vytvořena jen proto, aby v dokumentu byla. To má však své vysvětlení, a to, že je tento stav způsoben metodikou, které se zpracovatelé museli držet.

Poměrně velká pozornost byla v analýze věnována kulturnímu dědictví a historické hodnotě tamní krajiny (viz dělení krajinného rázu v Parris 2004 in Selman 2009). Jak již bylo zmíněno, jedná se o jedno z nejdéle osídlených území v Česku a tím pádem je bohaté na velmi staré archeologické nálezy. Především se zde nachází místo smrti svatého Václava. Do dnešní doby je udržována tradice svatováclavských poutí z Prahy do Staré Boleslavi. Cestu lemovalo původně 44 kaplí, z nichž jsou dnes zachovány jen některé a devět z nich se nachází na území ORP, kde ve volné krajině tvoří podle ÚSK významné prvky. Do historického dědictví patří také barokní komponovaná krajina v okolí Staré Boleslavi. Zaměření na tento aspekt bylo unikátní alespoň mezi zkoumanými studiemi, proto je škoda, že se do návrhové části promítl jen omezeně.

Návrhová část ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav neodpovídá svojí podrobností míře podrobnosti analytické části. Převládají tak návrhy opatření spíše obecného charakteru. Toto ale nelze považovat za špatný přístup, protože hodně problémů v krajině má své řešení v obecnější rovině nebo v systémových změnách, na což zpracovatelé v ÚSK poukazují. Podle metodiky by se také ÚSK měla soustředit na širší vztahy v krajině. Závěrem tedy je, že analýza je v tomto případě zbytečně podrobná a tato podrobnost se jen omezeně promítá do návrhové části.

VAZBA NA DALŠÍ DOKUMENTY

V ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav je pracováno především s územně plánovací dokumentací včetně Politiky územního rozvoje (PÚR). Z nadřazených dokumentů jsou převzaty a hodnoceny záměry týkající se řešeného území a je analyzován jejich vliv na tamní krajinu. Z územních plánů obcí zpracovatelé převzali vymezení zastavěného a zastavitelného území. Tento podklad pak využili v návrzích na ochranu

sídelních hodnot krajiny, ale i v návrzích týkajících se ohrožení krajiny vysokou urbanizací a rozšiřováním zastavěného území.

Při zpracování bylo využito ÚAP, což vyžaduje metodika ÚSK v maximální možné míře, tím pádem nemá velký smysl se zde tímto aspektem zabývat. Dalšími dokumenty byly některé studie vytvořené pro Středočeský kraj nebo strategie Česka a EU pro přizpůsobení změně klimatu, není však uvedeno, zda tyto dokumenty sloužily jinak než jako zdroje dat.

DISKUZE S AKTÉRY

Toto téma nebylo v ÚSK vůbec zmíněno. Proto na něj bude zaměřena pozornost při vyhodnocování rozhovorů.

4.1.2. ČERNOŠICE

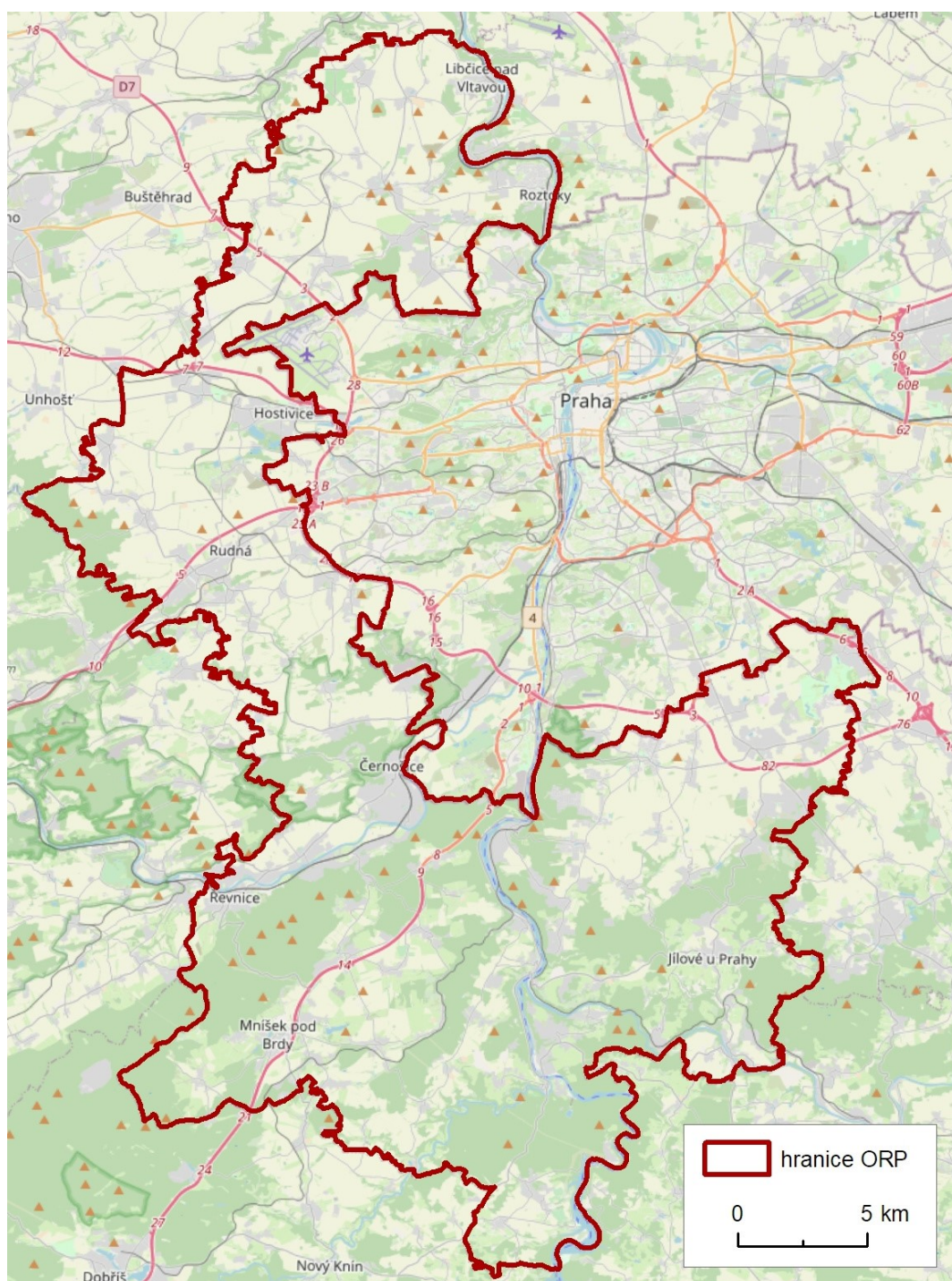
ORP Černošice je největším a zároveň nejvíce heterogenním územím ze zkoumaných. Nachází se západně od Prahy, s níž sdílí podstatnou část správní hranice. Severní část území je obecně méně členitá a více zemědělsky využívaná než část jižní. Výjimku na jihu tvoří okolí obcí Jesenice a Psáry. Významná a specifická území jsou v ORP údolí řek Vltavy, Berounky a v menší míře i Sázavy a údolí potoků, které jsou jejich přítoky, jak je vidět na obrázku 3. Jelikož územím prochází rozvodí zmíněných tří řek, nepřitéká do jeho velké části žádný vodní tok, a tím pádem je zejména severní část ORP, co se týká hydrologického režimu, závislá výhradně na srážkách.

Atraktivita jižní části ORP pro rekreační aktivity svědčí mimo jiné i o estetických kvalitách zdejší členité krajiny. Právě zde vznikla na začátku minulého století tradice trampingu a později přibyla výstavba chat pro individuální rekreaci. Před druhou světovou válkou probíhala zejména v Černošicích a Dobřichovicích, ale i v dalších obcích, prvorepubliková suburbanizace, přičemž svou roli jistě sehrála místní malebná krajina.

Územím ORP prochází hned pět dálnic a mnoho dalších méně významných silničních tahů a i přesto, že železniční trati vedou podél řek, tedy přirozených bariér, je problém umělé parcelace volné krajiny poměrně závažný. Hlavní město zde nepřekvapivě vytváří tlak stejně tak jako všude kolem sebe. ORP Černošice je poměrně specifická tím, že má ze zkoumaných území s Prahou nejtěsnější vztah. Zpracovatelé v ÚSK zavedli pojem „funkční Praha“, jež označuje území, které je v přímém denním styku s hlavním městem. Lidé odtud dojíždí za základními službami, do práce a do škol, ale naopak i Pražané zde realizují například denní rekreaci. Tzv. „funkční Praha“ zabírá bezmála čtvrtinu území ORP.

SROZUMITELNOST VIZE A STUDIE

Zpracovatelé ÚSK ORP Černošice zvolili mezi zkoumanými studii jedinečný způsob formulace vize. Je velmi stručná, ale výstižná a jasná. Má formu základního tvrzení, na které navazují čtyři další rozvíjející a ty jsou dále specifikovány. Jejím klíčovým bodem je, že krajina by měla být prostředkem propojení území ORP s Prahou a měla by pomoci předcházet konfliktům hlavního města se svým zázemím. Toho má být podle zpracovatelů

Obrázek 3: ORP Černošice (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

docíleno díky správně fungující multifunkční krajině. Návaznost každé kapitoly na stanovenou vizi a také na další kapitoly ÚSK je při čtení dokumentu zřetelná, protože k tomuto účelu autoři zařadili na úvod každé kapitoly schéma, které pozici té dané části znázorňuje. To výrazně napomáhá ke srozumitelnosti celé studie. V závěru návrhové části je uvedeno tzv. desatero udržitelné krajiny. Jedná se o deset nejdůležitějších sdělení, která vyplývají z celé studie a mají uživatelům zdůraznit to opravdu podstatné pro tvorbu opatření v krajině. Zpracovatelé ovšem nevytvořili karty obcí, jak tomu bylo v předchozím případě. To by srozumitelnost ÚSK pozitivně ovlivnilo.

Obsahově jsou analytická a návrhová část vyrovnané stejně jako v předchozím případě. Obě části jsou však velmi obsáhlé, což je dáno tím, že se jedná o velké heterogenní území. Přesto se však jedná o nejlépe strukturovanou ÚSK ze zkoumaných a je zajímavé ji číst, což je u dokumentů územního rozvoje rozhodně výjimečné.

MÍRA PODROBNOSTI

Vzhledem k tomu, že ze zkoumaných ORP se jedná o největší území, jsou analytická i návrhová část ÚSK ORP Černošice velmi obsáhlé. Nelze však tvrdit, že by obě části navozovaly dojem přílišného lpění na detailech, které pro krajinu ORP nemají zásadní význam. Analytická část se samozřejmě zabývá většími podrobnostmi než návrhová, není zcela nežádoucí, protože k pochopení celku je vždy třeba rozumět jednotlivým prvkům. V některých místech je ale přeci jen příliš podrobná. Analýza sleduje všechny oblasti, které jsou stanoveny v metodice ÚSK. Jak je pro modelové území typické, v analýze je na mnoha místech zmiňován tlak hlavního města. ORP Černošice má ze všech zkoumaných vztah s Prahou nejtěsnější. To je dáno jednak tvarem území a s tím související dobrou dopravní dostupností. Zásadní téma analytické části je vodní režim krajiny. Velká část území je totiž v tomto ohledu závislá pouze na srážkách, žádný významný vodní tok kromě Berounky do ORP Černošice nepřitéká. Tato část analýzy se tak do návrhů opatření promítá nejvýraznějším způsobem.

Návrhová část se jako jediná ze zkoumaných ÚSK skutečně zabývá koncepcí krajiny a tomu podřizuje takřka vše. Koncepce jsou rozpracovány podle jednotlivých témat a jsou doplněny výkresy tak, jak to vyžaduje metodika. Součástí textové části návrhu jsou v jednotlivých kapitolách i skici návrhů koncepce krajiny podle oblastí, kterými se ÚSK zabývá. To demonstruje fakt, že se autoři kapitol zabývali především širšími vazbami. Zmínit konkrétní místa nebo opatření je samozřejmě v některých částech nutné nebo je to vyžadováno metodikou, návrhová část se však nezabývá detailem tam, kde to není nutné.

V části věnující se návrhům v oblasti zemědělství pak zpracovatelé vytvořili jakýsi manuál, který lze využít při provádění pozemkových úprav nebo dalších opatření. V ostatních zkoumaných studiích naproti tomu zpracovatelé častěji vybrali konkrétní problémová místa a ty většinou používali jako příklady, jak by měly navrhovaná opatření vypadat.

VAZBA NA DALŠÍ DOKUMENTY

Shodně jako v přechozím případě i ÚSK ORP Černošice deklaruje vazbu na PÚR a závaznou územně plánovací dokumentaci. Z nadřazených dokumentů jsou převzaty a hodnoceny záměry týkající se řešeného území a je analyzován jejich vliv na tamní krajinu. Územní plány obcí pak zpracovatelé využili také k vizualizaci a analýze zastavěného a zastavitelného území. Byly tak využity v návrzích týkajících se sídel, ale i vodního režimu. Rozšiřování sídel má vliv právě na zadržení vody v krajině, proto se ÚSK tímto zabývá.

Dle metodiky byla využita data z ÚAP a dále z existujících studií, které se zabývají krajinou v ORP. Dále byly využity plány povodí Berounky a Dolní Vltavy, což v jiných zkoumaných studiích nebylo. V neposlední řadě však zpracovatelé využili i projekty plánovaných dopravních staveb, historické mapy, plány společných zařízení KPÚ atd. Celkový výčet využitých dokumentů je relativně obsáhlý, což reflektuje silnou vazbu ÚSK na ně.

DISKUZE S AKTÉRY

Toto téma nebylo v ÚSK vůbec zmíněno. Proto na něj bude zaměřena pozornost při vyhodnocování rozhovorů.

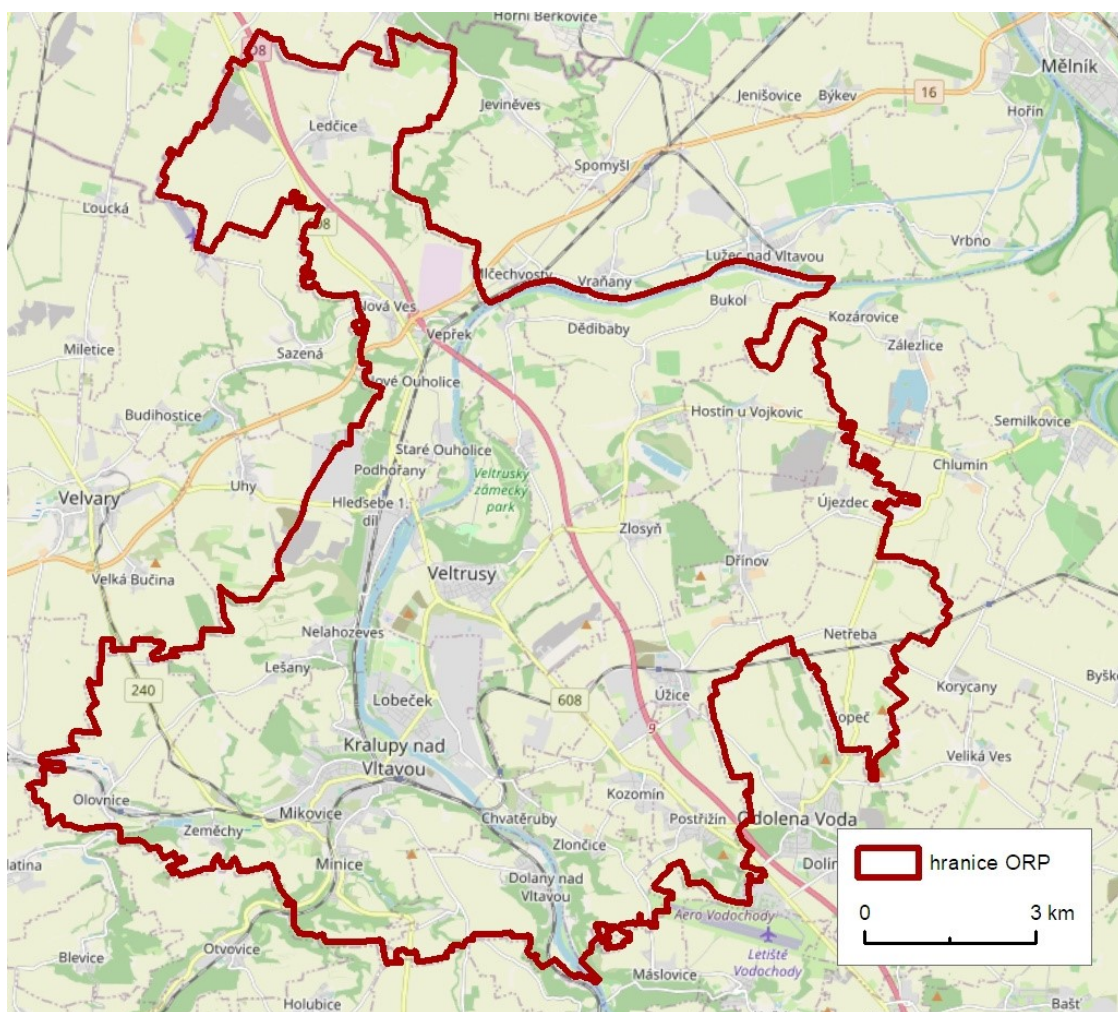
4.1.3. KRALUPY NAD VLTAVOU

ORP Kralupy nad Vltavou je nejmenší ze zkoumaných území a zároveň je jediné, které přímo nesousedí s Prahou. Prakticky na celém území se rozprostírá Polabská nížina. Jih ORP je o něco členitější než sever zejména díky údolím Vltavy a potoků tvořících její přítoky. Na sever od Kralup n. Vlt., blíže k soutoku Labe s Vltavou, je krajina spíše rovinnatá. Díky tomu a zejména díky úrodnosti půd, zde podobně jako v případech ostatních zkoumaných ORP panují výborné podmínky pro zemědělství. To s sebou ale nese relativně mnoho věcí, které krajinu negativně ovlivňují. Jedním specifikem je téměř úplná absence lesů na území. Zejména úrodné nížiny byly v minulosti odlesňovány, kvůli možnostem hospodaření na půdě. Díky tomu je dnes ORP Kralupy n. Vlt. pokryto lesy pouze zhruba ze sedmi procent, což je nejméně ze zkoumaných území a v kontextu Česka je to také výjimečně málo. Dalším problémem jsou příliš velké bloky orné půdy. K nim se váže

nedostatečná schopnost krajiny zadržet vodu, ohrožení erozí a suchem atd., což není specifikum pouze ORP Kralupy n. Vlt., ale tyto aspekty jsou zde více znatelné, jelikož se jedná o relativně malé území.

Dopravní osu ORP tvoří dálnice D8 (viz obrázek 4), podél které se zde šíří pomyslný tlak hlavního města. V blízkosti dálnice stojí stejně jako v ostatních zkoumaných územích rozsáhlé logistické areály, které ve vztahu ke krajině nejsou vhodné, zejména kvůli jejich vlivu na estetiku a na některé funkce jako např. omezení vsaku dešťové vody. Avšak z toho důvodu, že se území nachází již o něco dále od Prahy, není zde těchto areálů v porovnání s ostatními ORP tolik.

Obecně lze o krajině ORP tvrdit, že ačkoliv jde o malé území, jedná se o krajinu kontrastů. Jsou zde místa, která jsou velmi výrazně přeměněná člověkem jako např. okolí dálnice nebo rozsáhlý chemicko-průmyslový areál, kousek vedle se nachází přírodní krajina s převahou stabilních prvků, která o další kus dále přechází v homogenní

Obrázek 4: ORP Kralupy nad Vltavou (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

zemědělskou krajinu. Celkově se však až na pár výjimek jedná o ekologicky nestabilní území.

SROZUMITELNOST STUDIE A VIZE

ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. je obsahově nejméně vyrovnaná. Analytická část poměrně výrazně převažuje nad návrhovou. Důvodem může však být to, že se jedná o malé území a metodika ÚSK jasně určuje, co a jak podrobně má zejména analýza obsahovat. Soubor oblastí, které musí analýza obsáhnout, se tak výrazně nezmenší s klesající velikostí území. Naproti tomu návrhová část, pokud má být věcná a srozumitelná, pak přijde o rozsah.

V úvodní části studie je také velká část textu věnována uvedení zápisů z jednání pořizovatelů a zpracovatelů. To je sice užitečné pro výzkum v této práci, nicméně tato část by měla být uvedena v příloze, aby nemátla uživatele ÚSK. Takto negativně ovlivňuje srozumitelnost celé studie.

Vize je formulována jako jeden výstižný odstavec, což je způsob, který je v koncepčních dokumentech asi nejtypičtější. Vize není příliš ambiciózní, ale je zcela jasná. V textu ji předchází argumentace a vysvětlení týkající se zvolené formy. Např. že zvolený časový horizont návrhové části je 40-50 let, nebo, že roztržitost přístupů ke krajině v metodice ÚSK vede k nemožnosti stanovení jasné vize. Za uvedenou vizí pak následuje její zpřesnění pro jednotlivé okruhy, kterými se studie zabývá.

Nízkou srozumitelnost studie zejména pro nezasvěcené a laiky si zpracovatelé uvědomují a uznání tohoto faktu přímo v ÚSK uvádějí. Dle jejich názoru je to způsobeno nevhodně nastavenou metodikou zpracování ÚSK. Stejně jako v případě ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav však srozumitelnost studie pro její uživatele zvyšuje rozhodnutí zpracovatelů zařadit karty obcí.

MÍRA PODROBNOSTI

Analýza se stejně jako v předchozích případech drží metodiky a z uvedených se více podobá brandýské ÚSK. Je zde konstatován tlak hlavního města a vliv dálnice D8 na uspořádání krajiny. Jsou zde uváděny jednotlivé krajinné prvky problémové i neproblémové a je diskutován jejich vliv na stav krajiny. Analýza vykazuje dojem přílišné podrobnosti. Na některých místech jsou uváděny výčty jednotlivých dílčích prvků. Např. výčet cest zajišťujících prostupnost krajiny, kterých je přes 300, nebo výčet všech prvků ÚSES. Tyto dlouhé seznamy přispívají k výrazné nevyváženosti návrhové a analytické části. Pokud by se analýza soustředila pouze na skutečné problémy, byla by o mnoho kratší.

Nemluvě o tom, že by studie byla přehlednější. Je však nutné brát v potaz, že tato podrobnost je předepsaná metodikou a není nutně chybou zpracovatelů.

Návrhová část ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. pak působí relativně stručně. Jsou zde uvedeny návrhy opatření s vazbou na analytickou část, konkrétně na určení krajinných potenciálů a řešení potřeb člověka v krajině. Konkrétnější opatření jsou uvedena v kartách obcí, které jsou podrobnější než ty, které jsou součástí ÚSK ORP Brandýs n. L.-Stará Boleslav.

VAZBA NA DALŠÍ DOKUMENTY

Stejně jako v předchozích uvedených případech zpracovatelé uvádí vazbu na PÚR a územně plánovací dokumentaci. Dále pak uvádí využití plánů společných zařízení KPÚ, relevantních územních studií stejně jako ÚAP, což je zadané metodikou. Tyto vazby nejsou v textu nijak zvlášť zřetelné a většinou slouží jako zdroje dat pro analytickou část ÚSK. V případě ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. nešli zpracovatelé nad rámec metodiky, co se týká využití jiných dokumentů.

DISKUZE S AKTÉRY

Z uvedených přepisů ze společných jednání zpracovatelů a pořizovatelů vyplývá, že kromě úředníků z odboru územního plánování se jednoho jednání účastnili pracovníci z odboru životního prostředí, což je v souladu s Birklenem (2018), který uvádí, že se odbory životního prostředí projednání ÚSK v malé míře účastnili.

Ve vizi je v této studii uvedeno, že komunity a spolky by měly „adoptovat“ část krajiny a pečovat tak o kulturní a přírodní prvky. To je jediný případ ze zkoumaných ÚSK, kde je toto uvedeno. Toto téma bude nicméně dále rozvedeno při vyhodnocení rozhovorů.

4.1.4. ŘÍČANY

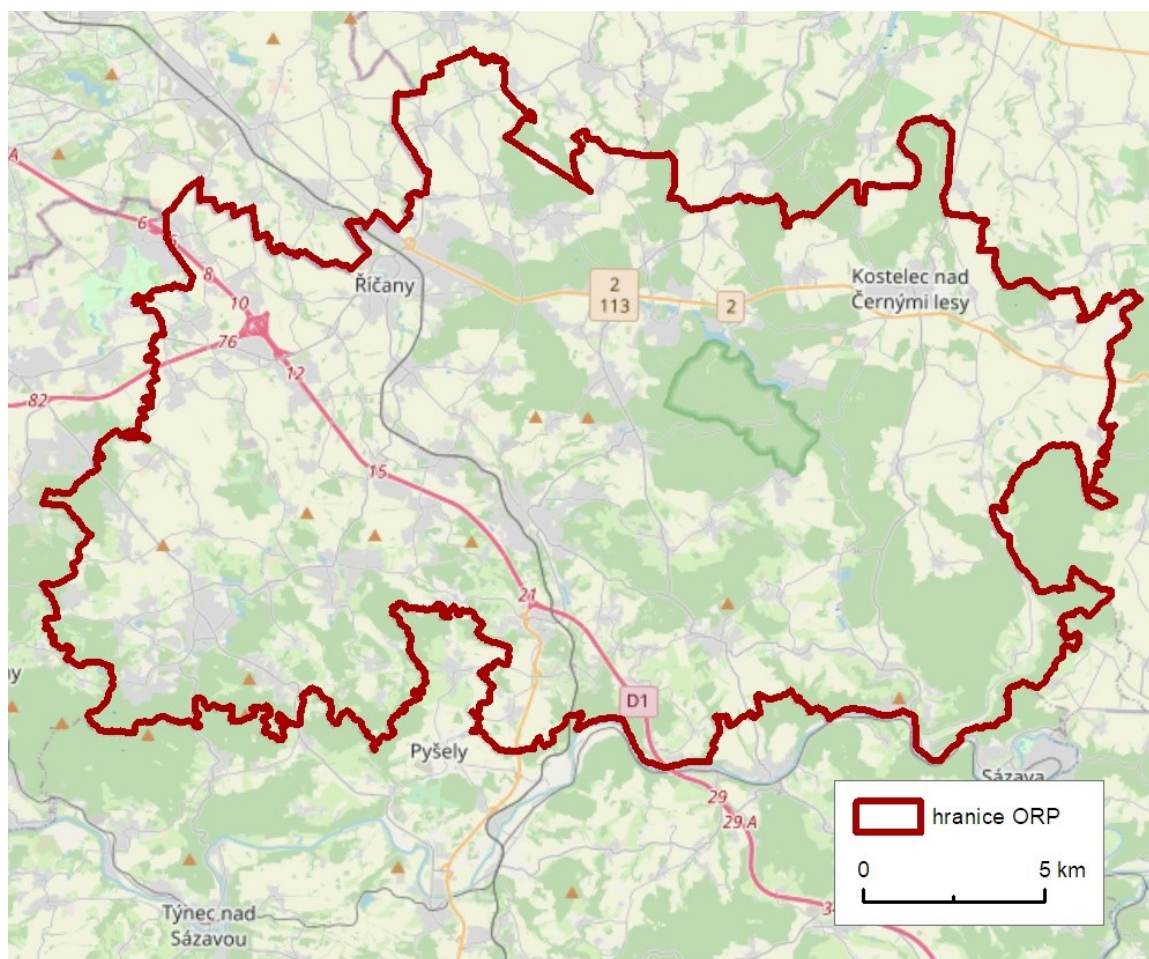
ORP Říčany leží jihovýchodně od Prahy a na jeho území ÚSK dělí na tři specifické části z hlediska krajinného rázu. První Říčansko je pokračování Pražské plošiny. Jedná se o severozápadní třetinu území, reliéf je spíše rovinatý, krajina je intenzivně zemědělsky využívána a díky svému přímému sousedství s hlavním městem je zde také nejvyšší dynamika změn využití ploch, s čímž souvisí i nejvyšší tlak na realizaci záměrů, které jsou ve vztahu ke krajině nevhodné. Tato část ORP je také velmi málo zalesněná. Druhou oblastí je Černokostecko na severovýchodě území. Reliéf je zde členitější a zároveň je zde mnohem vyšší podíl lesních ploch. Tato část ORP není tolik zemědělsky využívána a díky větší vzdálenosti od Prahy zde neprobíhá tak intenzivní suburbanizace, nicméně její

intenzita je v kontextu Česka pořád velmi vysoká. Poslední odlišnou částí ORP Říčany z hlediska krajinného rázu je jižní část území označovaná jako Dolní Posázaví. Reliéf je zde členitý a území má velký podíl zalesněných ploch. Zemědělsky je oblast využívána podstatně méně intenzivně v porovnání se zbytkem ORP především díky členitosti. Jde o rekreačně velmi atraktivní území s esteticky kvalitní krajinou.

Hlavní dopravní osu území tvoří dálnice D1, která se nedaleko Říčan kříží s Pražským okruhem (viz Obrázek 5). Zejména blízkosti těchto silnic poněkud nepřekvapivě dochází stejně jako v ostatních zkoumaných ORP ke koncentraci logistických a jiných komerčních areálů.

SROZUMITELNOST STUDIE A VIZE

Analytická a návrhová část ÚSK ORP Říčany jsou obsahově relativně vyrovnané, ovšem značnou část návrhové části zahrnují karty krajinných okrsků. Území ORP zpracovatelé rozdělili na tři relativně odlišné oblasti Říčansko, Černokostecko a Dolní Posázaví. Teprve poté vymezovali krajinné okrsky, jak to ukládá metodika zpracování ÚSK.

Obrázek 5: ORP Říčany (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

To je mezi zkoumanými studii unikátní. Analýza je provedena velmi kvalitně, komplexně a podrobně. Problémem je, že v mnoha oblastech až příliš podrobně pro potřeby ÚSK. Velmi detailně je analyzováno lesnictví, které ovšem není pro území ORP tak zásadní jako pro oblasti např. na Vysočině nebo Šumavě. Na dalších místech je pak celkem dost prostoru věnováno popisu vodního hospodářství v obcích a jejich místních částech, nebo popisu kontaminace půd. To jsou obojí oblasti, které ÚSK v návrzích neřeší buď vůbec nebo velmi okrajově. V návrhu i v analýze je dále diskutován vliv hlavního města a tlak, který s ním souvisí, podobně jako v ostatních zkoumaných ÚSK.

Návrhová část silně postrádá stanovení jasné vize. V kapitole věnované tomuto tématu je nejprve konstatováno, z čeho by měla vize vycházet a proč, dále je diskutována nutnost zapojení veřejnosti pro tento účel. Následně jsou v bodech uvedeny relevantní cíle uvedené v Politice architektury a stavební kultury a Zásadách urbánní politiky, což jsou ovšem celostátní dokumenty, které se primárně nezabývají krajinou. A nakonec jsou uvedeny rámcová opatření týkající se krajiny na území ORP Říčany. Konkrétní formulace vize tak naprosto chybí. To má za následek to, že tato část je tedy velmi matoucí. Opatření navrhovaná dále tak působí, že byla stanovována svévolně a nemají konkrétní vazbu na nic uvedeného ÚSK. Příliš podrobná analýza i matoucí návrhová část tak negativně ovlivňuje srozumitelnost celé studie. Zpracovatelé se navíc nerozhodli vypracovat karty obcí, které by srozumitelnosti pro uživatele ÚSK napomohly.

MÍRA PODROBNOSTI

S mírou podrobnosti souvisí hodnocení, které bylo uvedeno v předchozích odstavcích. V případě ÚSK ORP Říčany je velmi nevyvážená podrobnost analýzy a návrhové části. Podrobnější analýza je téměř vždy nutná, v tomto případě je ale na místě tvrdit, že zpracovatelé některé části rozpracovávali zbytečně. V návrhové části se pak objevují opatření, která zahrnují území celého ORP, jeden typ krajiny nebo prvky nadmístního významu. Vzhledem k výše uvedeným výtkám ale nelze hovořit o vytvoření a rozvíjení robustní koncepce rozvoje krajiny v ORP.

VAZBA NA DALŠÍ DOKUMENTY

Jak již bylo zmíněno zpracovatelé zvolili jako základní dokumenty, na které ÚSK navazují Politiku architektury a stavební kultury a Zásady urbánní politiky. Zpracovatelé ostatních ÚSK je vůbec nezmiňovali, nejspíš proto, že se jedná o dokumenty, jejichž primárním účelem je usměrnění rozvoje měst. Vzhledem k tomu, že ÚSK řeší primárně

nezastavěné území, je to logické. Proto je tak silná vazba zrovna na tyto dokumenty překvapující.

Naproti tomu zpracovatelé vůbec nečerpali z územních plánů obcí. To je také překvapující, vzhledem k tomu, že je v ÚSK navrhováno omezení růstu sídel, přičemž nebyl v analýze brán v potaz rozsah zastavitelného území navrhovaný v územních plánech. Dalšími dokumenty, ze kterých ÚSK čerpá, jsou ZÚR Středočeského kraje, ÚAP a vodohospodářské plány.

DISKUZE S AKTÉRY

V ÚSK bylo zmíněno pouze dotazníkové šetření mezi obcemi, proto o tomto tématu bude uvedeno dále.

4.1.5. VYHODNOCENÍ SÉMANTICKÉ ANALÝZY

Toto dílčí hodnocení jednotlivých zkoumaných dokumentů vychází ze tří okruhů, na které se zaměřila sémantická analýza. Jsou jimi *srozumitelnost vize a studie, míra podrobnosti a vazba na další dokumenty*. Diskuze s relevantními aktéry je vyhodnocena ve shrnutí provedených rozhovorů. Jednotlivé okruhy jsou posuzovány z hlediska toho, jaký mají vliv na celkový potenciál zamýšleného využití ÚSK. Argumentace pro výběr těchto faktorů a jejich zamýšlený vliv je uveden v kapitole 3.2. této práce. Vliv faktorů hodnocených při sémantické analýze je znázorněn v tabulce 3.

Jako nejlépe zpracovaná z této analýzy vyšla ÚSK ORP Černošice. Ta byla nejlepší ve všech ohledech a výsledkem je jasný a přehledný dokument, a to i přes svou značnou obsáhlou. Zhruba na stejné úrovni jsou pak ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt. Jejich srozumitelnosti pomohlo zařazení karet obcí, které nejsou vyžadovány v metodickém pokynu zpracování ÚSK. Proto se ze strany zpracovatelů jednalo de facto o práci navíc, která má ale v porovnání s ostatními aspekty hodnocenými v této části celkem velký vliv na celkový potenciál využití ÚSK. Zejména pro to, že

Tabulka 3: Vliv faktorů hodnocených při analýze textů ÚSK na celkový potenciál využití ÚSK (zdroj: vlastní zpracování)

	Brandýs n. L.	Černošice	Kralupy n. V.	Říčany
Srozumitelnost ÚSK a vize	+/-	++	+/-	-
Míra podrobnosti	+	++	+	+
Vazba na další dokumenty	+	++	+	-

Pozn.: Přínos daného faktoru k celkovému potenciálu využití ÚSK: (++) – velmi kladný, (+) – kladný, (+/-) – neutrální, (-) – negativní, (--) – velmi negativní

srozumitelnost do značné míry odpovídá „uživatelské vstřícnosti“. Pokud má totiž dojít k realizaci opatření navrhovaných ve studiích musí úředníci a projektanti dalších dokumentů územního rozvoje pochopit obsah ÚSK celkem rychle. Pokud by využití ÚSK bylo podmíněno např. třemi dny nutnými k jejímu nastudování, je celkem jisté, že se jí nikdo nebude chtít zabývat. Tím pádem by pořízení ÚSK přišlo vniveč.

Míra podrobnosti a vazba na další dokumenty jsou oproti srozumitelnosti už méně podstatné faktory. Míra podrobnosti je ve všech zkoumaných ÚSK v zásadě podobná, protože je to oblast, která je silně podmíněna zadanou metodikou. Té se museli zpracovatelé celkem striktně držet. Důležitým závěrem ale je, že analytická část je ve všech zkoumaných ÚSK příliš podrobná. Nejvíce je to znát v té říčanské, která se mnohdy zabývá oblastmi irelevantními pro zpracování ÚSK. Minimální provázanost ÚSK s dalšími dokumenty územního rozvoje je vyžadována metodikou, ale využití dalších nad její rámec pozitivně přispívá ke kvalitě a relevantnosti ÚSK.

I přes všechna uvedená negativa je však nutné vyzdvihnout vysokou kvalitu a obsáhlost zkoumaných ÚSK. Jde o komplexní dokumenty, z nichž každý přináší zajímavé návrhy opatření, které mají vysoký potenciál zlepšit stav krajiny, pokud budou zaváděna. Autoři na mnoha místech pracují s koncepty, které jsou běžně využívány v zahraničí, jako je zelená infrastruktura (viz Mell 2010) nebo koncepční a multifunkční přístupy ke krajině (viz Selman 2009). V případě zelené infrastruktury ale nejde vždy o zcela explicitní využití tohoto konceptu. Ve všech studiích je navrhován její rozvoj a ochrana, což se týká zejména vodních toků, mezí, polních cest a dalších prvků. Sousloví „zelená infrastruktura“ se však objevuje pouze v textu ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. Česko se tak v tomto do značné míry podobá Německu, kde se s prvky zelené infrastruktury běžně v krajinném plánování pracuje, ale bez odkazu na tento koncept (Mejia, Shirotova, de Almeida 2015). Návrhy zdůrazňující multifunkčnost krajiny jsou ve zkoumaných ÚSK velmi časté. Patrné je to zejména v opatřeních, která mají vést ke zvýšení retence. Plochy lesů, polí atd. mají podle zpracovatelů všech ÚSK sloužit kromě své primární funkce i k zadržení vody.

Zároveň je na mnoha místech vyjadřována nutnost zapojit do plánovacího procesu veřejnost tak, jak to požaduje Evropská úmluva o krajině (2000) nebo jak je běžnou praxí např. v Dánsku (Danish Ministry of the Environment 2012, Primdahl, Kristensen 2016). To ovšem není možné kvůli legislativnímu postavení ÚSK v systému územního plánování v Česku. Kvalita ÚSK, její srozumitelnost a logická struktura tak nejsou faktory, které by výrazně bránily jejímu širšímu využití.

4.2. ANALÝZA ROZHovorŮ SE ZPRACOVATELI A POŘIZOVATELI ÚSK

V této části budou vyhodnoceny poznatky získané pomocí provedených polostrukturovaných rozhovorů s představiteli zpracovatelských týmů a s pracovníky pořizujících městských úřadů. Analyzovány budou rozhovory týkající se jednotlivých zkoumaných ÚSK, a to podle okruhů uvedených v metodice práce v kapitole 3.3. Těmito okruhy jsou *motivace úřadu ORP k pořízení ÚSK, forma spolupráce zpracovatelů a pořizovatelů, účast relevantních aktérů a veřejnosti, spolupráce se obcemi a přijetí ÚSK z jejich strany a cena za zpracování*. Následně budou srovnány ÚSK navzájem a vyhodnoceny sledované faktory.

4.2.1. BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV

MOTIVACE ÚŘADU ORP K POŘÍZENÍ ÚSK

Motivace v tomto případě zahrnuje jednak důvody, proč se městský úřad rozhodl ÚSK pořídit, a jednak, kdo inicioval pořízení studie a co z toho vyplývá. V případě ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav iniciativa přišla ze strany úředníků odboru územního plánování, kteří si uvědomují problémy krajiny v jejich správním území. Zároveň registrují i nedostatek možností řešit krajinu dostatečně koncepčně. Hlavním důvodem pro pořízení ÚSK byl dlouhotrvající tlak hlavního města. Ten se projevuje ve všech zkoumaných ORP zejména rezidenční suburbanizací a výstavbou navazující na dopravní tahy. Liniová dopravní stavba totiž téměř nikdy nestojí jen tak a vždy se vytvoří poptávka po komerčních stavbách, někde vyšší, někde nižší, v případě zázemí Prahy je tato poptávka velmi vysoká. Tento aspekt však může ÚSK podle respondentů pomoci regulovat, pokud se doporučení a opatření, která navrhuje, správně promítnou do územních plánů obcí, kterých se to týká, a pokud díky tomu dojde k realizaci navrhovaných opatření.

FORMA SPOLUPRÁCE POŘIZOVATELŮ A ZPRACOVATELŮ

Spolupráci zpracovatelů a pořizovatelů hodnotí respondenti velmi dobře bez žádných problémů. Z jejich výpovědí je znát, že měla v méně formální charakter a byl kladen důraz na vzájemné pochopení. To by se v ideálním případě mělo promítnout do způsobu, jakým bude úřad ORP s ÚSK pracovat. Konkrétně tak, že se bude snažit ji využít zamýšleným způsobem a tím pádem se zvýší pravděpodobnost realizace navržených opatření a potenciálního pozitivního efektu na stav krajiny.

Do spolupráce byly v malé míře zapojeny i odbory životního prostředí a památkové péče. Účast odboru životního prostředí je celkem logická, jelikož ÚSK řeší mimo jiné

ÚSES, což spadá do jeho působnosti. Zapojení odboru památkové péče je mezi zkoumanými ÚSK unikátní, ovšem vliv na zavádění opatření navržených ve studii to bude mít s největší pravděpodobností minimální.

ÚČAST RELEVANTNÍCH AKTÉRŮ A VEŘEJNOSTI

Do zpracování ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav byly relevantní aktéři zapojeni jen ve velmi omezené míře. Kromě odborů pořizujícího úřadu a obcí, kterým bude věnována pozornost dále, šlo jen o Národní památkový ústav. S ním proběhlo jedno jednání na popud odboru památkové péče. Jedná se o zajímavý důkaz promítání historického a kulturního pojetí krajiny (Sklenička 2003) přímo do praxe, který by měl být využíván častěji. Je ovšem nutné tento způsob spolupráce dále rozvést. Osloveny dále byly státní podniky Povodí Labe a Vltavy a dále Středočeský kraj, ani jeden orgán však nereagoval. Několik dotčených orgánů státní správy ÚSK připomínkovalo, to ale nelze považovat za spolupráci v pravém slova smyslu.

Veřejnost měla o ÚSK velmi nízký zájem, ačkoliv úřad ORP vyvinul snahu ji zapojit. Reagoval pouze jeden zájmový spolek, což odpovídá jednak situaci v ostatních zkoumaných ORP, jak je uvedeno dále, a jednak textu Bursíkové (2019). Zpracovatelé však neoslovili zemědělce ani jiné skupiny, které mají v krajině ekonomické nebo jiné zájmy. Ačkoli je ohrožení zemědělské půdy suchem a erozí zejména díky nezodpovědnému způsobu hospodaření vnímáno respondenty jako závažný problém. O širokém využití bottom-up přístupu, který by zvýšil pravděpodobnost využití studie, nelze hovořit.

SPOLUPRÁCE S OBCEMI A PŘIJETÍ ÚSK Z JEJICH STRANY

Spolupráce s obcemi proběhla formou terénního šetření v obcích ORP a neformálního setkání s většinou starostů. Následovalo společné jednání představitelů obcí, pořizovatelů a zpracovatelů, představení smyslu a účelu ÚSK a následně připomínkování ze strany obcí. Většina z nich se tohoto procesu zúčastnila. Zpracovatelský tým razil nekonfliktní spolupráci a snažil se naklonit si představitele obcí na svou stranu. To se většinou vyplatilo, protože velká část z nich přijala ÚSK kladně. To má zásadní vliv na realizaci opatření navrhovaných v ÚSK, protože obce jsou klíčovými aktéry, které je mají možnost zavádět.

CENA ZA ZPRACOVÁNÍ

Tento bod byl do vyhodnocení zařazen kvůli tomu, že jej zmiňovali všichni respondenti. Podrobněji se mu bude věnovat celkové vyhodnocení poznatků z rozhovorů

kvůli tomu, že má smysl diskutovat tuto problematiku v kontextu všech ÚSK. Zde se pouze hodí uvést, že celková cena zakázky vypracování ÚSK byla 2 833 000 Kč, včetně DPH pak přes 3 400 000 Kč.

4.2.2. ČERNOŠICE

MOTIVACE ÚŘADU ORP K POŘÍZENÍ ÚSK

Stejně jako v předchozím případě i pořízení ÚSK ORP Černošice bylo iniciováno úředníky odboru územního plánování městského úřadu. Hlavními důvody k pořízení studie byl problémový stav krajiny a nedostatečné možnosti stávajících nástrojů územního plánování problémy řešit. Původní ideou bylo zaměření ÚSK především na vodní režim krajiny. Úřad ORP má totiž možnost pomocí různých nástrojů chránit estetickou hodnotu volné krajiny, využití ploch atp. Zejména s těmito nástroji běžně pracuje. V čem úředníkům ale chybí podklady i metodická podpora, je právě oblast vody v krajině. Vznikl tak požadavek na primární zohlednění vodního režimu. V samotné ÚSK je to znát tím, že části týkající se vody a adaptace na sucha jsou zpracovány relativně rozsáhle a kvalitně. Toto zaměření se však plně nerealizovalo kvůli požadavkům na přidělení dotace od Ministerstva pro místní rozvoj. Podobně jako uvádí Birklen (2018), i zde došlo k tomu, že ÚSK musela odpovídat vydané metodice (MMR, MŽP 2016), podle které musí zahrnovat všechny předepsané oblasti. Podle metodiky také byla posuzována způsobilost k přijetí dotace na pořízení ÚSK. V případě nesouladu by město riskovalo, že peníze nedostane.

FORMA SPOLUPRÁCE POŘIZOVATELŮ A ZPRACOVATELŮ

Spolupráce pořizovatelů a zpracovatelů probíhala bez problému a obě strany vyjadřovaly spokojenost. V charakteru spolupráce se projevovaly i neformální prvky a roli hrála i kladně hodnocená spolupráce z dřívějších. To by ideálně mělo mít pozitivní vliv na využití ÚSK zamýšleným způsobem a tím pádem na realizaci navrhovaných opatření. Do přípravy ÚSK byl kromě odboru územního plánování v menší míře zapojen i odbor životního prostředí. Ovšem tato spolupráce se omezila na formální společná jednání. Jako velký přínos ze strany městského úřadu hodnotí zpracovatelka pomoc při zprostředkování jednání se zástupci jednotlivých obcí, kterých je v ORP 78.

ÚČAST RELEVANTNÍCH AKTÉRŮ A VEŘEJNOSTI

Účast aktérů se stejně jako v předchozím hodnoceném případě z velké části omezila na účast orgánů veřejné správy. Při zpracování ÚSK ORP Černošice došlo v jediném ze zkoumaných případů k jednání se Středočeským krajem. Je zarážející, že k němu došlo

pouze v tomto zde, ačkoli se v něm všechna zkoumaná území nachází. Dále proběhlo jednání s Povodím Vltavy, o což pořizovatelé velmi stáli, kvůli záměru soustředit se v ÚSK především na vodu. Další veřejné instituce studii formálně připomínkovali.

V případě zpracování ÚSK ORP Černošice došlo k největšímu zapojení veřejnosti do její přípravy, nicméně to spočívalo pouze v tom, že na veřejná projednání se dostavilo celkem několik málo obyvatel a došlo ke spolupráci s jedním spolkem. Tudíž nelze říct, že se jedná v tomto ohledu o velký úspěch. Zpracovatelé ale o účast veřejnosti stáli a podnikli kroky, které měly občany do plánovacího procesu zapojit. Nízký zájem lze vysvětlit tím, že se jedná o nový a zároveň velmi komplexní dokument, kterému ani poučený laik snadno neporozumí. Zároveň v tomto případě platí tvrzení Bursíkové (2019), která uvádí, že česká společnost obecně nemá v povaze se velkou měrou zapojovat do veřejného dění. Ačkoli zpracovatelé ÚSK ORP Černošice využili bottom-up přístupy ze zkoumaných studií v největší míře, nebude mít tento aspekt výrazný vliv na celkový potenciál využití studie.

SPOLUPRÁCE S OBCEMI A PŘIJETÍ ÚSK Z JEJICH STRANY

Ze zkoumaných ÚSK došlo v případě ORP Černošice k nejpečlivějšímu zapojení zástupců obcí. S velkou částí z nich se zpracovatelé buď sešli přímo v terénu při zpracovávání analytické části ÚSK nebo na projednáních, kam byli představitelé obcí zváni po menších skupinách. Respondentky navíc zmiňovaly velký zájem o ÚSK ze strany obcí, ten byl soudě podle výpovědí všech respondentů nejvyšší ze čtyř zkoumaných ORP. Obce ORP Černošice vnímají jako nejpalčivější problém suburbanizaci, která se na jejich území projevuje zejména rezidenční výstavbou. Souvisí to se správním vymezením ORP. Díky svému tvaru je v porovnání s ostatními ORP vyšší podíl obcí přímo exponován tlaku Prahy (viz Obrázek 3 a 1). V ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Říčany je počet obcí v pásu 5–10 km od hlavního města, kde je intenzita suburbanizace nejvyšší, daleko nižší, proto tento aspekt není v kontextu celých ORP tak významný jako v ORP Černošice. Starostové obcí tak podle zpracovatelů a pořizovatelů vnímají ÚSK jako velmi nadějný nástroj, který může efektivně pomoci při řešení problémů na jejich území. Pravdou je, že zpracovatelé i pořizovatelé vyvinuli velkou snahu naklonit si starosty za účelem zefektivnění spolupráce. Snaha se promítala až do malých detailů, kdy například pořizovatelé zjemňovali jazyk v psaných dokumentech při vypořádání připomínek obcí, aby nedošlo k tomu, že si představitelé vyloží strohý administrativní jazyk tak, že jejich názory nejsou brány v potaz. Nejspíš i tato snaha měla za následek, že obce až na jedinou výjimku ÚSK přijaly velmi vřele, nejlépe ze zkoumaných ORP.

CENA ZA ZPRACOVÁNÍ

Cena za zpracování ÚSK ORP Černošice byla 3 480 000 Kč. To je nejvyšší ze všech zkoumaných, avšak v souladu s rozsahem provedené práce. Obvod ORP Černošice má největší rozlohu a nachází se v něm nejvíce obcí.

4.2.3. KRALUPY NAD VLTAVOU

MOTIVACE ÚŘADU ORP K POŘÍZENÍ ÚSK

Pořízení ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. inicioval místostarosta. Liší se tím od předchozích uvedených případů, nicméně to nehraje příliš velkou roli, protože jde stále o iniciativu top-down. Hlavním důvodem pořízení byla opět reakce na problémy krajiny, které úředníci vnímají a nedovedou je efektivně řešit. Nejvýrazněji zmiňovaným problémem je v minulosti uskutečněná realizace nevhodných velkých stavebních záměrů. Pořizovatelky uváděly např. tzv. Anglické resorty, což jsou kolonie řadových domků na různých místech ORP, které kvůli tomu, že se nepřiliš dobře snaží napodobit britskou architekturu, vizuálně nehodí do českého prostředí, často navíc nevhodně tvoří exklávy mimo intravilány sídel. Tím narušují estetickou hodnotu krajiny i její důležité funkce. Dalšími záměry zmiňované v této souvislosti jsou logistické parky. Pravdou však je, že ÚSK efektivně nemůže zasahovat do již realizovaných záměrů, ani to není její cíl. Teoreticky by však měla nevhodným zásahům do krajiny předcházet.

FORMA SPOLUPRÁCE POŘIZOVATELŮ A ZPRACOVATELŮ

Spolupráce pořizovatelů a zpracovatelů je oběma stranami hodnocena jako velmi dobrá. V jejím charakteru se projevovaly i neformální prvky. Do jednání byl stejně jako v předchozích případech v malé míře zapojen i odbor životního prostředí. Na rozdíl od ostatních zkoumaných ÚSK se v Kralupech n. Vlt. zapojili i místostarostové. To se projevilo tím, že tamní samospráva i odbor územního plánování ÚSK považuje za podnětnou a vnímá potenciál jejího využití nejen přímo v územně plánovací činnosti, ale i při realizaci KPÚ.

ÚČAST RELEVANTNÍCH AKTÉRŮ A VEŘEJNOSTI

Účast relevantních aktérů se omezila na formální vypořádání připomínek dotčených orgánů státní správy. Žádný z vyzvaných veřejných subjektů (např. Středočeský kraj) se nerozhodl pro společné jednání. Veřejnost do přípravy ÚSK nebyla zapojena vůbec. Podle zpracovatele probíhalo jednání o schůzce s jedním spolkem, která se nakonec neuskutečnila. Úplnou absenci bottom-up přístupů lze vnímat jako výrazný nedostatek této ÚSK.

SPOLUPRÁCE S OBCEMI A PŘIJETÍ ÚSK Z JEJICH STRANY

Obce byly subjekty, se kterými probíhala spolupráce v porovnání s ostatními zkoumanými ÚSK celkem na dobré úrovni. Proběhly konzultace s jednotlivými starosty všech obcí a závěry z těchto jednání byly promítnuty především do analytické části ÚSK. Následně proběhla i prezentace návrhové části, ke které měly obce možnost se vyjádřit. ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. se však dostalo velmi špatnému přijetí ze strany obcí. Dle zpracovatele třetina obcí reagovala pozitivně a projevila zájem, třetina dobře, ale bez většího zájmu, další ÚSK nezajímala vůbec a v jednom případě došlo ke zcela příkrému odmítnutí. Nejlépe se k ÚSK postavilo město Kralupy n. Vlt. a nejspíš právě tam dojde k jejímu největšímu využití.

CENA ZA ZPRACOVÁNÍ

ORP Kralupy n. Vlt. je nejmenším ze zkoumaných území, čemuž odpovídá i nejnižší cena za zpracování ÚSK 1 197 000 Kč. Včetně DPH je to pak téměř 1,5 milionu korun. Porovnání cen za zpracování je uvedeno dále.

4.2.4. ŘÍČANY

MOTIVACE ÚŘADU ORP K POŘÍZENÍ ÚSK

Iniciátorem pořízení ÚSK ORP Říčany byl stejně jako v případě Kralup n. Vlt. místostarosta města. Ani v tomto případě to nehraje zásadní roli, jelikož jde o top-down přístup. Stejně jako v ostatních případech byla hlavním důvodem pro pořízení studie identifikace problémů krajiny na území ORP, které dosavadní nástroje neumožňují řešit. Mezi ně patří rezidenční a komerční suburbanizace, příliš velké bloky orné půdy, s nimiž souvisí negativní dopady jako je ohrožení erozí a suchem. A jediný zmiňovaný problém, který se neobjevuje v jiných případech, je nízké zalesnění na některých místech. To lze však chápat jako problém nízké ekologické stability.

FORMA SPOLUPRÁCE POŘIZOVATELŮ A ZPRACOVATELŮ

Spolupráce zpracovatelů a pořizovatelů je označována za bezproblémovou a respondenty byla vyjadřována spokojenost. V tomto případě se ale jednalo o spolupráci velmi formálního charakteru. Probíhaly schůzky na úřadě předem sjednané ve smlouvě o dílo, které navíc nebyly tolik četné jako v ostatních případech. Zde tak došlo k tomu, že ani pořizující úřad nepřijal ÚSK kladně, jak tomu bylo v ostatních zkoumaných ORP. Toto může v budoucnu vést k tomu, že studie nebude vůbec využívána.

V o něco vyšší míře než v ostatních zkoumaných ORP, byl do jednání zapojen i odbor životního prostředí, který v rámci ÚSK požadoval podrobné zpracování ÚSES, jehož vymezení je v území problematické. Dále se odbor životního prostředí účastnil systémové diskuze ohledně vymezení krajinných okrsků, které metodika ÚSK vyžaduje určit.

ÚČAST RELEVANTNÍCH AKTÉRŮ A VEŘEJNOSTI

Shodně jako v ostatních případech se účast relevantních aktérů zúžila pouze na účast orgánů státní správy. V tomto případě stejně jako v případě Kralup n. Vlt. neproběhla osobní jednání ani s jedním subjektem. Jejich účast se omezila pouze na zasílání připomínek a jejich vypořádávání zpracovateli. Veřejnost se neúčastnila vůbec, pouze jeden spolek zasílal své vyjádření. Zpracovatelé ani pořizovatelé nevyvinuli žádnou snahu ji do procesu zapojit. Absence snahy o realizaci alespoň některých bottom-up prvků je v této diplomové práci hodnocena výrazně negativně.

SPOLUPRÁCE S OBCEMI A PŘIJETÍ ÚSK Z JEJICH STRANY

Zpracovatelé využili dotazníkové šetření mezi obcemi jako hlavní formu spolupráce s nimi. Některé obce se dále zapojily pomocí podání formálních připomínek. Vzhledem k tomu, že lze těžko předpokládat stoprocentní návratnost dotazníků, je tato forma jednání s obcemi nedostatečná, zvláště při porovnání se zbylými zkoumanými ORP.

Nízká míra zapojení relevantních aktérů, veřejnosti i obcí tuto ÚSK výrazně limituje. Říčanská ÚSK je tím pádem ryze top-down projekt, kterému absence zpětné vazby se strany obcí a veřejnosti rozhodně neprospívá. Především to výrazně omezuje potenciál jeho využití v tom, že velká část obcí ani nemusela registrovat, že nějaká studie vznikala a tím pádem dojde k realizaci navrhovaných opatření jen s minimální pravděpodobností.

CENA ZA ZPRACOVÁNÍ

Cena zakázky byla 1 800 000 Kč, včetně DPH pak téměř 2 200 000 Kč. V případě brandýské ÚSK byla cena zhruba o milion vyšší. ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav je však s ORP Říčany srovnatelné jak rozlohou, tak počtem obcí. Tudíž lze předpokládat, že objem práce, kterou zpracovatelé museli vykonat byl více méně podobný. Tím pádem se nelze divit, že zpracovatelé ÚSK ORP Říčany nevyvinuli snahu zapojit důležité aktéry včetně obcí, jednat s orgány veřejné správy nebo vytvořit karty obcí. Vypracovali jen to, co bylo dáno uzavřenou smlouvou a nic nad její rámec. Finanční motivace byla zkrátka velmi nízká.

4.2.5. VYHODNOCENÍ POZNATKŮ Z ROZHOVORŮ

Dílčí vyhodnocení v této podkapitole se zaměřuje na pět okruhů sledovaných při polostrukturovaných rozhovorech. Důležitým závěrem je fakt, že klíčový vliv na konečný potenciál využití ÚSK v praxi mají právě tyto faktory. Srozumitelnost a logická struktura studie, které byly hodnoceny výše, jsou v porovnání s mírou zapojení veřejnosti nebo spolupráce se samosprávami o poznání méně významné. Vliv jednotlivých sledovaných faktorů na celkový potenciál využití ÚSK v daném ORP znázorňuje tabulka 4.

Zásadní rozdíly v iniciativě pořízení ÚSK ve zkoumaných případech nejsou. Dvakrát se sice jednalo o popud samosprávy a dvakrát přímo úředníků, to jsou ovšem obojí příklady top-down přístupu plánování, který v porovnání s přístupy bottom-up nevede tak často ke smysluplným změnám. ORP Černošice je na tom v porovnání s ostatními o něco málo lépe díky tomu, že tamní úřad chtěl původně ÚSK koncipovat jako nástroj pro usměrnění vodního režimu krajiny. Lze tudíž očekávat, že k tomuto účelu bude studie využívána. Motivace k pořízení ÚSK pramení z vnímaných problémů krajiny, které se ve všech zkoumaných ORP projevují velkou mírou. Ve případě zázemí Prahy se jedná o kombinaci nevyhovujícího stavu krajiny a nedostatečné síly stávajících nástrojů územního plánování rozvoj krajiny vhodně usměrnit. Už jen fakt, že města schválila pořízení ÚSK ukazuje na to, že problematika krajiny není tamním představitelům zcela lhostejná.

Hlavní problémy týkající se stavu krajiny, které respondenti vnímají a na které reagují jednotlivé ÚSK, jsou vesměs podobné. Dají se rozdělit na:

Problémy krajiny spojené s blízkostí Prahy:

- Výstavba komerčních (převážně logistických) areálů v blízkosti důležitých silničních tahů (viz např. Sýkora 1996, Němec 2011)
- Rozšiřování zastavitelného území jednotlivých sídel. Jinými slovy rezidenční suburbanizace (srovnej s Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013).

Obecné problémy krajiny nesouvisející s polohou vůči Praze:

- Velké bloky orné půdy a od toho se odvíjející ohrožení suchem, erozí a nedostatečná schopnost krajiny zadržet vodu.
- Vymezení ÚSES (Velmi podobné tomu, jak je popsáno v kapitole 2.4.1 nebo v Dujka, Dujka, Dujka 2019)

Procesní problémy:

- Nedostatečné možnosti dosavadních nástrojů územního plánování, jak řešit uvedené problémy.

Spolupráce pořizovatelů a zpracovatelů byla do značné míry usměrněna smlouvami týkajícími se jednotlivých ÚSK. V ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav, Černošice a Kralupy n. Vlt. však probíhala často v méně formálním duchu a v některých obdobích i velmi intenzivně. Proto došlo k názorovému ovlivnění zejména ze strany zpracovatelů vůči pořizovatelům. Jejich pochopení a zájem o problematiku krajiny může pozitivně ovlivnit využití ÚSK ve třech zmíněných ORP. Naproti tomu v případě ORP Říčany probíhala spolupráce velmi formálně a v porovnání s ostatními v daleko nižší intenzitě. Úřad prakticky předem odmítl možnost využití ÚSK ve svojí agendě, proto tento faktor negativně ovlivňuje celkový potenciál využití studie.

Snaha o zapojení relevantních aktérů do přípravy ÚSK byla napříč zkoumanými případy celkem rozdílná. Vždy se však bohužel z velké části omezila na jednání s orgány veřejné správy nebo jinými veřejnými subjekty jako jsou např. podniky povodí Labe a Vltavy. Zajímavé je, že krajský úřad Středočeského kraje, který byl k jednání zván všemi zpracovateli, jevil jen velmi malý zájem o zapojení. Kvůli tomu, že se jedná o samosprávný celek, který zahrnuje všechna zkoumaná ORP, by spolupráce s ním byla vhodná. Účast samospráv pak vyplývá i z Evropské úmluvy o krajině (2000). Společné jednání však proběhlo pouze v souvislosti s ÚSK ORP Černošice. Zapojení takřka výhradně veřejných orgánů je opět další z rysů top-down přístupu k tvorbě ÚSK. Nejsofistikovanější snahu o zapojení jiných aktérů vyvinuli zpracovatelé černošické ÚSK. Všechna jednání o studii byla veřejná a zvláštní jednání proběhlo i s jedním zájmovým spolkem. O něco hůře v jsou na tom v tomto ohledu ÚSK Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt. V případě říčanské studie neprobíhala jednání s dalšími veřejnými subjekty kromě městského úřadu,

Tabulka 4: Vliv faktorů hodnocených při rozhovorech se zpracovateli a pořizovateli ÚSK na celkový potenciál jejího využití (zdroj: vlastní zpracování)

	Brandýs n. L.	Černošice	Kralupy n. V.	Říčany
Motivace úřadu k pořízení ÚSK	+/-	+	+/-	+/-
Spolupráce pořizovatelů a zpracovatelů	+	+	+	--
Účast aktérů	+	++	+/-	--
Spolupráce s obcemi a přijetí ÚSK	+	++	+	--
Cena za zpracování	+/-	+/-	+/-	--

Pozn.: Přínos daného faktoru k celkovému potenciálu využití ÚSK: (++) – velmi kladný, (+) – kladný, (+/-) – neutrální, (-) – negativní, (--) – velmi negativní

který ÚSK pořizoval, ani nebyla zapojena veřejnost. Žádný ze zpracovatelů však nejednal se zemědělci nebo lesními hospodáři, skupinami, které mají reálný a často zásadní dopad na stav krajiny. To je velký nedostatek všech zkoumaných ÚSK.

Velké odlišnosti mezi přístupy jednotlivých zpracovatelů byly znát v pojetí spolupráce s obcemi. Jejich účast je klíčová zejména proto, že právě na nich nejvíce závisí realizace doporučení a opatření navržených v ÚSK. Tudíž pokud ji obce z nějakého důvodu „nepřijmou za svou“, s největší pravděpodobností se toho ve volné krajině na popud ÚSK mnoho nezmění. Zpracovatelé tedy různou měrou přizpůsobili jednání s obcemi tomuto účelu. Vyvinutá snaha na straně zpracovatelů velmi koresponduje se skutečnou reakcí představitelů obcí. V případě ORP Černošice tomu, aby ÚSK tamní obce přijaly kladně, zpracovatelé i pořizovatelé podřídili opravdu hodně a tato snaha se vyplatila. Zpracovatelé brandýské a kralupské studie také s obcemi jednali na začátku zpracování a následně jim prezentovali návrhy a výstupy ÚSK. Naproti tomu v ORP Říčany využili zpracovatelé jen dotazníky odeslané jednotlivým obcím na začátku práce na studii a o zpětné vazbě z jejich strany se respondenti při osobním rozhovoru ani v e-mailové komunikaci nezmínili. Na kladné nebo záporné přijetí ÚSK obcemi se tak dá nahlížet jako klíčový faktor určující potenciál reálného využití tohoto dokumentu. Jsou to právě obce, které ve většině případů iniciují realizaci navržených opatření. Rozhodná chvíle je v tomto případě příprava zadání územního plánu nebo jeho změn, kdy obce mohou požadovat využití ÚSK. Další takovou příležitostí jsou KPÚ, ale samozřejmě i celá řada dalších dílčích projektů. V tomto ohledu tedy většina odpovědnosti za uplatňování ÚSK leží právě na obcích.

Cena za zpracování je faktor, který se promítal zejména do práce zpracovatelských týmů. Všichni zpracovatelé by si sice představovali vyšší odměnu, nicméně v případech Brandýsa, Černošic a Kralup je to neodradilo dělat práci nad rámec metodiky zpracování ÚSK, usilovat o zapojení obcí, přehledně jim prezentovat závěry ÚSK a snažit se o vyšší potenciál využití studie v reálných případech. V případě Říčan byla částka vydaná za zpracování ÚSK vzhledem k objemu práce výrazně nižší než v ostatních případech, a to se v konečném důsledku podepsalo na potenciálu využití ÚSK. Obce tak neví, k čemu lze studii využít, nejsou z ní jasné závěry týkající se jednotlivých obcí vzhledem k absenci karet obcí a některé nejspíš ani nevědí, že nějaká studie existuje.

Na první pohled lze nabýt dojmu, že částky vydané městy za pořízení ÚSK jsou vysoké, nicméně je nutné vzít v potaz, že zpracování trvalo ve většině případů téměř dva roky a pracovalo na ní v různých fázích 5–15 odborníků. Nízká ochota města investovat do

ÚSK je zarážející z toho důvodu, že její pořízení bylo zcela hrazeno kombinací evropské a státní dotace.

4.3. CELKOVÝ POTENCIÁL VYUŽITÍ ÚSK

Vliv jednotlivých zkoumaných faktorů na pravděpodobnost využití ÚSK a tím pádem na realizaci opatření a zlepšení stavu krajiny je hodnocen v předchozích podkapitolách. Zde budou tyto poznatky sumarizovány a budou z nich vyvozeny závěry. S ohledem na zkoumané oblasti budou také charakterizovány jednotlivé ÚSK.

Oblasti, na které se zaměřila provedená sémantická analýza, jimiž jsou *srozumitelnost vize a studie, míra podrobnosti a vazba na další dokumenty*, lze charakterizovat zjednodušeně jako kvalitu zpracování studie. A to zejména s ohledem na její koncepčnost, přehlednost a logickou návaznost, nikoli kvalitu navrhovaných krajinářských opatření, které nebyly předmětem hodnocení. V porovnání s ostatními hodnocenými faktory je kvalita zpracování ÚSK faktor s nízkým vlivem na celkový

Tabulka 5: Vliv hodnocených faktorů na celkový potenciál využití ÚSK (zdroj: vlastní zpracování)

	Brandýs n. L.	Černošice	Kralupy n. V.	Říčany	Vliv faktoru na celkový potenciál
Srozumitelnost ÚSK a vize	+/-	++	+/-	-	nízký
Míra podrobnosti	+	++	+	+	nízký
Vazba na další dokumenty	+	++	+	-	nízký
Motivace úřadu k pořízení ÚSK	+/-	+	+/-	+/-	vysoký
Spolupráce pořizovatelů a zpracovatelů	+	+	+	-	středně vysoký
Účast aktérů	+	++	+/-	--	nízký
Spolupráce s obcemi a přijetí ÚSK	+	++	+	--	vysoký
Cena za zpracování	+/-	+/-	+/-	--	vysoký
Celkový potenciál využití ÚSK	+	++	+	--	

Pozn.: Řádky 1-8: Přínos daného faktoru k celkovému potenciálu využití ÚSK: (++) – velmi kladný, (+) – kladný, (+/-) – neutrální, (-) – negativní, (--) – velmi negativní

Celkový potenciál využití ÚSK: (++) – velmi vysoký, (+) – vysoký, (--) – velmi nízký

potenciál využití. Spolu s ostatními zkoumanými aspekty je toto znázorněno v tabulce 5. Je tomu hlavně kvůli tomu, že všechny zkoumané studie jsou i přes uvedené nedostatky velmi kvalitními dokumenty. Je znát, že je zpracovávali kvalifikovaní odborníci, kteří vědí celkem jasně, co krajina potřebuje a jak zlepšit její stav.

Velká část negativ týkajících se zkoumaných studií, jako je např. přílišný důraz na analytickou část nebo horší srozumitelnost, lze přičíst špatně nastavené metodice zpracování. Dalším důvodem, proč kvalita ÚSK nemá větší vliv na její potenciál využití je ten, že i sebelépe zpracovaná studie může být odmítnuta obcemi nebo dalšími potenciálními uživateli a označena za zbytečný dokument. Důvod tkví jednak ve způsobu zpracování dokumentu a neúčasti klíčových aktérů a jednak v legislativním statusu ÚSK jako podkladu pro tvorbu závazných dokumentů a nikoli jako závazného dokumentu.

Daleko důležitější z hlediska vlivu na celkový potenciál využití ÚSK jsou faktory zkoumané při osobních rozhovorech. Za nejméně důležitou je v tabulce 5 označena *účast relevantních aktérů a veřejnosti*. Byl by to možná nejdůležitější faktor, kdyby byla veřejnost do tvorby ÚSK zapojena v podstatně vyšší míře. Zkoumané studie jsou sice v tomto ohledu velmi rozdílné, ale ani v nejlepším případě Černošic nelze zdaleka hovořit o účasti, která by byla pro tento typ dokumentu žádoucí. Ani v jednom zkoumaném případě se případy ÚSK neúčastnili zemědělci, myslivci, lesní hospodáři nebo zástupci jiných skupin, které mají relevantní zájmy v krajině a svojí činností především ovlivňují její fungování. Jedná se o promarněný potenciál, který mohlo proměnit především Ministerstvo pro místní rozvoj, když ÚSK jako nový nástroj připravovalo. Účast zmíněných aktérů a veřejnosti by přinesla určitou formu veřejné kontroly tak, jak je tomu např. u strategických plánů, na jejichž se klíčoví aktéři v území podílí.

Spolupráce pořizovatelů a zpracovatelů je faktorem, který má významnější vliv než účast aktérů na pořízení. Pro uvedení návrhů opatření z ÚSK do praxe je důležitá činnost pořizujícího úřadu. To souvisí i s motivací k pořízení, o které bude uvedeno dále. Úřady ORP mají možnost s ÚSK pracovat především při tvorbě zadání územních plánů obcí v jejich obvodu. Pokud je jejich spolupráce se zpracovateli podnětná a intenzivní, zvyšuje se pravděpodobnost využití ÚSK v zamýšleném záměru.

Z provedeného výzkumu vyšlo najevo, že nejdůležitější faktory ovlivňující celkový potenciál využití ÚSK jsou *motivace úřadu ORP k pořízení studie*, *způsob spolupráce s obcemi* a *míra jejich zapojení do zpracování a cena za zpracování*. Motivace souvisí s identifikováním krajinných problémů ve spravovaném území. Způsob, jakým tento aspekt ovlivňuje celkový potenciál, je jednoduchý. Pokud si úředníci uvědomují, že stav krajiny

v jejich ORP není optimální a aktivně iniciují a/nebo se intenzivně zapojují do spolupráce se zpracovateli, je na místě předpokládat, že se budou snažit ÚSK využívat a bude docházet k realizaci v ní navrhovaných opatření. Takto tomu bylo ve zkoumaných případech Brandýsa n. L.–Staré Boleslavi, Černošic a Kralup n. Vlt.

Obce jsou dalším klíčovým orgánem, který může převést návrhy z ÚSK v realitu. Proto je jejich zapojení do přípravy studie dalším klíčovým faktorem ovlivňující potenciál jejího využití. Ze všech uživatelů ÚSK jsou to právě obce, které mají nejvíce možností prosazovat nebo skutečně realizovat opatření navrhované ve studii. A to pomocí změn územního plánu, prováděním KPÚ nebo svojí činností. Proto jsou systematická spolupráce s nimi a zpřehlednění závěrů ÚSK pro jednotlivé obce zásadní. Určitou výhodou je, že tomu mohou napomoci jak zpracovatelé, tak pořizovatelé studie.

Při výzkumu ÚSK čtyř ORP v zázemí Prahy bylo zjištěno, že velmi silným faktorem nepřímo určujícím potenciál využití ÚSK je její cena. Všichni respondenti ji při osobních rozhovorech zmínili, ačkoli na ni nesměřovala ani jedna z pokládaných otázek. Zpracovatelé by si ji představovali vyšší vzhledem k objemu odvedené práce, zástupcům pořizujících ORP se naopak zdála příliš vysoká. Nejvíce tento aspekt projevil v případě ÚSK ORP Říčany. Tam se nízká cena projevila tím, že zpracovatelé nezapojili do zpracování obce v dostatečné míře, neučinili pro ně studii přehlednou a nespolupracovali intenzivně s úřadem ORP ani s dalšími subjekty. Výsledkem je ÚSK, která nejspíš nebude vůbec využita.

Charakteristika jednotlivých zkoumaných ÚSK s ohledem na sledované faktory je následující. ÚSK ORP Černošice je jednoznačně nejkvalitněji zpracovanou studií, která má celkově nejvyšší potenciál využití. Může za to kombinace pořizovatelů s velkým zájmem o studii, vysoce kvalifikovaných zpracovatelů a nejs sofistikovnějšího zapojení obcí, které především díky tomu přijaly ÚSK velmi kladně. ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav je zpracována celkem kvalitně. V některých místech je hůře srozumitelná nebo příliš detailní, ovšem její závěry jsou zpřehledněny díky kartám obcí. Zájem pořizovatelů a obcí na jejím využití je celkem vysoký, proto je i potenciál využití studie vysoký. Stejně tak je tomu i v případě ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. Ta sice obsahuje příliš detailní analýzu a celkem obecnou návrhovou část, podrobné karty obcí ale návrhy konkretizují a zpřehledňují. Zájem o využití studie existuje především přímo ze strany města Kralupy n. Vlt., ze strany dalších obcí ORP je slabší. Celkový potenciál využití této ÚSK lze však stále označit za vysoký. Naproti tomu nejhůře je na tom ÚSK ORP Říčany. Ta je celkem kvalitně zpracovaná, ovšem chybí jí silná vize a tím pádem má návrhová část nekonceptní podobu. Do

zpracování nebyly téměř zapojeny obce ani jiné subjekty. Spolupráce s úřadem ORP byla velmi formální a o poznání méně intenzivní než v předešlých případech. Tento stav je s největší pravděpodobností způsoben nízkou cenou, kterou město Říčany bylo ochotno za ÚSK zaplatit, a to vede k tomu, že celkový potenciál využití této studie je velmi nízký.

Je ovšem nutné zmínit, že reálný dopad návrhů obsažených ve všech zkoumaných ÚSK je silně tlumen jejím zasazením do systému územního plánování a způsobem jejího zpracování, který nepodporuje zapojení veřejnosti. Hlavním problémem je fakt, že ÚSK je nezávazný dokument. Pro to, aby se navržená opatření realizovala, je třeba je převést do územních plánů nebo PZS nebo do dalších závazných dokumentů. Následně je třeba vlastníky pozemků přesvědčit k realizaci toho, co je obsaženo právě v závazných dokumentech. V nejlepším případě jsou to tak tři úrovně, kterými navržené opatření projde (ÚSK, územní plán, konkrétní projekt), než může být realizováno. Nejen, že zpracování do dalších dokumentů může trvat velmi dlouho, ani závazný dokument nezaručuje realizaci v něm navrhovaných opatření. Nehledě na to, že ÚSK obsahují na mnoha místech např. návrhy na úpravu hospodaření na orné půdě, což je něco, co žádná z územně plánovacích dokumentací neupravuje. Podstatné části z každé ÚSK se tak v lepším případě mají šanci stát se podnětem do systémové diskuze, v tom horším zůstanou na papíře bez využití.

4.4. SOULAD ÚSK S EVROPSKOU ÚMLUVOU O KRAJINĚ

Metodický pokyn zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016) určuje, že ÚSK je zpracována v souladu s Evropskou úmluvou o krajině (2000). Co konkrétního z toho ale plyne, není podle zmíněné metodiky zcela jasné. S odkazem na Úmluvu (2000) jsou v jednotlivých ÚSK stanoveny cílové kvality krajiny. Ty jsou definovány jako „*vyjádření požadavků a přání lidí na charakter prostředí, v němž žijí, formulované pro danou krajinu kompetentními veřejnými orgány*“ (EÚoK 2000, čl. 1). Důležité je to, že má jít o přání lidí, tedy široké veřejnosti. Účast veřejnosti je v Úmluvě (2000) dále zmiňována např. v článku 5, kdy požaduje „*zavést postupy pro účast veřejnosti, místních a regionálních orgánů a jiných stran, které jsou zainteresovány na definování a provádění krajinných politik*“ (EÚoK 2000, čl. 5). Jak je již uvedeno v této práci vícekrát, ÚSK lze považovat za krajinnou politiku, jak je definována v Úmluvě. Fakt, že se veřejnost zpracování ÚSK ve větší míře neúčastnila, je promarněnou šancí, která mohla být využita minimálně jako forma osvěty.

Na druhou stranu je nutné vzít v potaz fakt, že taková účast veřejnosti jako např. při projednávání územních plánů, by v případě ÚSK nejspíš nebyla účelná. Pro většinu laiků je problematika krajiny hůře uchopitelná především kvůli plošnému a časovému horizontu,

kdy se změny projevují za dlouhou dobu nebo na jiných místech, než kde se opatření realizují. Do určité míry pak platí tvrzení Bursíkové (2019) o tom, že česká společnost nemá ve zvyku se do plánovacích procesů zapojovat. Důkazem toho je případ ÚSK ORP Černošice, kde se ani veřejných jednání neúčastnil téměř nikdo. Dalším souvisejícím aspektem je fakt, že ÚSK se zpracovává za obvod ORP s nižší podrobností než územní plán obce, která je místním obyvatelům důvěrně známá. I poučený laik si tak celkem snadno může dojít k závěru, že jeho názor stejně nic nezmění. V neposlední řadě je ÚSK nezávazný dokument, při jehož přípravě není účast veřejnosti vyžadována (Zákon č. 183/2006 Sb.) a znamenala by pro zpracovatele i pořizovatele práci navíc, přičemž při rozhodování, zda více zapojit představitele obcí nebo veřejnosti, jsou obce jasnou, smysluplnou a účelnou volbou.

Zejména díky nízké míře zapojení veřejnosti tedy nelze tvrdit, že zkoumané ÚSK byly zpracovány v souladu s Evropskou úmluvou o krajině (2000). Zástupci obcí, kteří zapojeni byli, lze sice považovat za relevantní aktéry se zájmy v krajině. Z Úmluvy je však zřejmé, že těmito aktéry jsou myšleni především zemědělci, vlastníci pozemků, spolky, veřejnost a jiní. Nikdo z těchto však při zpracování zkoumaných ÚSK ve výrazné míře zapojen nebyl. Neznamená to, že by ÚSK byly v úplném rozporu s Úmluvou. V metodice zpracování deklarovaný soulad se týká např. požadavku na začlenění krajiny do územního plánování (EÚoK 2000, čl. 5, písm. d). Ovšem jeden ze základních pilířů Úmluvy je zapojení veřejnosti do správy, ochrany a plánování krajiny, což ÚSK, která je zpracovávána stylem top-down, nesplňuje. Proto je chybou deklarovat jak v metodice, tak v samotných studiích, všeobecný soulad s Úmluvou, protože ten nenastal. Česko tak má před sebou ještě kus cesty, než zapojení veřejnosti do plánovacích procesů dosáhne takové míry, jaká je obvyklá např. v Německu nebo Dánsku (Federal Agency for Nature Conservation 2008, Danish Ministry of the Environment 2012).

5. DISKUZE

Vzhledem k tomu, že z výzkumu vyšly docela nečekaně najevo i poznatky, které se netýkají jen zkoumaného území a většinou ani pouze problematiky ÚSK, byla zařazena tato kapitola, kde byly shrnuty záležitosti týkající se české krajiny obecně. Zpracovatelé ÚSK díky její volnější formě, než jakou mají závazné dokumenty územního rozvoje, studie často využili k upozornění na problémy, jejichž jádro se nachází v nevhodných systémových řešeních nebo nejsou nijak ošetřeny legislativou atd. Pokud se optimistická očekávání respondentů vyplní, přínos ÚSK bude dvojitý. Jednak konkrétnímu území tím, že se promítne do územních plánů a do rozhodování veřejné správy a v ideálním případě i realizací navrhovaných opatření, a jednak tak, že její zjištění se stanou argumentem v diskusi týkající se krajiny, případně by do této diskuze mohla pomoci zapojit širší okruh lidí. Výzkum v této práci bohužel naznačuje, že cesta od návrhů opatření v ÚSK k jejich úspěšné realizaci závisí na řadě faktorů a to, že k ní dojde není vůbec jisté.

Asi nejdůležitějším zjištěním je to, že způsob hospodaření na orné půdě včetně systému vyplácení dotací by se měl změnit, pokud chce společnost zachovat funkce krajiny. Díky velkým půdním blokům je snížena retenční schopnost půdy, která je pak více ohrožena erozí a také suchem. Souvislá monokultura zemědělských plodin také neochlazuje ovzduší zdaleka tolik jako pole rozdělená mezemi a jinými krajinnými prvky, tím pádem jsou dopady sucha na samotném poli i v jeho okolí mnohem horší, než kdyby se na půdě hospodařilo udržitelně. To ale není problém jen ve zkoumaných územích, nýbrž v celém Česku. Proto je ve všech zkoumaných ÚSK navrhováno zmenšení půdních bloků větších než 30 ha. Hospodaření na pronajaté půdě, převaha velkých zemědělských obchodních společností nad menšími zemědělci nebo Jednotná platba na plochu, tedy nejrozšířenější zemědělská dotace (SZIF 2019). To jsou hlavní faktory, které negativně ovlivňují stav krajiny v zemědělských oblastech a mají za následek současný stav.

Vhodným řešením tohoto problému jsou KPÚ, ty ale často zemědělcům nepřinesou velkou výhodu, naopak z ekonomického hlediska spíše ztrátu, jelikož při realizaci prvků uvedených v KPÚ a jiných opatření je snížena výměra orné půdy, a navíc rozdělení pole na menší bloky znesnadní jeho obdělávání. Zemědělec tím pádem přijde o výnos i o dotace. Proto není divu, když realizaci KPÚ zemědělci omítnou. Nejvíce postižené jsou v tomto ohledu ORP s vysokým podílem orné půdy Kralupy n. Vlt. a Brandýs n. L.–Stará Boleslav. Ani v ostatních zkoumaných územích však není tento problém zanedbatelný. Tento zásadní systémový nedostatek českého zemědělství uváděli všichni respondenti bez výjimky, ačkoli přímo nesouvisí s ÚSK. Z toho lze usuzovat, že od ní očekávají něco, co samotná

studie nemůže příliš ovlivnit. Také to demonstruje, jak velkým problémem je způsob hospodaření na půdě v Česku. Přinejmenším odborníci to takto vnímají.

ÚSK sama o sobě bohužel není dostatečně silným nástrojem na to, aby tuto situaci mohla zásadně změnit. Ve všech zkoumaných ORP je navrhována úprava půdních bloků, provedení pozemkových úprav a ochrana prvků ÚSES. Není však zcela jisté kdy a zda vůbec budou navrhovaná opatření provedena. Dokonce ani územní plány, do kterých se nejčastěji mají návrhy ÚSK promítnout, nemohou efektivně ovlivňovat činnost na zemědělské půdě. Nejúčinnější formou regulace tak v tomto případě zůstávají podmínky přidělování dotací, které stanovuje Ministerstvo zemědělství. To od roku 2020 sice zavedlo omezení pěstování monokultur na souvislé ploše maximálně 30 ha, platí však jen na půdách, které jsou evidovány jako erozně ohrožené (MZe 2019). Většiny zázemí Prahy se tak toto opatření netýká (VÚMOP 2019).

To že ÚSK není silným nástrojem pramení především z její nezávaznosti, která s sebou nese určitá specifika. Zprvu není jasný časový horizont realizace a očekávaného dopadu, což není takový problém, všechny změny v krajině chtějí svůj čas. Horší je však nejistota, jakým způsobem budou opatření realizována. Silně to totiž závisí na vůli obcí, potažmo projektantů, kteří budou mít na starosti změny a aktualizace jednotlivých územních plánů, které by měly vést k realizaci záměrů. Pokud nebude z jejich strany vůle ÚSK nebo její dílčí opatření při tvorbě dokumentace využít, není příliš velký problém to odůvodnit. Nepomáhá tomu ani fakt, že do zpracování ÚSK prakticky nezasahuje veřejnost nebo jiní významní aktéři v území, kteří by měli zájem na implementaci opatření ÚSK a tvořili by tlak na její uplatňování. Na druhou stranu nezávaznost nabízí zpracovatelům využít v ÚSK mnohem naléhavějších apelů formou stanovení vize a cílových kvalit krajiny, než by tomu bylo v případě jiných dokumentů. Díky tomu lze ÚSK považovat za koncepční strategický dokument, v jehož případě se nepočítá se stoprocentním naplněním.

Jako strategický dokument ale ÚSK postrádá určité klíčové prvky, které by zvýšily pravděpodobnost naplnění navržených opatření (viz Primdahl, Kristensen 2016). Předně je z tohoto ohledu problematická forma projednání, které by mělo mít formu dohody, kterou uzavřou klíčoví aktéři v území. Není také zcela jasné, kdo nese odpovědnost za realizaci opatření. Pokud jsou tím klíčovým aktérem obce, měly by být lépe zapojeny do zpracování. Zřejmě většina dosavadních zpracovatelů ÚSK si to uvědomuje, ale jak ukázal výzkum v této práci, ne všichni jsou z různých důvodů ochotni podniknout kroky zvyšující míru participace obcí nebo jim vyjít vstříc např. vypracováním karet obcí. Právě to je vedle trpělivého jednání se starosty nebo jinými představiteli maximum, co mohou zpracovatelé

a pořizovatelé ÚSK udělat pro zvýšení pravděpodobnosti uskutečnění jejich návrhů. Pokud budou ÚSK pořizovány i v budoucnu, bylo by vhodné v metodice zpracování nebo v jednotlivých zadáních ze strany úřadu ORP požadovat využití bottom-up přístupů a spolupráci s obcemi v alespoň takové míře, jako tomu bylo v případech ORP Černošice nebo Brandýs n. L.–Stará Boleslav, kde probíhala intenzivní společná jednání s představiteli obcí a díky tomu došlo k takřka všeobecnému dobrému přijetí ÚSK z jejich strany.

Zvýšení počtu požadovaných úkonů při zpracování by ovšem znamenalo i zdražení vytvoření ÚSK. Již za stávajících podmínek všichni zpracovatelé zmiňovali, že by si představovali vyšší odměnu na objem práce, kterou museli vykonat. Ve všech zkoumaných případech šlo o téměř dva roky poměrně náročné a nové činnosti, tudíž je tento požadavek pochopitelný. Na druhou stranu veřejné rozpočty nejsou nevyčerpatelné a z pohledu ORP je ÚSK drahý projekt s nejistým efektem v budoucnu, proto je pochopitelné, že města nejsou ochotna za její zpracování vydávat příliš vysoké částky. Alespoň v případě Říčan tomu tak bylo. Ačkoli se ministerstva pro místní rozvoj a životního prostředí snažila eliminovat tuto nejistotu a motivovat ORP k investici pomocí dotace, která zcela kryla výdaje na zpracování, nepomohlo to úplně. Úřady ORP se tak i přes to obávaly, že jim dotace přidělena nebude, což by znamenalo, že by milionové položky musely platit ze svého.

ÚSK je nicméně zcela určitě nástrojem, který české územní plánování potřebuje. Zatím neexistuje žádný jiný způsob, kterým by se v kontextu prostorového plánování dala krajina řešit v širších souvislostech, a z toho důvodu má ÚSK naději stát se nezastupitelnou. V době psaní této práce má však řadu nedostatků, které zde byly nastíněny. Tím hlavním je nejistota, zda vůbec bude využívána v původně zamýšlené míře. Těžko předpověditelné proměnné jsou v tomto ohledu vůle obcí a projektantů, jak s ÚSK budou ochotni pracovat. Pro projektanty, kteří budou mít na starost územní plány, je výhodou, že návrhy a opatření plynoucí z ÚSK mohou převzít a aplikovat je na volnou krajinu v dané obci.

Pouze čas ukáže, zda bude ÚSK využívány v zamýšlené míře a jaký efekt budou mít v nich navržená opatření. Jisté je, že v exponované krajině pražského zázemí mohou pomoci ke zlepšení jejího stavu. Ačkoli už bylo v okolí Prahy realizováno mnoho nevhodných záměrů ve volné krajině, plošná expanze zastavěného území rozhodně není u konce (Bičík, Kupková 2006, Němec 2011, Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013). ÚSK tak nabízí alespoň omezenou možnost korigovat využívání krajiny v budoucnu, kterou některé samosprávy využijí a jiné ne. Aby se stav krajiny v Česku včetně pražského

zázemí výrazně zlepšil, je potřeba zavést buď zcela nový závazný nástroj, který ale bude výsledkem diskuze místních relevantních aktérů, nebo zavést systémovou společenskou diskusi, která povede ke změnám v zemědělství a užívání krajiny. Na základě provedeného výzkumu je možné tvrdit, že všechna alespoň města Brandýs n. L.–Stará Boleslav, Černošice a Kralupy n. Vlt. se budou snažit ÚSK využívat, stejně tak drtivá většina obcí v ORP Černošice, v menší míře pak obce v obvodu ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt. Využití ÚSK v ORP Říčany je nejméně pravděpodobné vzhledem k důvodům uvedeným výše.

6. ZÁVĚR

Tato diplomová práce se věnovala ÚSK coby novému nástroji českého územního plánování. Jde o poměrně nový nástroj představený Ministerstvem pro místní rozvoj v roce 2015. Má za úkol řešit krajinu koncepčně a v širších souvislostech a tím pádem se pořizuje za celý správní obvod ORP. Důvodem je zajištění vyšší územní návaznosti opatření, která ÚSK navrhuje. Jedná se o celkem rozsáhlý dokument, který je územní studií ve smyslu stavebního zákona (č. 183/2006 Sb.). Z této pozice je ÚSK podkladem pro rozhodování orgánů územního plánování, ochrany přírody a dalších orgánů podílejících se na rozhodování o krajině, zejména však stavebních úřadů. Jedná se o nástroj, který řeší především opatření v nezastavěném území, kde do doby před zavedením ÚSK nebyly využity zákonné možnosti uplatnění nástrojů územního plánování (MMR, MŽP 2016).

Hlavním cílem této práce bylo vyhodnotit proces vzniku a dále analyzovat potenciál využití ÚSK veřejnou správou a s tím související potenciál realizace navržených opatření. To zahrnuje několik aspektů, na které byl zaměřen výzkum v této práci. Jako určující pro celkový potenciál byly stanoveny faktory motivace úřadu ORP k pořízení ÚSK, forma spolupráce s obcemi a přijetí ÚSK z jejich strany a cena za zpracování. Dále byl hodnocen soulad s Evropskou úmluvou o krajině (2000), který je deklarován v metodickém pokynu zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016).

Byly provedeny čtyři případové studie týkající se ÚSK ORP v zázemí hlavního města. Konkrétně se jednalo o ORP Černošice, Brandýs n. L.–Stará Boleslav, Kralupy n. Vlt. a Říčany. Kromě sémantické analýzy jednotlivých ÚSK proběhly polostrukturované rozhovory s představiteli odborů územního plánování zmíněných městských úřadů a s odpovědnými projektanty každé ÚSK. Respondenti odpovídali na otázky týkající se konkrétní podoby spolupráce s dalšími orgány veřejné správy a s veřejností a dále jejich pohledu a názoru na význam a možnosti uplatnění ÚSK v jejich regionu, případně obecně v Česku. Jejich odpovědi byly následně vyhodnocovány.

Za účelem vyhodnocení celkového potenciálu využití ÚSK bylo určeno celkem osm faktorů, u kterých bylo zjišťováno, jak tento potenciál ovlivňují. Tři z nich byly zkoumány během sémantických analýz jednotlivých studií a zbylé pak při vyhodnocování rozhovorů. Bylo zjištěno, že srozumitelnost studie, míra její podrobnosti a vazba na další dokumenty (souhrnně označené jako kvalita studie) nejsou pro celkový potenciál využití zdaleka tak určující jako jsou motivace k úřadu ORP k pořízení ÚSK, spolupráce s obcemi a cena za zpracování.

V úvodu bylo jako součást předpokládané odpovědi na výzkumnou otázku č. 1 (Jak vysoký je potenciál využití jednotlivých zkoumaných studií a co jej ovlivňuje?) uvedeno, že výše potenciálu souvisí s mírou motivace pořizujícího úřadu a formou spolupráce během zpracování. Tento předpoklad byl sice zcela naplněn, ovšem potenciál využití studií ovlivňují i další skutečnosti. Zjištění týkající se motivace k pořízení dokumentu odpovídají předpokládané odpovědi na výzkumnou otázku č. 1. Všechny úřady skutečně pocítují problémy krajiny typické pro zázemí Prahy jako je rezidenční suburbanizace nebo výstavba komerčních areálů navazujících na dopravní stavby a uvádí je jako hlavní motivaci k pořízení ÚSK. Úřady ve všech zkoumaných ORP předpokládají, že jim ÚSK pomůže eliminovat uvedené problémy.

Spolupráce zpracovatelů s různými subjekty pak – jak je uvedeno v úvodu práce – skutečně měla rozdílný charakter, který se projevil na potenciálu využití ÚSK. Za klíčový subjekt lze za stávající podoby přípravy studie považovat obce. Ty disponují nejlepšími možnostmi realizace opatření navrhovaných v ÚSK. Proto je důsledná spolupráce s nimi důležitá a zkoumané ÚSK se v tomto ohledu výrazně lišily. V případě ORP Černošice, kde byla proběhla spolupráce na nejlepší úrovni, se její podoba kladně promítla do přijetí ÚSK ze strany obcí. O něco hůře, avšak stále velmi dobře, jsou na tom v tomto ohledu ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt. V případě těchto třech ÚSK se projevila snaha zpracovatelů alespoň v omezené míře využít v procesu prvky bottom-up. Právě to se v těchto ORP promítlo do přijetí ze strany obcí. Naproti tomu v ORP Říčany spolupráce zpracovatelů s obcemi proběhla pouze formou dotazníkového šetření mapující potřeby a přání starostů a k zapojení veřejnosti nedošlo vůbec. Tím pádem se jedná o příklad plánování tzv. top-down a díky tomu je potenciál využití ÚSK výrazně negativně ovlivněn.

Posledním klíčovým faktorem, který nebyl součástí původních předpokladů výzkumu, je cena za zpracování studie. Všichni zpracovatelé by si za svou práci na ÚSK představovali vyšší odměnu, města naopak nejsou ochotna vydávat za studie takové částky. Výrazně negativně tento aspekt ovlivnil opět ÚSK ORP Říčany. Tam se nízká cena projevila tím, že zpracovatelé nezapojili do zpracování obce v dostatečné míře, neučinili pro ně studii přehlednou a nespolupracovali intenzivně s úřadem ORP ani s dalšími subjekty. Výsledkem je ÚSK, která nejspíš nebude vůbec využita. V tomto případě jde hlavně o podnět na změnu metodiky zpracování ÚSK, která by měla spoluprací s obcemi a veřejností obsáhnout a zvýšit tak pravděpodobnost pozitivního vlivu ÚSK na krajinu.

Veřejnost ani v jednom případě ve větší míře zapojena nebyla. Důvodů, které hrály roli, je vícero. Jednak zákon účast veřejnosti nenařizuje, je však doporučena v metodice

zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016). Dále je zřejmě problematika krajiny – obzvláště týkající se celého správního obvodu ORP – pro řadu laiků těžko uchopitelná. Zpracovatelé se ale snažili veřejnost zapojit a komunikovali i se spolky, nejednalo se však o nic zásadního. Předpokládaná odpověď na výzkumnou otázku č. 2 se tak také naplnila. Ta zněla: Jaká je konkrétní podoba souladu ÚSK s Evropskou úmluvou o krajině (2000), zejména co se týká zapojení veřejnosti? Předpokladem bylo, že veřejnost příliš zapojená nebude. Požadavky na účast veřejnosti při stanovování cílových kvalit krajiny a tvorbě krajině politiky plynoucí z Evropské úmluvy o krajině (2000) tak sice lze považovat za splněné, o jejich efektivitě by se však dalo úspěšně polemizovat. Proto je v této práci uváděno tvrzení, že zkoumané ÚSK nebyly zpracovány v souladu s Úmluvou. Tento stav však není způsoben chybou pořizovatelů nebo zpracovatelů, ale způsobem, jakým je ÚSK zasazena do systému prostorového plánování. V současné podobě jde o výsledek top-down přístupu ve fungování veřejné správy, který účast komunity ve výraznější míře nepodporuje.

Ze zkoumaných ÚSK má nejvyšší potenciál využití ÚSK ORP Černošice zejména díky zapojení obcí, silné motivaci pořizujícího úřadu a přehlednosti a kvalitě samotné studie. Relativně dobře na tom jsou ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt. díky kladnému přijetí ze strany obcí a motivaci pořizujících úřadů. V případě ÚSK ORP Říčany je na místě tvrdit, že nebude využita takřka vůbec. Hlavním důvodem je de-facto nulové využití bottom-up přístupu ve zpracování. To se projevilo nízkou mírou zapojení obcí, formální a málo intenzivní spoluprací pořizovatelů a zpracovatelů, přičemž uvedené souvisí s nízkou odměnou, kterou zpracovatelé dostali.

Tato práce nabízí detailní pohled na průběh pořízení a zpracování ÚSK ve čtyřech ORP v zázemí hlavního města. V budoucích výzkumech by bylo vhodné využít poznatků uvedených zde a zmapovat stejný proces i v jiných ORP, pro které byla ÚSK také zpracována. Zjištěné skutečnosti naznačují, že pozitivní přijetí ze strany obcí má velkou šanci se stejně pozitivně odrazit ve skutečném využití tohoto a jiných podobných dokumentů územního rozvoje, proto by bylo účelné se na to zaměřit ve výzkumu ale i v praxi územního plánování.

Česká krajina nástroj zaměřující se na širší prostorové vazby, který stanoví cíl, ke kterému v konkrétních místech směřovat, nutně potřebuje. ÚSK lze vnímat jako první krok správným směrem, který má ovšem k plnohodnotnému strategickému dokumentu daleko a jeho dopad na skutečné zlepšení stavu krajiny tlumí řada nedostatků. V první řadě není zaručeno jeho plné využití plynoucí z jeho nezávaznosti. V době psaní této práce pak není jisté ani to, zda budou vznikat další studie. Dále pak kvůli neúčasti veřejnosti na přípravě

ÚSK neexistuje dostatečný společenský tlak na realizaci návrhů. Nicméně jen čas ukáže, nakolik efektivní ÚSK skutečně jsou a jak se podaří realizovat v nich navržená opatření. Potenciál pro jejich využití je alespoň v některých obcích vysoký, a tak nezbývá než doufat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIČÍK, I., KUPKOVÁ, L. (2006): Vývoj využití ploch v Pražském městském regionu. In: Ouředníček, M. (ed.): Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 42-63.

BIRKLEN, P. (2018): Územní studie krajiny – Od myšlenky k realitě. In: Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018, Ústav územního rozvoje, Brno, 51-54.

BRANDT, J., VEJRE, H. (2004): Multifunctional landscapes: motives, concepts and perceptions. In: Brandt, J., Vejre, H. (ed.): Multifunctional Landscapes Volume 1: Theory, Values and History. WIT Press, Southampton, 3–33.

BURSÍKOVÁ, I. (2019): Způsob řešení odporu proti výstavbě – jak přispět ke kompromisu, *Urbanismus a územní rozvoj*, 22, 2, 23–24.

CASPERSEN, O. H. (2013): Public participation in strengthening cultural heritage: The role of landscape character assessment in Denmark. *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 109, 1, 33–45.

DANISH MINISTRY OF THE ENVIRONMENT (2012): Spatial planning in Denmark. https://danishbusinessauthority.dk/sites/default/files/media/2012_planning_eng_guide.pdf (15. 7. 2020).

DEPARTMENT FOR ENVIRONMENT FOOD & RURAL AFFAIRS (2018): A Green Future: Our 25 Year Plan to Improve the Environment. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/693158/25-year-environment-plan.pdf (25. 2. 2020).

DUJKA, V., DUJKA, P., DUJKA, J. (2019): Územní systémy ekologické stability v územních plánech. *Urbanismus a územní rozvoj*, 22, 3, 19–22.

DURDÍK, P. (2018): Slovo úvodem. In: Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018. Ústav územního rozvoje, Brno, 5.

ETTER A., McALPINE C., POSSINGHAM H. (2008): Historical patterns and drivers of landscape change in Colombia since 1500: A regionalized spatial approach. *Annals of the Association of American Geographers*, 98, 1, 2–23.

EVROPSKÁ KOMISE (2013): Building a green infrastructure for Europe. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Evropská úmluva o krajině (2000): [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/\\$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf) (1. 3. 2020)

FAIRCLOUGH, G. (2010): Landscape and spatial planning in England: past achievements, present questions, future goals. In: Gawroński, K., Herznik, J. (ed.): *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne jako instrument kształtowania krajobrazów kulturowych*. Branta, Krakow, 125–140.

FEDERAL AGENCY FOR NATURE CONSERVATION (2008): Landscape planning: The basis of sustainable landscape development. https://www.bfn.de/fileadmin/MDB/documents/themen/landschaftsplanung/landscape_planni_basis.pdf (16. 7. 2020).

Federální zákon o ochraně přírody ze dne 29. července 2009 (Spolkový věstník I s. 2542), který byl naposledy pozměněn článkem 8 zákona ze dne 13. května 2019 (Spolkový věstník I s. 706).

GROVE, R.H. (1992): Origins of western environmentalism. *Scientific American*, 267, 1, 42–47.

HEALEY, P. (2009). In search of the ‘strategic’ in spatial strategy making. *Planning Theory & Practice*, 10, 4, 439–457.

HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Portál, Praha.

HRNČIAROVÁ, T., MACKOVČIN, P., ZVÁRA, I. et al. (2009): Atlas krajiny České republiky. Ministerstvo životního prostředí, Praha, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i., Průhonice.

HRŮZA, J. (2014): Svět měst. Academia, Praha.

KEMP, D. W. (1998): *Environment Dictionary*. Routledge, London.

KUČERA, P. (2018): Současné moderní pojetí krajiny v územním plánování. In: Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018. Ústav územního rozvoje, Brno, 38–40.

MAIER, K. (2010): Principy a pravidla územního plánování, Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území. http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571#index_A (25. 2. 2020).

MEJIA, C.V., SHIROTOVA, L., de ALMEIDA, I. F. M. (2015): Green Infrastructure and German Landscape Planning: A Comparison of Approaches, *Urbani Izziv*, 26, special issue, S25–S37.

MEJSNAROVÁ, J., TUNKA, M. (2018): Zkušenosti ze zpracování územní studie krajiny Kladenska. *Urbanismus a územní rozvoj*, 21, 4, 18–26.

MELL, I. C. (2010): *Green infrastructure: concepts, perceptions and its use in spatial planning*. Disertační práce, Newcastle University.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2016): Zadání územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2019): Podrobné informace k omezení pěstování monokultur na max. 30 ha souvislé plochy prostřednictvím standardu DZES 7d), <https://www.eagri.cz/public/web/mze/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/dobry-zemedelsky-a-environmentalni-stav/podrobne-informace-k-omezeni-pestovani.html> (23. 3. 2020)

- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2017): Metodika vymezení územního systému ekologické stability, [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/uzemni_system_ekologicke_stability/\\$FILE/OOOPK_Metodika%20vymezovani%20USES_20170330.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/uzemni_system_ekologicke_stability/$FILE/OOOPK_Metodika%20vymezovani%20USES_20170330.pdf) (25. 2. 2020).
- MOSELEY, R. K. (2006): Historical Landscape Change in Northwestern Yunnan, China, *Mountain Research and Development*, 26, 3, 214–219.
- NĚMEC, M. (2011): Pražský trh s průmyslovými nemovitostmi: vývojové a alokační tendence, mezinárodní porovnání. Útvar rozvoje hl. m. Prahy, Odbor strategické koncepce, Praha.
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. eds. (2013): *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Academia, Praha.
- PRIMDAHL, J., KRISTENSEN, L. S. (2016): Landscape strategy making and landscape characterisation – experiences from Danish experimental planning processes, *Landscape Research*, 41, 2, 227-238.
- SELMAN, P. (2009): Planning for landscape multifunctionality. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 5, 2, 45-52.
- SKLENIČKA, P. (2003): *Základy krajinného plánování*. Naděžda Skleničková, Brno.
- STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD (2014): *Pozemkové úpravy, nástroj pro udržitelný rozvoj venkovského prostoru*. Státní pozemkový úřad, Praha.
- STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD (2017): *Jak probíhají a co jsou pozemkové úpravy?*, https://www.spucr.cz/frontend/webroot/uploads/files/2017/05/jak_probihaji_a_co_jsou_pozemkove_upravy6119.pdf (25. 2. 2020).
- STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND (2019): SZIF začíná vyplácet Jednotnou platbu na plochu, <http://www.akcr.cz/txt/szif-zacina-vyplacet-jednotnou-platbu-na-plochu> (23. 3. 2020).
- SÝKORA, L. (1996): Transformace fyzického a sociálního prostředí Prahy. In: HAMPL, M. et al.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 361-394.
- ŠINDLEROVÁ, V., NOVOTNÝ, V. (2019): Územní studie krajiny ORP Černošice, Prezentace z 3. workshopu pořizovatelů a projektantů k územní studii krajiny, https://www.mmr.cz/getmedia/eabb2b63-ff3a-4e87-8b92-32c9ca4c7cc5/2blok-Sindlerova_USK-SO-ORP-Cernosice_seminar-MMR_2019-09-13.pdf.aspx?ext=.pdf (25. 2. 2020).
- TRESS, B., TRESS, G. (2003): Scenario visualisation for participatory landscape planning—a study from Denmark. *Landscape and Urban Planning*, 64, 3, 161–178.
- VANÍČEK, V. (1973): *Ochrana a tvorba krajiny*. VŠZ Brno, Brno.
- VON HAAREN, C., ALBERT, C. (2011): Integrating ecosystem services and environmental planning: limitations and synergies. *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management*, 7, 3, 150–167.

VON HAAREN, C., VOLLHEYDE, A. (2019): Landscape planning in Germany: Not loved by all, but badly needed. *International review for spatial planning and sustainable development*, 7, 4, 148-166.

Vyhláška č. 500/2006 Sb. Vyhláška o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a o způsobu evidence územně plánovací činnosti.

Vyhláška č. 501/2006 Sb. Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území

WEBER, M. (2007): Evropská úmluva o krajině a její možnosti implementace v oblasti koncepčních a plánovacích nástrojů pro realizaci krajinných politik. *Urbanismus a územní rozvoj*, 10, 1, 42-46.

WIRTH, K. (2018): Územní studie krajiny – Pohled MMR. In: Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018. Ústav územního rozvoje, Brno, 12–15.

WIRTH, K. (2019): 3. workshop pořizovatelů a projektantů k územní studii krajiny, https://www.mmr.cz/getmedia/809fa739-6237-4493-8615-2ff393f9a7cf/0blok_Wirth- Informace-a-aktuality-k-USK.pptx.aspx?ext=.pptx (25. 2. 2020).

Zákon č. 114/1992 Sb., České národní rady o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úradech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon).

ŽENKA, J., KOFROŇ, J. (2012): Metodologie výzkumu v sociální geografii – případové studie. Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ DAT A DALŠÍ INTERNETOVÉ ZDROJE

ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ (2016): ArcČR 500 - digitální geografická databáze, verze 3.3. www.arcdata.cz (3. 3. 2020).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2018): ČSÚ a územně analytické podklady. https://www.czso.cz/documents/10180/23192368/uap_obce_2018.xlsx/31483f8f-e7a9-4e3c-96e8-da969605c070?version=1.1 (17. 3. 2020)

OPENSTREETMAP CONTRIBUTORS (2020): <https://www.openstreetmap.org> (3. 3. 2020).

PRÁVO (2015): Developeri mají vždycky náskok, říká urbanista a architekt Karel Maier, <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/developeri-maji-vzdycky-naskok-rika-urbanista-a-architekt-karel-maier-290679> (16. 5. 2020)

RADA EVROPY (2020): Chart of signatures and ratifications of Treaty 176, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/176/signatures> (2.7.2020)

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY PRO SPRÁVNÍ OBVOD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ BRANDÝS NAD LABEM-STARÁ BOLESLAV (2019): <https://www.brandysko.cz/uzemni-studie-krajiny-orp-brandys-nad-labem-stara-boleslav/ds-2137> (3. 3. 2020).

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY SO ORP ŘÍČANY (2019): <https://info.ricany.cz/mesto/uzemni-studie-krajiny-spravni-obvodu-obce-s-rozsirenou-pusobnosti-ricany> (3. 3. 2020).

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY SPRÁVNÍHO OBVODU ORP ČERNOŠICE (2019): <https://www.mestocernosice.cz/mesto/uzemni-planovani/uzemni-studie-orp/> (3. 3. 2020).

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY SPRÁVNÍHO ÚZEMÍ OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ KRALUPY NAD VLTAVOU (2019): <https://www.mestokralupy.cz/mestsky-urad/uzemni-studie-krajiny-orp-kralupy-nad-vltavou/> (3. 3. 2020).

VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY (2019): Erozní ohroženost půd ČR vodní erozí ve vztahu ke koncepci DZES 5, <https://mapy.vumop.cz/> (23. 3. 2020).

PŘÍLOHY

Příloha 1: Otázky pokládané při rozhovorech

• **Otázky pro pořizovatele:**

- *Jak Vaše město dospělo k rozhodnutí, že chce vypracovat ÚSK? Byla to iniciativa vedení města, někoho z úřadu, reakce na vypsané dotační tituly, tlak veřejnosti atd.?*
- *Je podle Vás zájem společnosti o krajinu „krok správným směrem“? Proč?*
- *Jaké jsou výhody ÚSK oproti jiným nástrojům ÚP? Vnímáte nevýhody? Co podle Vás převažuje?*
- *Jaký je hlavní konkrétní problém/y v území Vaší ORP, který by podle Vás měla ÚSK pomoci vyřešit?*
- *Jak probíhal výběr zpracovatele?*
- *Jak hodnotíte spolupráci se zpracovatelem? (V případě kladného hodnocení: Zvažujete v budoucnu spolupráci na jiných projektech?)*
- *V jaké fázi jste se zpracovatelem spolupracovali nejintenzivněji?*
- *Co jste ocenili na straně zpracovatele? Co naopak ne?*
- *Připomínkovali jste či jinak průběžně korigovali práci zpracovatelů? Jak?*
- *Co zpracovatelský tým ocenil na vaší spolupráci? Co naopak ne?*
- *Probíhala spolupráce s jinými odbory městského úřadu? Jak?*
- *Spolupracovali jste s jinými orgány veřejné správy (úřady, obce ORP)? Jak?*
- *Byla do procesu pořizování zapojena veřejnost? Jak?*
- *Co si město (úřad) slibuje od ÚSK v budoucnu? K čemu podle Vás přispěje nebo naopak nepřispěje?*
- *Existuje něco, co byste si přál/a vědět, než jste začal/a s pořizováním ÚSK?*

Otázky pro zpracovatele:

- *Jak a kdy jste se Vy (Vaše firma) rozhodl/a, že budete zpracovávat ÚSK?*
- *Je podle Vás zájem společnosti o krajinu „krok správným směrem“? Proč?*
- *Jaké jsou výhody ÚSK oproti jiným nástrojům ÚP? Vnímáte nevýhody? Co podle Vás převažuje?*
- *Jaký je hlavní konkrétní problém/y ve Vámi řešeném území, který by měla podle Vás ÚSK pomoci vyřešit? Jak pomůže k jeho vyřešení?*
- *Jak hodnotíte spolupráci úřadem ORP (zadavatelem)? (V případě kladného hodnocení: Zvažujete v budoucnu spolupráci na jiných projektech?)*

- *S jakými odbory úřadu ORP probíhala z Vaší strany spolupráce? Formálně nebo neformálně?*
- *V jaké fázi jste se zadavatelem spolupracovali nejintenzivněji?*
- *Čemu jste se zejména věnovali při spolupráci s veřejným sektorem?*
- *Byly ze strany úřadu ORP vznášeny námitky či připomínky během zpracování? Jaké?*
- *Co jste ocenili Vy na spolupráci s úřadem? Co naopak ne?*
- *Co představitelé veřejné správy ocenili na vaší spolupráci (pokud máte takovou zpětnou vazbu)? S čím spokojeni nebyli?*
- *S jakými dalšími subjekty samosprávy, dalšími orgány veřejné správy nebo spolky a podnikateli jste spolupracovali? Proč? Jak?*
- *Byla do procesu pořizování zapojena veřejnost? Jak?*
- *Identifikovali jste nějaké problémy na straně pořizovatele (veřejné správy) spojené s ÚSK?*
- *Co si slibujete od územních studií krajiny v budoucnu? K čemu podle Vás přispějí nebo naopak nepřispějí?*
- *Existuje něco, co byste si přál/a vědět, než jste začal/a se zpracováním ÚSK?*